

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 11ης Ιουλίου 2014*

«Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Αγορά των κηρών παραφίνης — Αγορά του κηρού ακατέργαστης παραφίνης — Απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ — Καθορισμός τιμών και κατανομή των αγορών — Ευθύνη της μητρικής εταιρίας για παραβάσεις των κανόνων ανταγωνισμού που διαπράχθηκαν από θυγατρική της και από κοινή επιχείρηση ανήκουσα εν μέρει σε αυτήν — Άσκηση καθοριστικής επιρροής από τη μητρική εταιρία — Τεκμήριο σε περίπτωση συμμετοχής κατά 100 % — Διαδοχή — Αναλογικότητα — Ίση μεταχείριση — Κατευθυντήριες γραμμές του 2006 για τον υπολογισμό των προστίμων — Πλήρης δικαιοδοσία»

Στην υπόθεση T-543/08,

RWE AG, με έδρα το Essen (Γερμανία),

RWE Dea AG, με έδρα το Αμβούργο (Γερμανία),

εκπροσωπούμενες από τους C. Stadler, M. Röhrig και S. Budde, δικηγόρους,

προσφεύγουσες,

κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους A. Αντωνιάδη και R. Sauer,

καθής,

με αντικείμενο, αίτημα ακυρώσεως των άρθρων 1 και 2 της αποφάσεως C(2008) 5476 τελικό της Επιτροπής, της 1ης Οκτωβρίου 2008, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/39.181 — Κηροί κηροποιίας), στο μέτρο που αφορά τις προσφεύγουσες, καθώς και, επικουρικώς, αίτημα μείωσης του ποσού του προστίμου που επιβλήθηκε σε αυτές,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους O. Czúcz (εισηγητή), πρόεδρο, I. Labucka και Δ. Γρατσία, δικαστές,

γραμματέας: K Andoná, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 20ής Μαρτίου 2012,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς και προσβαλλόμενη απόφαση

1. Διοικητική διαδικασία και έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως

- 1 Με την απόφαση C(2008) 5476 τελικό, της 1ης Οκτωβρίου 2008, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/39.181 — Κηροί κηροποιίας) (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διαπίστωσε ότι οι προσφεύγουσες, δηλαδή η RWE AG και η RWE Dea AG (στο εξής, από κοινού: RWE), είχαν παραβεί, από κοινού με άλλες επιχειρήσεις, το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ και το άρθρο 53, παράγραφος 1, της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ), μετέχοντας σε σύμπραξη στην αγορά των κηρών παραφίνης του ΕΟΧ και στη γερμανική αγορά του κηρού ακατέργαστης παραφίνης (gatsch).
- 2 Οι αποδέκτες της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι, πέραν των προσφευγουσών, οι ακόλουθες επιχειρήσεις: η ENI SpA, η Esso Deutschland GmbH, η Esso Société Anonyme Française, η ExxonMobil Petroleum and Chemical BVBA και η Exxon Mobil Corp. (στο εξής, από κοινού: ExxonMobil), η H & R ChemPharm GmbH, η H & R Wax Company Vertrieb GmbH και η Hansen & Rosenthal KG (στο εξής, από κοινού: H & R), η Tudapetrol Mineralölerzeugnisse Nils Hansen KG, η MOL Nyrt., η Repsol YPF Lubricantes y Especialidades SA, η Repsol Petróleo SA και η Repsol YPF SA (στο εξής, από κοινού: Repsol), η Sasol Wax GmbH, η Sasol Wax International AG, η Sasol Holding in Germany GmbH και η Sasol Ltd (στο εξής, από κοινού: Sasol), η Shell Deutschland Oil GmbH, η Shell Deutschland Schmierstoff GmbH, η Deutsche Shell GmbH, η Shell International Petroleum Company Ltd, η The Shell Petroleum Company Ltd, η Shell Petroleum NV και η The Shell Transport and Trading Company Ltd (στο εξής, από κοινού: Shell), καθώς και η Total SA και η Total France SA (στο εξής, από κοινού: Total) (αιτιολογική σκέψη 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 3 Οι κηροί παραφίνης παρασκευάζονται σε διυλιστήριο από αργό πετρέλαιο. Οι εν λόγω κηροί χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ποικίλων προϊόντων όπως κεριά, χημικά, επίσωτρα, προϊόντα αυτοκινητοβιομηχανίας, καθώς και στις βιομηχανίες καουτσούκ, συσκευασίας, συγκολλητικών και τσίχλας (αιτιολογική σκέψη 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 4 Ο κηρός ακατέργαστης παραφίνης είναι η πρώτη ύλη που απαιτείται για την παρασκευή κηρών παραφίνης. Παράγεται σε διυλιστήρια ως υποπροϊόν κατά την παρασκευή ελαίων βάσεως από αργό πετρέλαιο. Πωλείται επίσης σε τελικούς πελάτες, όπως για παράδειγμα σε παραγωγούς μοριοσανίδων (αιτιολογική σκέψη 5 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 5 Έναυσμα για την έναρξη της έρευνας της Επιτροπής αποτέλεσαν οι πληροφορίες περί υπάρξεως συμπράξεως που γνωστοποίησε στο θεσμικό αυτό όργανο η Shell Deutschland Schmierstoff με την από 17 Μαρτίου 2005 αίτησή της περί απαλλαγής βάσει της ανακοινώσεως της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ 2002, C 45, σ. 3, στο εξής: ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία) (αιτιολογική σκέψη 72 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 6 Στις 28 και 29 Απριλίου 2005 η Επιτροπή διενήργησε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 20, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 [ΕΚ] και 82 [ΕΚ] (ΕΕ L 1, σ. 1), επιτόπιους ελέγχους στις εγκαταστάσεις της H & R/Tudapetrol, της ENI, της MOL, καθώς και στις εγκαταστάσεις των εταιριών των ομίλων Sasol, ExxonMobil, Repsol και Total (αιτιολογική σκέψη 75 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Στις εγκαταστάσεις των προσφευγουσών δεν πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι.

- 7 Στις 25 Μαΐου 2007 η Επιτροπή απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων στις εταιρίες που παρατίθενται στη σκέψη 2 ανωτέρω, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι προσφεύγουσες (αιτιολογική σκέψη 85 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Με έγγραφο της 13ης Αυγούστου 2007, οι προσφεύγουσες απάντησαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.
- 8 Στις 10 και 11 Δεκεμβρίου 2007 η Επιτροπή διοργάνωσε ακρόαση στην οποία μετείχαν οι προσφεύγουσες (αιτιολογική σκέψη 91 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 9 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή εκτίμησε, βάσει των στοιχείων που είχε στη διάθεσή της, ότι οι αποδέκτες, που αποτελούσαν την πλειονότητα των παραγωγών κηρών παραφίνης και κηρού ακατέργαστης παραφίνης εντός του ΕΟΧ, συμμετείχαν σε ενιαία, σύνθετη και διαρκή παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ, η οποία κάλυπτε το έδαφος του ΕΟΧ. Η παράβαση αυτή συνίστατο σε συμφωνίες ή σε εναρμονισμένες πρακτικές με αντικείμενο τον καθορισμό των τιμών και την ανταλλαγή και αποκάλυψη εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών σε σχέση προς τους κηρούς παραφίνης. Όσον αφορά την RWE (εν συνεχεία Shell), την ExxonMobil, τη MOL, τη Repsol, τη Sasol και την Total, η παράβαση που αφορούσε τους κηρούς παραφίνης είχε ως αντικείμενο και την κατανομή πελατών ή αγορών. Επιπλέον, η παράβαση που διέπραξαν οι RWE, ExxonMobil, Sasol και Total αφορούσε επίσης τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης που επωλείτο σε τελικούς πελάτες στη γερμανική αγορά (αιτιολογικές σκέψεις 2, 95, 328 και άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως).
- 10 Οι παραβατικές πρακτικές συμφωνούνταν στο πλαίσιο συναντήσεων αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού οι οποίες αποκαλούνταν «τεχνικές συναντήσεις» ή ενίοτε συναντήσεις «Blauer Salon» από τους συμμετέχοντες σε αυτές, καθώς και στο πλαίσιο «συναντήσεων για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης» οι οποίες ήταν ειδικά αφιερωμένες σε ζητήματα που άπτονταν του κηρού ακατέργαστης παραφίνης.
- 11 Τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν εν προκειμένω υπολογίστηκαν βάσει των κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό τω προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1/2003 (ΕΕ 2006, C 210, σ. 2) (στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 2006), που ίσχυαν κατά τον χρόνο κοινοποίησεως της ανακοινώσεως των αιτιάσεων στις εταιρίες που παρατίθενται στη σκέψη 2 ανωτέρω.
- 12 Η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει, μεταξύ άλλων, τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι ακόλουθες επιχειρήσεις παραβίασαν το άρθρο 81, παράγραφος 1, [ΕΚ] και, από 1ης Ιανουαρίου 1994, το άρθρο 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ μετέχοντας, κατά τις αναφερόμενες περιόδους, σε διαρκή συμφωνία και/ή εναρμονισμένη πρακτική στον τομέα κηρών παραφίνης της κοινής αγοράς και, από 1ης Ιανουαρίου 1994, του ΕΟΧ:

[...]

RWE-Dea AG: από τις 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως τις 30 Ιουνίου 2002·

RWE AG: από τις 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως τις 30 Ιουνίου 2002·

[...]

Όσον αφορά τις ακόλουθες επιχειρήσεις, η παράβαση αφορά επίσης, για τις αναφερόμενες περιόδους, τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης που επωλείτο σε τελικούς πελάτες στη γερμανική αγορά:

[...]

RWE-Dea AG: από τις 30 Οκτωβρίου 1997 έως τις 30 Ιουνίου 2002·

RWE AG: από τις 30 Οκτωβρίου 1997 έως τις 30 Ιουνίου 2002·

[...]

Άρθρο 2

Για την παράβαση που αναφέρεται στο άρθρο 1, επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα:

ENI SpA: 29 120 000 ευρώ·

Esso Société Anonyme Française: 83 588 400 ευρώ·

εκ των οποίων από κοινού και εις ολόκληρον με τις

ΕκxonMobil Petroleum and Chemical BVBA και ΕκxonMobil [Corp.] για 34 670 400 ευρώ εκ των οποίων από κοινού και εις ολόκληρον με την Esso Deutschland GmbH για 27 081 600 ευρώ·

Tudapetrol Mineralölerzeugnisse Nils Hansen KG: 12 000 000 ευρώ·

Hansen & Rosenthal KG από κοινού και εις ολόκληρον με την H & R Wax Company Vertrieb GmbH: 24 000 000 ευρώ·

εκ των οποίων από κοινού και εις ολόκληρον με την

H & R ChemPharm GmbH για 22 000 000 ευρώ·

MOL Nyrt.: 23 700 000 ευρώ·

Repsol YPF Lubricantes y Especialidades SA από κοινού και εις ολόκληρον με τις Repsol Petróleo SA και Repsol YPF SA: 19 800 000 ευρώ·

Sasol Wax GmbH: 318 200 000 ευρώ,

εκ των οποίων από κοινού και εις ολόκληρον με τις

Sasol Wax International AG, Sasol Holding in Germany GmbH και Sasol Limited για 250 700 000 ευρώ·

Shell Deutschland Oil GmbH, Shell Deutschland Schmierstoff GmbH, Deutsche Shell GmbH, Shell International Petroleum Company Limited, the Shell Petroleum Company Limited, Shell Petroleum NV και the Shell Transport and Trading Company Limited: 0 ευρώ·

RWE-Dea AG από κοινού και εις ολόκληρον με την RWE AG: 37 440 000 ευρώ·

Total France SA από κοινού και εις ολόκληρον με την Total SA: 128 163 000 ευρώ.»

2. Διάρθρωση του ομίλου RWE και της κοινής επιχειρήσεως Shell & Dea Oil

- ¹³ Οι προσφεύγουσες θεωρήθηκαν υπεύθυνες λόγω των ενεργειών ορισμένων υπαλλήλων της Dea Mineraloel AG, nun Dea Mineraloel GmbH (στο εξής: Dea Mineraloel).

- 14 Από τις 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως τις 2 Ιανουαρίου 2002, η Dea Mineraloel ήταν κατά ποσοστό 100 % θυγατρική της RWE-Dea Aktiengesellschaft für Mineraloel und Chemie, η οποία αργότερα μετονομάστηκε RWE Dea. Η RWE Dea ήταν θυγατρική της RWE AG κατά ποσοστό 99,4 %.
- 15 Στις 2 Ιανουαρίου 2002, η Deutsche Shell ανέλαβε τον έλεγχο της Dea Mineraloel από κοινού με την RWE Dea, μέσω εξαγοράς του 50 % των εταιρικών μεριδίων της Dea Mineraloel. Η συγκέντρωση επιτράπηκε με την απόφαση E(2001) 4526 τελικό της Επιτροπής, της 20ής Δεκεμβρίου 2001, με την οποία μια συγκέντρωση κηρύσσεται συμβατή με την κοινή αγορά και με τη Συμφωνία EOX (υπόθεση COMP/M.2389 Shell/DEA) (στο εξής: απόφαση εγκρίσεως της συγκεντρώσεως). Κατά τον τρόπο αυτό, η Dea Mineraloel μετατράπηκε σε κοινή επιχείρηση, μετονομασθείσα Shell & Dea Oil, η οποία ανήκε κατά ποσοστό 50 % στις Deutsche Shell και RWE Dea και συγκέντρωσε τις δραστηριότητες των δύο τελευταίων στον τομέα του πετρελαίου και των πετροχημικών.
- 16 Την 1η Ιουλίου 2002, η Shell εξαγόρασε το εναπομένον 50 % των εταιρικών μεριδίων της κοινής επιχειρήσεως Shell & Dea Oil. Η Shell & Dea Oil μετονομάστηκε Shell Deutschland Oil το 2003. Από την 1η Απριλίου 2004, η δραστηριότητα «κηροί» της Shell Deutschland Oil μεταβιβάστηκε στη Shell Deutschland Schmierstoff, θυγατρική της Shell Deutschland Oil κατά ποσοστό 100 %.

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 17 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 15 Δεκεμβρίου 2008, οι προσφεύγουσες άσκησαν την υπό κρίση προσφυγή.
- 18 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Γενικό Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία. Στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 64 του Κανονισμού Διαδικασίας του, το Γενικό Δικαστήριο κάλεσε τους διαδίκους να απαντήσουν γραπτώς σε ορισμένες ερωτήσεις και να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα. Οι διάδικοι ανταποκρίθηκαν στο αίτημα αυτό εντός της ταχθείσας προθεσμίας.
- 19 Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν στις ερωτήσεις που τους έθεσε το Γενικό Δικαστήριο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 20ής Μαρτίου 2012.
- 20 Λαμβανομένων υπόψη των κοινών πραγματικών περιστατικών μεταξύ των υποθέσεων T-540/08, Esso κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-541/08, Sasol κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-544/08, Hansen & Rosenthal και H&R Wax Company Vertrieb κατά Επιτροπής, T-548/08, Total κατά Επιτροπής, T-550/08, Tudapetrol κατά Επιτροπής, T-551/08, H&R ChemPharm κατά Επιτροπής, T-558/08, ENI κατά Επιτροπής, T-562/08, Repsol YPF Lubricantes y especialidades κ.λπ. κατά Επιτροπής, και T-566/08, Total Raffinage και Marketing κατά Επιτροπής, καθώς και της συνάφειας των εγειρόμενων νομικών ζητημάτων, το Γενικό Δικαστήριο αποφάσισε να εκδώσει απόφαση επί της παρούσας υποθέσεως μόνο μετά την ολοκλήρωση των επ' ακροατηρίου συζητήσεων στις εν λόγω συναφείς υποθέσεις, η τελευταία εκ των οποίων διεξήχθη στις 3 Ιουλίου 2013.
- 21 Οι προσφεύγουσες ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο:
- να ακυρώσει το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στο μέτρο που διαπιστώνει ότι οι προσφεύγουσες παρέβησαν το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ και το άρθρο 53 της Συμφωνίας EOX,
  - να ακυρώσει το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στο μέτρο που της επιβάλλει πρόστιμο ύψους 37 440 000 ευρώ,
  - επικουρικώς, να μειώσει το ποσό του προστίμου που τους επιβλήθηκε,

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

22 Η Επιτροπή ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

— να απορρίψει την προσφυγή,

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Σκεπτικό

23 Προς στήριξη της προσφυγής τους, οι προσφεύγουσες προβάλλουν τρεις λόγους ακυρώσεως. Ο πρώτος λόγος αντλείται από παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ και του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1/2003, λόγω της φερόμενης ως εσφαλμένης διαπίστωσης ότι οι προσφεύγουσες, αφενός, και η Dea Mineraloel ή η Shell & Dea Oil, αφετέρου, συνιστούν ενιαία οικονομική ενότητα. Ο δεύτερος λόγος, ο οποίος προβάλλεται επικουρικώς, αντλείται από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως λόγω εσφαλμένης εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, και ειδικότερα λόγω του γεγονότος ότι η Επιτροπή δεν επέκτεινε στις προσφεύγουσες το πλεονέκτημα της αιτήσεως συνεργασίας της Shell. Ο τρίτος λόγος, ο οποίος προβάλλεται επικουρικώς, αντλείται από παράβαση του άρθρου 23, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1/2003, λόγω φερόμενης παραβίασης των αρχών που διέπουν τον καθορισμό του ποσού του προστίμου.

1. Επί του πρώτου λόγου, που αντλείται από τη φερόμενη ως εσφαλμένη διαπίστωση ότι οι προσφεύγουσες, αφενός, και η Dea Mineraloel ή η Shell & Dea Oil, αφετέρου, συνιστούν ενιαία οικονομική ενότητα

24 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή, καταλογίζοντάς τους την ευθύνη για την παράβαση που διέπραξε η Dea Mineraloel κατά τη διάρκεια της περιόδου από τις 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως τις 2 Ιανουαρίου 2002, καθώς και για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil κατά τη διάρκεια της περιόδου από τις 2 Ιανουαρίου έως τις 30 Ιουνίου 2002 (στο εξής: περίοδος της κοινής επιχειρήσεως), παρέβη το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ και το άρθρο 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1/2003, καθόσον ερμήνευσε εσφαλμένα την έννοια της επιχειρήσεως του άρθρου 81 ΕΚ.

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

25 Όσον αφορά την εις ολόκληρον ευθύνη μητρικής εταιρίας για τη συμπεριφορά της θυγατρικής της ή κοινής επιχειρήσεως ανήκουσας σε αυτήν, υπενθυμίζεται ότι το γεγονός ότι μια θυγατρική εταιρία ή μια κοινή επιχείρηση έχει χωριστή νομική προσωπικότητα δεν αρκεί για να αποκλειστεί η δυνατότητα καταλογισμού της συμπεριφοράς της στη μητρική εταιρία (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, 48/69, Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 99, σκέψη 132).

26 Συγκεκριμένα, το δίκαιο του ανταγωνισμού της Ένωσης καλύπτει τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων, ως επιχείρηση δε νοείται κάθε μονάδα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα ανεξαρτήτως της νομικής μορφής της και του τρόπου χρηματοδοτήσεώς της (απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, C-97/08 P, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-8237, σκέψη 54, και απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 2011, T-141/07, T-142/07, T-145/07 και T-146/07, General Technic-Otis κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. II-4977, σκέψη 53).

- 27 Ο δικαστής της Ένωσης έχει διευκρινίσει επίσης ότι ο όρος επιχείρηση, εντασσόμενος στο ίδιο πλαίσιο, πρέπει να νοείται ως οικονομική ενότητα, έστω και αν από νομική άποψη η οικονομική αυτή ενότητα αποτελείται από περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1984, 170/83, Hydrotherm Gerätebau, Συλλογή 1984, σ. 2999, σκέψη 11, και Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψη 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία· απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 29ης Ιουνίου 2000, T-234/95, DSG κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. II-2603, σκέψη 124). Έχει επίσης τονιστεί ότι, για την εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού, ο τυπικός διαχωρισμός μεταξύ δύο εταιριών, απόρροια της χωριστής νομικής προσωπικότητάς τους, δεν έχει αποφασιστική σημασία, διότι εκείνο που προέχει είναι το αν έχουν ή όχι ενιαία συμπεριφορά στην αγορά. Επομένως, μπορεί να είναι απαραίτητο να διαπιστωθεί αν δύο εταιρίες με χωριστές νομικές προσωπικότητες αποτελούν ή ανήκουν σε ενιαία επιχείρηση ή οικονομική οντότητα συμπεριφερόμενη κατά τρόπο ενιαίο στην αγορά (απόφαση Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, σκέψη 25 ανωτέρω, σκέψη 140· αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου της 15ης Σεπτεμβρίου 2005, T-325/01, DaimlerChrysler κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. II-3319, σκέψη 85, και General Technic-Otis κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψη 54).
- 28 Όταν μια τέτοια οικονομική οντότητα παραβαίνει τους κανόνες του ανταγωνισμού, η παράβαση της καταλογίζεται σύμφωνα με την αρχή της προσωπικής ευθύνης (βλ. αποφάσεις Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψη 56, και General Technic-Otis κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψη 55).
- 29 Η συμπεριφορά θυγατρικής μπορεί να καταλογιστεί στη μητρική εταιρία, λόγω του ότι ανήκουν στην ίδια επιχείρηση, όταν η εν λόγω θυγατρική δεν καθορίζει αυτοτελώς τη συμπεριφορά της στην αγορά, διότι υπόκειται σχετικώς στην καθοριστική επιρροή της μητρικής της, λαμβανομένων ιδιαιτέρως υπόψη των οικονομικών, οργανωτικών και νομικών δεσμών μεταξύ των δύο αυτών νομικών οντοτήτων (βλ., συναφώς, απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψη 58, και απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 20ής Μαρτίου 2002, T-9/99, HFB κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. II-1487, σκέψη 527).
- 30 Η συμπεριφορά της θυγατρικής στην αγορά επηρεάζεται αποφασιστικά από τη μητρική εταιρία μεταξύ άλλων στην περίπτωση που η θυγατρική εφαρμόζει, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τις σχετικές οδηγίες της μητρικής εταιρίας (αποφάσεις του Δικαστηρίου Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, σκέψη 25 ανωτέρω, σκέψεις 133, 137 και 138, και της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-294/98 P, Metsä-Serla κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-10065, σκέψη 27).
- 31 Η συμπεριφορά της θυγατρικής στην αγορά επηρεάζεται καταρχήν αποφασιστικά από τη μητρική εταιρία και στην περίπτωση κατά την οποία η τελευταία έχει απλώς την εξουσία να καθορίζει ή να εγκρίνει ορισμένες εμπορικές αποφάσεις στρατηγικής σημασίας, εφόσον παρίσταται ανάγκη, δια της παρουσίας των εκπροσώπων της εντός των οργάνων της θυγατρικής, ενώ η χάραξη της εν στενή εννοία εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής απόκειται στα επιφορτισμένα με τη λειτουργική της διαχείριση διευθυντικά στελέχη που επιλέγει η μητρική εταιρία και τα οποία εκπροσωπούν και προωθούν τα εμπορικά της συμφέροντα (βλ., συναφώς, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 9ης Σεπτεμβρίου 2011, T-25/06, Alliance One International κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. II-5741, σκέψεις 138 και 139).
- 32 Όταν εξασφαλίζεται ενιαία συμπεριφορά της θυγατρικής εταιρίας και της μητρικής της στην αγορά, ειδικότερα στις περιγραφόμενες με τις σκέψεις 30 και 31 ανωτέρω περιπτώσεις, ή μέσω άλλων οικονομικών, οργανωτικών και νομικών δεσμών μεταξύ των εν λόγω εταιριών, η μητρική και η θυγατρική εταιρία αποτελούν ενιαία οικονομική ενότητα και, ως εκ τούτου, συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας στη σκέψη 27 ανωτέρω νομολογίας. Το γεγονός ότι η μητρική και η θυγατρική εταιρία συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει μια απόφαση περί επιβολής

προστίμων στη μητρική εταιρία, χωρίς να απαιτείται να αποδείξει την εμπλοκή της εταιρίας αυτής στην παράβαση (βλ., συναφώς, απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψη 59).

- 33 Η προπαρατεθείσα στις σκέψεις 25 έως 32 ανωτέρω νομολογία έχει επίσης εφαρμογή στον καταλογισμό της ευθύνης σε μία ή περισσότερες μητρικές εταιρίες για παράβαση διαπραχθείσα από την κοινή τους επιχείρηση (απόφαση General Technic-Otis κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψεις 52 έως 56).
- 34 Η εξέταση των επιχειρημάτων των προσφευγουσών και η εκτίμηση της ακρίβειας των διαπιστώσεων που περιλαμβάνονται στην προσβαλλόμενη απόφαση όσον αφορά τον καταλογισμό στις προσφεύγουσες της ευθύνης για τις ενέργειες της Dea Mineraloel, ανήκουσας κατά ποσοστό 100 % στις εταιρίες αυτές (πρώτο σκέλος) αλλά και της Shell & Dea Oil, ανήκουσας κατά ποσοστό à 50 % στις προσφεύγουσες (δεύτερο σκέλος) πρέπει να πραγματοποιηθούν υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων κανόνων.

Επί του πρώτου σκέλους, που αφορά τον καταλογισμό στις προσφεύγουσες της ευθύνης για την παράβαση την οποία διέπραξε η Dea Mineraloel (περίοδος πριν τις 2 Ιανουαρίου 2002)

Επί της προσβαλλομένης απόφασης

- 35 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή προέβη στις ακόλουθες εκτιμήσεις:

«(545) [Η] άσκηση καθοριστικής επιρροής επί της εμπορικής πολιτικής μιας θυγατρικής δεν προϋποθέτει την άσκηση καθημερινής διαχείρισεως της εκμεταλλεύσεως της θυγατρικής. Η διαχείριση μιας θυγατρικής μπορεί κάλλιστα να ανατεθεί στην ίδια τη θυγατρική, χωρίς τούτο να αποκλείει τη δυνατότητα της μητρικής εταιρίας να υπαγορεύει σκοπούς και πολιτικές που επηρεάζουν τόσο τις επιδόσεις του ομίλου, όσο και τη συνοχή του, και να επιβάλει κυρώσεις για οποιαδήποτε συμπεριφορά αντιβαίνει στους εν λόγω σκοπούς και τις πολιτικές. Πράγματι, η RWE παραδέχεται ότι η RWE AG ασχολούνταν με τα ζητήματα γενικής φύσεως, όπως η στρατηγική, ο προγραμματισμός, ο έλεγχος και η χρηματοδότηση, για λογαριασμό του ομίλου RWE, ενώ της υποβάλλονταν επίσης τεχνικές εκθέσεις. Η RWE δηλώνει επίσης ότι, μολονότι ούτε το [διοικητικό] ούτε το εποπτικό συμβούλιο της [RWE Dea] ασκούσαν επιρροή στις δραστηριότητες της Dea Mineraloel, εντούτοις ενδιαφέρονταν για τις δραστηριότητες της Dea Mineraloel [...] τις συνεπαγόμενες διάθεση κεφαλαίου, αύξηση των περιθωρίων κέρδους ή των κερδών, κινδύνους, κ.λπ., και ότι στηρίζονταν στις εκθέσεις που τους υποβάλλονταν, οι οποίες, επειδή εκ πρώτης όψεως περιείχαν ακριβή στοιχεία, καθιστούσαν περιττή την ενεργό εποπτεία των εν λόγω δραστηριοτήτων [...] Οι δηλώσεις αυτές αποδεικνύουν το γεγονός ότι [οι προσφεύγουσες] ενδιαφέρονταν αλλά και ήταν σε θέση να ασκούν έλεγχο τουλάχιστον επί των στρατηγικών και οικονομικών πτυχών των θυγατρικών τους και ότι άσκησαν εμπράκτως (σε ορισμένο βαθμό) τέτοιο έλεγχο επί ορισμένων στρατηγικών πτυχών μέσω ενός συστήματος υποβολής εκθέσεων.

(546) Τα επιχειρήματα ότι ο κηρός παραφίνης είχε περιορισμένη μόνο σημασία για τη RWE και ότι οι υποβαλλόμενες εκθέσεις περιείχαν εκ πρώτης όψεως ακριβή στοιχεία οπότε η RWE AG ή [η RWE Dea] δεν ασκούσαν ενεργό έλεγχο επί των δραστηριοτήτων της Dea Mineraloel, δεν έχουν μεγάλη αποδεικτική ισχύ όσον αφορά την πραγματική αυτοτέλεια της θυγατρικής. Το γεγονός ότι η ίδια η μητρική εταιρία δεν μετείχε στις διάφορες δραστηριότητες δεν είναι καθοριστικό για την επίλυση του ζητήματος αν πρέπει να γίνει δεκτό ότι η εν λόγω μητρική συνιστούσε, μαζί με τις λειτουργικές μονάδες του ομίλου, ενιαία οικονομική οντότητα. Ο καταμερισμός των καθηκόντων αποτελεί σύνηθες φαινόμενο στο εσωτερικό ενός ομίλου

εταιριών. Μια οικονομική ενότητα εκτελεί, εξ ορισμού, το σύνολο των κύριων λειτουργιών ενός οικονομικού φορέα στο εσωτερικό των νομικών προσώπων από τα οποία ο φορέας αυτός συναπαρτίζεται. [...]

(553) Κατά συνέπεια, η Επιτροπή καταλήγει ότι η RWE AG και η [RWE Dea] άσκησαν καθοριστική επιρροή και πραγματικό έλεγχο στην [Dea Mineraloel] από τις 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως την 1η Ιανουαρίου 2002 [οπότε οι εταιρίες αυτές] αποτελούν τμήμα της επιχειρήσεως που διέπραξε την παράβαση.»

Επί του τεκμηρίου υπάρξεως οικονομικής ενότητας μεταξύ της θυγατρικής και της μίας και μόνης μητρικής της εταιρίας

- 36 Υπενθυμίζεται ότι, στην ειδική περίπτωση κατά την οποία η θυγατρική που διέπραξε παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης ανήκει κατά 100 % στη μητρική εταιρία, η μεν μητρική εταιρία έχει τη δυνατότητα ασκήσεως καθοριστικής επιρροής επί της θυγατρικής, υφίσταται δε μαχητό τεκμήριο ότι η μητρική εταιρία ασκεί εμπράκτως καθοριστική επιρροή στη συμπεριφορά της θυγατρικής της. Υπό τις συνθήκες αυτές, αρκεί η Επιτροπή να αποδείξει ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου της θυγατρικής ώστε να τεκμαίρεται ότι ασκεί καθοριστική επιρροή στην εμπορική πολιτική της εν λόγω θυγατρικής. Στη συνέχεια, η Επιτροπή δύναται να θεωρήσει τη μητρική εταιρία εις ολόκληρον υπεύθυνη για την καταβολή του επιβληθέντος στη θυγατρική προστίμου, εκτός αν η μητρική εταιρία, στην οποία απόκειται να ανατρέψει το τεκμήριο αυτό, προσκομίσει επαρκή στοιχεία ικανά να αποδείξουν ότι η θυγατρική της ενεργεί αυτοτελώς στην αγορά (βλ. απόφαση Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψεις 60 και 61 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 37 Επιπλέον, κατά τη νομολογία, το τεκμήριο ευθύνης που απορρέει εκ του ότι το κεφάλαιο εταιρίας ανήκει εξ ολοκλήρου σε άλλη εφαρμόζεται όχι μόνον όταν υφίσταται απευθείας σχέση μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρίας, αλλά και όταν, όπως εν προκειμένω, η σχέση αυτή είναι έμμεση επειδή μεσολαβεί άλλη εταιρία (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Ιανουαρίου 2011, C-90/09 P, General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. I-1, σκέψη 90).
- 38 Η μητρική εταιρία η οποία κατέχει το σύνολο σχεδόν του κεφαλαίου της θυγατρικής της βρίσκεται, κατ' αρχήν, σε θέση ανάλογη με εκείνη του αποκλειστικού κυρίου, όσον αφορά την εξουσία της να ασκεί καθοριστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών, οργανωτικών και νομικών δεσμών που τη συνδέουν με την εν λόγω θυγατρική. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή ορθώς εφαρμόζει στην περίπτωση αυτή τους ίδιους κανόνες αποδείξεως, προσφεύγει δηλαδή στο τεκμήριο ότι η εν λόγω μητρική εταιρία χρησιμοποίησε εμπράκτως την εξουσία της να ασκεί καθοριστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της. Αυτό δεν αποκλείει βεβαίως το ενδεχόμενο, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι μειοψηφούντες μέτοχοι να διαθέτουν, έναντι της θυγατρικής, δικαιώματα που να τους επιτρέπουν να αμφισβητήσουν την ως άνω αναλογία. Εντούτοις, πέραν του ότι τέτοια δικαιώματα σπανίως συνδέονται με πολύ μικρά μερίδια, όπως αυτά της επίδικης υποθέσεως, κανένα στοιχείο τέτοιας φύσεως δεν προσκομίστηκε εν προκειμένω από τις προσφεύγουσες (βλ., συναφώς, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 2011, T-217/06, Arkema France κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. II-2593, σκέψη 53).
- 39 Όταν το τεκμήριο δεν ανατρέπεται, η Επιτροπή μπορεί να αποδείξει ότι η θυγατρική και οι άμεσες ή έμμεσες μητρικές εταιρίες αποτελούν ενιαία οικονομική ενότητα και, ως εκ τούτου, συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας στη σκέψη 27 ανωτέρω νομολογίας. Το γεγονός ότι οι μητρικές εταιρίες και η θυγατρική συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει απόφαση περί επιβολής προστίμων στις μητρικές εταιρίες, χωρίς να απαιτείται να αποδείξει την εμπλοκή των τελευταίων στην παράβαση (βλ. νομολογία προπαρατεθείσα στη σκέψη 32 ανωτέρω).

- 40 Κατά τη νομολογία, προκειμένου να ανατρέψουν το περιγραφόμενο στη σκέψη 36 ανωτέρω τεκμήριο, έπρεπε οι προσφεύγουσες να προσκομίσουν οποιοδήποτε στοιχείο σχετικό με τους υπάρχοντες οργανωτικούς, οικονομικούς και νομικούς δεσμούς μεταξύ των ιδίων και της Dea Mineraloel, ικανό κατά την κρίση τους να αποδείξει ότι οι εταιρίες αυτές δεν αποτελούσαν ενιαία οικονομική οντότητα. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεώς του, το Γενικό Δικαστήριο πρέπει πράγματι να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των προσκομισθέντων στοιχείων, ο χαρακτήρας και η σημασία των οποίων μπορούν να ποικίλλουν ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε υποθέσεως (απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 12ης Δεκεμβρίου 2007, T-112/05, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. II-5049, σκέψη 65).
- 41 Το επίμαχο τεκμήριο βασίζεται στις διαπιστώσεις ότι, αφενός, πλην όλως εξαιρετικών περιστάσεων, εταιρία που κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου θυγατρικής μπορεί αποκλειστικώς λόγω της ως άνω κατοχής κεφαλαίου να ασκήσει καθοριστική επιρροή στη συμπεριφορά της εν λόγω θυγατρικής και, αφετέρου, η απουσία έμπρακτης ασκήσεως της εν λόγω εξουσίας επιρροής μπορεί κατά κανόνα να αναζητηθεί λυσιτελώς στη σφαίρα των φορέων ως προς τους οποίους ισχύει το τεκμήριο αυτό (απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, C-521/09 P, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. I-8947, σκέψη 60).
- 42 Επιπλέον, η εφαρμογή του τεκμηρίου αυτού δικαιολογείται από το γεγονός ότι, οσάκις η μητρική εταιρία είναι η μόνη μέτοχος της θυγατρικής, διαθέτει όλα τα δυνατά μέσα προκειμένου να εξασφαλίσει την ευθυγράμμιση της εμπορικής συμπεριφοράς της θυγατρικής της με τη δική της. Ειδικότερα, ο μοναδικός μέτοχος είναι αυτός που καθορίζει, κατ' αρχήν, την έκταση της αυτοτέλειας της θυγατρικής μέσω της κατάρτισεως του καταστατικού της, αυτός που επιλέγει τα διευθυντικά της στελέχη και αυτός που λαμβάνει ή εγκρίνει τις στρατηγικής σημασίας εμπορικές αποφάσεις της θυγατρικής, εφόσον παρίσταται ανάγκη, διά της παρουσίας των εκπροσώπων του εντός των οργάνων της. Περαιτέρω, η οικονομική ενότητα μεταξύ της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας διαφυλάσσεται συνήθως ακόμη περισσότερο μέσω των υποχρεώσεων που απορρέουν από το δικαίωμα των εταιριών των κρατών μελών, όπως είναι η κατάρτιση ενοποιημένων λογαριασμών, η υποχρέωση που υπέχει η θυγατρική να λογοδοτεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα στη μητρική εταιρία για τις δραστηριότητές της, καθώς και μέσω της εγκρίσεως των ετήσιων λογαριασμών της θυγατρικής από τη γενική συνέλευση η οποία συγκαλείται μόνον από τη μητρική εταιρία, πράγμα το οποίο συνεπάγεται αναγκαστικά ότι η μητρική εταιρία παρακολουθεί, τουλάχιστον σε γενικές γραμμές, τις εμπορικές δραστηριότητες της θυγατρικής.
- 43 Επομένως, η εφαρμογή του τεκμηρίου έμπρακτης ασκήσεως καθοριστικής επιρροής εκ μέρους της μητρικής εταιρίας επί της εμπορικής συμπεριφοράς της θυγατρικής της δικαιολογείται στον βαθμό που το τεκμήριο αυτό καλύπτει χαρακτηριστικές καταστάσεις όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ θυγατρικής και της μοναδικής μητρικής της, προβλέποντας ότι η κατοχή του συνόλου ή σχεδόν του συνόλου του κεφαλαίου της θυγατρικής από μία και μόνη μητρική εταιρία συνεπάγεται, κατ' αρχήν, την ενιαία συμπεριφορά αυτών στην αγορά.
- 44 Παρά ταύτα, γεγονός παραμένει ότι, μετά την αποστολή της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, στις ενδιαφερόμενες εταιρίες παρασχέθηκε πλήρως η δυνατότητα να αποδείξουν ότι οι μηχανισμοί που περιγράφονται στη σκέψη 42 ανωτέρω και οι οποίοι οδηγούν συνήθως στην ευθυγράμμιση της συμπεριφοράς της θυγατρικής εταιρίας με εκείνη της μητρικής της, δεν λειτούργησαν ως είθισται, με αποτέλεσμα να διασπασθεί η οικονομική ενότητα του ομίλου.

Επί των επιχειρημάτων των προσφευγουσών όσον αφορά την ανατροπή του τεκμηρίου

- 45 Εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν ότι η Επιτροπή, στηριζόμενη στο γεγονός της κατοχής του συνόλου του κεφαλαίου της Dea Mineraloel από την RWE Dea και του 99,4% του κεφαλαίου της τελευταίας από την RWE AG, θα μπορούσε να έχει θεωρήσει κατά τεκμήριο ότι, ελλείψει αντίθετης αποδείξεως, οι προσφεύγουσες ασκούσαν εμπράκτως καθοριστική επιρροή στην εμπορική συμπεριφορά της Dea Mineraloel.
- 46 Παρά ταύτα, οι προσφεύγουσες φρονούν ότι, με την απάντησή τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, προσκόμισαν επαρκή αποδεικτικά στοιχεία προς ανατροπή του εν λόγω τεκμηρίου.

– Επί της επιχειρησιακής αυτοτέλειας της Dea Mineraloel

- 47 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή κατέληξε στην εσφαλμένη διαπίστωση ότι η άσκηση καθοριστικής επιρροής επί της εμπορικής συμπεριφοράς της θυγατρικής δεν απαιτεί την «ανάληψη του ελέγχου» της τρέχουσας επιχειρηματικής δραστηριότητας της θυγατρικής εταιρίας. Κατά συνέπεια, τα επιχειρήματα που προέβαλαν με τις απαντήσεις τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων αρκούν για την ανατροπή του τεκμηρίου.
- 48 Πρώτον, οι προσφεύγουσες διευκρινίζουν ότι η RWE AG, ως ηγετική επιχείρηση του ομίλου, είναι επιφορτισμένη με τα διευθυντικά καθήκοντα του ομίλου, όπως είναι ο καθορισμός της στρατηγικής, ο προγραμματισμός, ο έλεγχος και η χρηματοδότηση. Η RWE AG δεν άσκησε καμία επιρροή στο επιχειρησιακό τμήμα της δραστηριότητας της RWE Dea ή της Dea Mineraloel.
- 49 Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το γεγονός ότι μια θυγατρική έχει τη δική της τοπική διεύθυνση και ίδιους πόρους δεν αποδεικνύει ότι η εταιρία αυτή καθορίζει αυτόνομα τη συμπεριφορά της στην αγορά σε σχέση με τη μητρική της εταιρία. Η κατανομή καθηκόντων μεταξύ των θυγατρικών εταιριών και των μητρικών τους και, ειδικότερα, το γεγονός της εξ ολοκλήρου αναθέσεως της λειτουργικής διαχείρισεως στην τοπική διεύθυνση μιας θυγατρικής αποτελεί συνήθη πρακτική των μεγάλων επιχειρήσεων που αποτελούνται από πλειάδα θυγατρικών τις οποίες κατέχει, σε τελευταία ανάλυση, η ίδια ηγετική εταιρία. Ως εκ τούτου, στην περίπτωση της κατοχής του συνόλου ή σχεδόν του συνόλου του κεφαλαίου της θυγατρικής η οποία εμπλέκεται άμεσα στην παράβαση, τα προσκομιζόμενα συναφώς αποδεικτικά στοιχεία δεν δύνανται να ανατρέψουν το τεκμήριο έμπρακτης ασκήσεως καθοριστικής επιρροής από τη μητρική εταιρία και από την ηγετική εταιρία στη συμπεριφορά της θυγατρικής (βλ., συναφώς, απόφαση Alliance One International κατά Επιτροπής, σκέψη 31 ανωτέρω, σκέψεις 130 και 131).
- 50 Η προσέγγιση αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι, στην περίπτωση θυγατρικής της οποίας το σύνολο ή σχεδόν το σύνολο του κεφαλαίου ανήκει στη μητρική εταιρία και μόνον, υπάρχει κατ' αρχήν ένα μόνον εμπορικό συμφέρον και τα μέλη των οργάνων της θυγατρικής επιλέγονται και διορίζονται από τον μοναδικό μέτοχο ο οποίος μπορεί να τους δίνει οδηγίες τουλάχιστον με ανεπίσημο τρόπο και να τους επιβάλλει κριτήρια επιδόσεων. Ως εκ τούτου, στην περίπτωση αυτή, υφίσταται κατά λογική αναγκαιότητα σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των προσώπων που διευθύνουν τη θυγατρική και αυτών που διευθύνουν τη μητρική εταιρία, τα δε πρόσωπα αυτά δρουν κατ' ανάγκην εκπροσωπώντας και προωθώντας το μόνο υφιστάμενο εμπορικό συμφέρον, ήτοι αυτό της μητρικής εταιρίας (βλ. επίσης σκέψη 31 ανωτέρω). Με τον τρόπο αυτό, διασφαλίζεται ο ενιαίος χαρακτήρας της συμπεριφοράς της μητρικής και της θυγατρικής εταιρίας στην αγορά, ανεξαρτήτως της όποιας αυτοτέλειας αναγνωρίζεται στους διευθύνοντες τη θυγατρική όσον αφορά τη λειτουργική διαχείρισή της η οποία περιλαμβάνει τη χάραξη της εν στενή εννοία εμπορικής πολιτικής της. Περαιτέρω, κατά γενικό κανόνα, ο μοναδικός μέτοχος είναι αυτός που καθορίζει μόνος του και βάσει των δικών του συμφερόντων τον τρόπο λήψεως των αποφάσεων της θυγατρικής και αυτός που αποφασίζει την έκταση της επιχειρησιακής αυτοτέλειάς της, πράγμα το οποίο μπορεί να μεταβάλλει κατά το δοκούν μέσω τροποποίησης των κανόνων που διέπουν τη λειτουργία της θυγατρικής ή μέσω

αναδιαρθρώσεως, ακόμη και μέσω της δημιουργίας ανεπίσημων δομών για τη λήψη αποφάσεων. Κατά συνέπεια, κατ' αρχήν, οι διευθύνοντες τη θυγατρική διασφαλίζουν με τον τρόπο αυτό τη συμμόρφωση της εμπορικής συμπεριφοράς της θυγατρικής προς εκείνη των λοιπών μελών του ομίλου κατά την άσκηση των αυτοτελών λειτουργιών τους.

- 51 Δεύτερον, προστίθεται ότι τα στοιχεία που επικαλούνται οι προσφεύγουσες εντάσσονται στην έννοια της αποκεντρωμένης διαχείρισεως η οποία είναι συνηθής στις μεγάλες επιχειρήσεις που ασκούν διαφοροποιημένες δραστηριότητες, και δεν συνηγορούν υπέρ της συνδρομής εξαιρετικών περιστάσεων. Αντιθέτως, οι προσφεύγουσες παραδέχονται ότι η RWE AG ασχολούνταν με ζητήματα όπως ο καθορισμός της στρατηγικής, ο προγραμματισμός, ο έλεγχος και η χρηματοδότηση ενώ της υποβάλλονταν επίσης τεχνικές εκθέσεις από τη Dea Mineraloel, η δε RWE Dea ενδιαφερόταν για τις δραστηριότητες της Dea Mineraloel που συνεπάγονταν διάθεση κεφαλαίου, για την αύξηση των περιθωρίων κέρδους ή των κερδών καθώς και για τους κινδύνους.
- 52 Τρίτον, κατά τις προσφεύγουσες, η προσέγγιση την οποία ακολούθησε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση είναι ασυνεπής, καθόσον το θεσμικό αυτό όργανο εξέτασε τη λειτουργική διαχείριση στο πλαίσιο καταλογισμού της ευθύνης για τις ενέργειες της κοινής επιχειρήσεως της BP και της Mobil (αιτιολογική σκέψη 374 της προσβαλλομένης αποφάσεως) στις εν λόγω μητρικές εταιρίες. Εντούτοις, η Επιτροπή αρνήθηκε να λάβει υπόψη την επιχειρησιακή αυτοτέλεια της Dea Mineraloel.
- 53 Συναφώς, υπογραμμίζεται (βλ. επίσης εξέταση του δεύτερου σκέλους του υπό κρίση λόγου) ότι οι αντίστοιχες εξουσίες κάθε μητρικής εταιρίας όσον αφορά τη λειτουργική διαχείριση κοινής επιχειρήσεως συνιστούν κρίσιμο στοιχείο στο πλαίσιο εκτιμήσεως της δυνατότητας καταλογισμού στις μητρικές εταιρίες της ευθύνης για την παράβαση που διέπραξε η κοινή επιχείρηση, δεδομένου ότι η από κοινού διεύθυνση της κοινής επιχειρήσεως καταδεικνύει ότι η κοινή επιχείρηση και οι μητρικές εταιρίες οι οποίες ασκούν αυτήν την από κοινού διεύθυνση συνιστούν οικονομική ενότητα. Εντούτοις, στην περίπτωση της Dea Mineraloel, δεν πρόκειται για κοινή επιχείρηση, αλλά για θυγατρική ανήκουσα κατά ποσοστό 100 % στην RWE Dea, επί της οποίας εφαρμόζονται διαφορετικοί κανόνες αποδείξεως λόγω της υπάρξεως ενός και μοναδικού μετόχου, ενός και μοναδικού εμπορικού συμφέροντος και λόγω του γεγονότος ότι όλοι οι διευθύνοντες επιλέγονται και διορίζονται, άμεσα ή έμμεσα, από τη μία και μοναδική μητρική εταιρία (βλ. σκέψεις 42 και 50 ανωτέρω).
- 54 Επομένως, το επιχείρημα που αντλείται από την εξέταση του καταλογισμού της ευθύνης για την παράβαση την οποία διέπραξε η κοινή επιχείρηση που συστάθηκε από τις BP και Mobil προβάλλεται αλυσιτελώς.
- 55 Κατά συνέπεια, τα επιχειρήματα των προσφευγουσών που αντλούνται από την επιχειρησιακή αυτοτέλεια της Dea Mineraloel, τα οποία δεν είναι σε θέση να αποδείξουν τη διάσπαση της οικονομικής ενότητας μεταξύ της εταιρίας αυτής και των προσφευγουσών, πρέπει να απορριφθούν.
- Επί της απουσίας επιρροής στις δραστηριότητες σχετικά με τους κηρούς παραφίνης και στο μικρό ποσοστό πωλήσεων των προϊόντων αυτών στον κύκλο εργασιών της Dea Mineraloel
- 56 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η RWE AG δεν έδωσε καμία οδηγία στην Dea Mineraloel σχετικά με τη διαχείριση των τρεχουσών υποθέσεων. Η έγκριση του διοικητικού και του εποπτικού συμβουλίου της RWE AG απαιτούνταν μόνο για την εκτέλεση μεγάλων έργων κεφαλαιώδους σημασίας. Εντούτοις, δεδομένου ότι η δραστηριότητα «κηροί παραφίνης» δεν απέκτησε ποτέ ιδιαίτερη σημασία για τον όμιλο στο σύνολό του, ουδέποτε ζητήθηκε η υποστήριξη των οργάνων αυτών σχετικά με τη διαχείριση του εν λόγω τομέα.

- 57 Ομοίως, οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι ούτε το διοικητικό ούτε το εποπτικό συμβούλιο της RWE Dea ασκούσαν επιρροή στη δραστηριότητα «κηροί παραφίνης» της Dea Mineraloel, αλλ' ούτε και έδιναν οδηγίες στην τελευταία ως προς την εν λόγω δραστηριότητα. Επιπλέον, όσον αφορά την παραγωγή κηρών παραφίνης, το διοικητικό συμβούλιο της RWE Dea λάμβανε γνώση αποκλειστικά και μόνον των λογαριασμών που υποβάλλονταν σε εβδομαδιαία βάση και οι οποίοι περιείχαν σύνοψη των αποτελεσμάτων της δραστηριότητας της Mineralölwerk Grasbrook. Η εν λόγω εβδομαδιαία υποβολή των λογαριασμών αντιστοιχούσε ουσιαστικά στο μηνιαίο αποτέλεσμα που υπέβαλλε η λογιστική υπηρεσία. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, δεν ήταν απαραίτητο, κατά την άποψη του διοικητικού συμβουλίου της RWE Dea, να παρακολουθείται ενεργώς η δραστηριότητα «κηροί παραφίνης».
- 58 Κατά τις προσφεύγουσες, η σχετική με τη σύμπραξη δραστηριότητα αντιπροσωπεύει μόνον 0,1 έως 0,2% του κύκλου εργασιών της Dea Mineraloel, πράγμα που συνιστά «σοβαρή ένδειξη» ότι οι διευθύνοντες του ομίλου δεν ασκούσαν καθοριστική επιρροή.
- 59 Πρώτον, κατά τη νομολογία, το στοιχείο το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει την απόφαση περί επιβολής προστίμων στη μητρική εταιρία ενός ομίλου δεν είναι ότι η μητρική παρακίνησε τη θυγατρική να διαπράξει την παράβαση ούτε, κατά μείζονα λόγο, η εμπλοκή της μητρικής στην εν λόγω παράβαση, αλλά το γεγονός ότι αποτελούν ενιαία επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ. Επομένως, προκειμένου να καταλογιστεί στη μητρική εταιρία η ευθύνη για τις παραβάσεις της θυγατρικής της δεν απαιτείται απόδειξη ότι η μητρική ασκεί επιρροή επί της πολιτικής της θυγατρικής της στον ειδικό τομέα που αποτελεί το αντικείμενο της παραβάσεως. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι οι διευθύνοντες της μητρικής εταιρίας δεν έχουν γνώση της παραβάσεως και ότι δεν δίνουν οδηγίες σχετικά με την παραγωγή ή την πώληση των προϊόντων της συμπράξεως δεν είναι κρίσιμο στο πλαίσιο ανατροπής του τεκμηρίου (αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου της 12ης Δεκεμβρίου 2007, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 40 ανωτέρω, σκέψεις 58 και 83, και της 13ης Ιουλίου 2011, T-38/07, Shell Petroleum κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. II-4383, σκέψεις 69 και 70).
- 60 Ομοίως, για τους ίδιους λόγους, το γεγονός ότι ο τομέας ή η δραστηριότητα που επηρεάζεται από τη σύμπραξη αντιπροσωπεύει μόνον ένα μικρό ποσοστό του συνόλου των δραστηριοτήτων του ομίλου ή της μητρικής εταιρίας δεν είναι ικανό να αποδείξει την αυτοτέλεια της θυγατρικής έναντι της μητρικής της και, επομένως, είναι άνευ σημασίας στο πλαίσιο εφαρμογής του τεκμηρίου έμπρακτης ασκήσεως καθοριστικής επιρροής από τη μητρική εταιρία στην εμπορική συμπεριφορά της θυγατρικής στην αγορά (απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 30ής Σεπτεμβρίου 2009, T-168/05, Arkema κατά Επιτροπής, που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 79· βλ., επίσης, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 26ης Απριλίου 2007, T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02 και T-126/02, T-128/02 και T-129/02, T-132/02 και T-136/02, Bolloré κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. II-947, σκέψη 144).
- 61 Εκτός αυτού, το ελάχιστο ποσοστό του κύκλου εργασιών του ομίλου στο οποίο αντιστοιχούν οι πωλήσεις των προϊόντων της συμπράξεως δεν αναιρεί το γεγονός ότι τα αποτελέσματα στον τομέα αυτό περιλαμβάνονται, κατά γενικό κανόνα, στους ενοποιημένους λογαριασμούς των μητρικών εταιριών. Επομένως, η κερδοφορία των δραστηριοτήτων αυτών παρουσιάζει ενδιαφέρον για τις μητρικές εταιρίες και για τον όμιλο στο σύνολό του.
- 62 Κατά τα λοιπά, υπενθυμίζεται ότι, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η μητρική εταιρία συνιστά οικονομική ενότητα με τη θυγατρική της, δεν απαιτείται κατ' ανάγκη η πρώτη να δίνει επίσημες οδηγίες στη δεύτερη (βλ. σκέψη 31 ανωτέρω). Συγκεκριμένα, η ύπαρξη οικονομικής ενότητας μεταξύ τους διαπιστώνεται με βεβαιότητα και στην περίπτωση κατά την οποία η εξουσία καθορισμού της εν στενή έννοια εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής έχει ανατεθεί στα επιφορτισμένα με τη λειτουργική της διαχείριση διευθυντικά στελέχη που επιλέγει και διατηρεί στη θέση τους η μητρική εταιρία και τα οποία εκπροσωπούν και προωθούν το μόνο υφιστάμενο εμπορικό συμφέρον, ήτοι αυτό της μητρικής εταιρίας η οποία είναι και η μοναδική ιδιοκτήτρια. Με τον τρόπο αυτό, τα εν λόγω διευθυντικά

στελέχη διασφαλίζουν τη συμμόρφωση της εμπορικής συμπεριφοράς της θυγατρικής προς εκείνη της μητρικής κατά την άσκηση των αυτοτελών λειτουργιών τους (βλ. σκέψη 50 ανωτέρω). Ως εκ τούτου, η μητρική εταιρία μπορεί να επιφυλάσσεται να παρεμβαίνει μόνο στις περιπτώσεις που τα αποτελέσματα της θυγατρικής δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες της μητρικής, ενώ, σε περίπτωση συνήθων επιδόσεων, η μητρική εταιρία μπορεί να περιορίζεται στην παρακολούθηση των δραστηριοτήτων της θυγατρικής μέσω της υποβολής εκθέσεων καταρτιζόμενων από την τελευταία και στην έγκριση τυχόν αποφάσεων στρατηγικής σημασίας.

- 63 Κατά συνέπεια, τα επιχειρήματα που αντλούν οι προσφεύγουσες από την εκ μέρους τους μη άσκηση επιρροής στον τομέα των κηρών παραφίνης πρέπει να απορριφθούν.
- 64 Συνεπώς, πρέπει να επικυρωθεί η διαπίστωση της Επιτροπής ότι οι προσφεύγουσες και η Dea Mineraloel αποτελούσαν τμήμα της επιχειρήσεως που διέπραξε την παράβαση κατά τη διάρκεια της περιόδου από τις 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως την 1η Ιανουαρίου 2002. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη καταλογίζοντάς τους την ευθύνη για την παράβαση.

Επί της φερόμενης αντικειμενικής ευθύνης των προσφευγουσών

- 65 Οι προσφεύγουσες θεωρούν ότι η προσέγγιση που ακολούθησε η Επιτροπή εν προκειμένω συνεπάγεται τον καταλογισμό ευθύνης «πρακτικά αποσυνδεδεμένης από οποιαδήποτε υπαιτιότητα», πράγμα το οποίο αντιφάσκει προς την αρχή του προσωποπαγούς χαρακτήρα της ευθύνης. Η απόρριψη των επιχειρημάτων που προέβαλαν οι προσφεύγουσες προς ανατροπή του τεκμηρίου υπάρξεως έμπρακτης ασκήσεως καθοριστικής επιρροής ισοδυναμεί με μετατροπή του εν λόγω τεκμηρίου σε αμάχητο τεκμήριο υπάρξεως οικονομικής ενότητας στις περιπτώσεις θυγατρικών ανηκουσών κατά ποσοστό 100 % σε μητρική εταιρία.
- 66 Υπενθυμίζεται ότι η εφαρμογή του τεκμηρίου έμπρακτης ασκήσεως καθοριστικής επιρροής από τη μητρική εταιρία στην εμπορική συμπεριφορά της θυγατρικής δικαιολογείται εφόσον καλύπτει χαρακτηριστικές καταστάσεις όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ θυγατρικής εταιρίας και της μοναδικής μητρικής της και εφόσον το εν λόγω τεκμήριο δεν είναι αμάχητο (βλ. σκέψεις 41 έως 44 ανωτέρω).
- 67 Ωστόσο, η ανατροπή του τεκμηρίου δεν εξαρτάται από την ποσότητα και τον λεπτομερή χαρακτήρα των αποδεικτικών στοιχείων στην περίπτωση κατά την οποία από τα στοιχεία αυτά προκύπτει συνήθης οργανωτική δομή μεγάλης πολυεθνικής επιχειρήσεως, όπου οι εξουσίες λειτουργικής διαχειρίσεως είναι ανατεθειμένες στους διευθύνοντες των τοπικών επιχειρήσεων. Η ανατροπή του τεκμηρίου απαιτεί επίκληση έκτακτων περιστάσεων από τις οποίες να αποδεικνύεται ότι, παρά την κατοχή του συνολικού κεφαλαίου των θυγατρικών του ομίλου από τις μητρικές τους, επήλθε διάσπαση της οικονομικής ενότητας του ομίλου, καθόσον δεν λειτουργούσαν ως είθισται οι μηχανισμοί που διασφαλίζουν την ευθυγράμμιση της εμπορικής συμπεριφοράς των θυγατρικών με αυτήν των μητρικών τους.
- 68 Επίσης, δυνάμει της αρχής της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων, η οποία έχει εφαρμογή σε κάθε διοικητική διαδικασία που μπορεί να καταλήξει στην επιβολή κυρώσεων δυνάμει των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης, σε μια επιχείρηση μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις μόνο για τις πράξεις που της προσάπτονται ατομικώς (βλ., συναφώς, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 13ης Δεκεμβρίου 2001, T-45/98 και T-47/98, Krupp Thyssen Stainless και Acciai speciali Terni κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-3757, σκέψη 63).
- 69 Εντούτοις, η αρχή αυτή πρέπει να συμβιβάζεται με την έννοια της επιχειρήσεως και με τη νομολογία κατά την οποία το γεγονός ότι η μητρική εταιρία και η θυγατρική της αποτελούν ενιαία επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει απόφαση περί επιβολής προστίμων στη μητρική εταιρία ομίλου εταιριών. Επομένως, διαπιστώνεται ότι στις προσφεύγουσες επιβλήθηκαν ατομικώς κυρώσεις για παραβάσεις που φέρονται ότι διέπραξαν οι ίδιες

λόγω των στενών οικονομικών, οργανωτικών και νομικών δεσμών που τις συνδέουν με τη Dea Mineraloel, και οι οποίοι προκύπτουν από την κατοχή του συνολικού κεφαλαίου της τελευταίας (βλ., συναφώς, απόφαση Metsä-Serla κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 30 ανωτέρω, σκέψη 34).

- 70 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή, στηριζόμενη στο επίμαχο τεκμήριο, το οποίο δεν ανατράπηκε εν προκειμένω, βασίμως διαπίστωσε ότι οι προσφεύγουσες αποτελούσαν τμήμα της «επιχειρήσεως» που παρέβη το άρθρο 81 ΕΚ. Επομένως, δεν συντρέχει παραβίαση των αρχών του προσωποπαγούς χαρακτήρα της ευθύνης και της εξατομικεύσεως των ποινών και των κυρώσεων.
- 71 Ως εκ τούτου, η υπό κρίση αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.
- 72 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, συνάγεται ότι η Επιτροπή, καταλογίζοντας στις προσφεύγουσες την ευθύνη για την παράβαση που διέπραξε η Dea Mineraloel, δεν παρέβη το άρθρο 81 ΕΚ και το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003.
- 73 Συνεπώς, το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δεύτερου σκέλους, που αφορά τον καταλογισμό στις προσφεύγουσες της ευθύνης για την παράβαση την οποία διέπραξε η Shell & Dea Oil (περίοδος από τις 2 Ιανουαρίου έως τις 30 Ιουνίου 2002)

- 74 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή κακώς τους καταλόγισε την ευθύνη για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil, κοινή επιχείρηση ανήκουσα κατά ίσα μέρη στην RWE Dea και στη Shell, κατά τη διάρκεια της κοινής επιχειρήσεως, δηλαδή από τις 2 Ιανουαρίου 2002 μέχρι τις 30 Ιουνίου 2002. Διατείνονται ότι η Shell, ήδη από τη σύσταση της κοινής επιχειρήσεως, ανέλαβε τον λειτουργικό έλεγχο της επιχειρήσεως αυτής. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορεί να επιβάλει στις προσφεύγουσες πρόστιμο για την παράβαση που διέπραξε η οντότητα αυτή.
- 75 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή καταλόγισε στις Shell και RWE εις ολόκληρον ευθύνη για τις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ενέργειες της Shell & Dea Oil (αιτιολογική σκέψη 552 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Οι εκτιμήσεις στις οποίες στηρίχθηκε η Επιτροπή για να καταλόγισε στις προσφεύγουσες την ευθύνη για τις εν λόγω πράξεις παρατίθενται κατωτέρω:

«(510) Όταν η Shell και η [RWE Dea] συνέστησαν την κοινή επιχείρηση τον Ιανουάριο του 2002, η υφιστάμενη εταιρία, η Dea Mineraloel [...] χρησίμευσε ως όχημα για την κοινή επιχείρηση, η οποία μετονομάστηκε, στις 2 Ιανουαρίου 2002, Shell & Dea Oil GmbH, και κατέστη, συγχρόνως, θυγατρική υπό τον από κοινού έλεγχο της Deutsche Shell GmbH (κατά 50 %) και της [RWE Dea] (κατά 50 %). Η κοινή επιχείρηση συστάθηκε με σκοπό, μετά από μια μεταβατική περίοδο αρχόμενη με τη σύσταση της κοινής επιχειρήσεως και λήγουσα την 1η Ιουλίου 2004 το αργότερο, η Shell να αποκτήσει τον αποκλειστικό έλεγχο των συναφών δραστηριοτήτων. Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου τα επιφορτισμένα με τη διαχείριση των τρεχουσών υποθέσεων της κοινής επιχειρήσεως θα διορίζονταν ισότιμα από κάθε μέτοχο, υπό την επιφύλαξη ωστόσο ότι ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου θα διέθετε αποφασιστική ψήφο και θα διοριζόταν από τη Shell. Εκτός αυτού, αμφότερα τα μέρη διέθεταν ορισμένα δικαιώματα αρνησικυρίας προοριζόμενα να διαφυλάξουν την καθοριστική επιρροή τους επί της κοινής επιχειρήσεως με αποτέλεσμα, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, η Shell και η RWE να ασκούν από κοινού έλεγχο επί της κοινής επιχειρήσεως [η υποσημείωση 666 της προσβαλλομένης απόφασης παραπέμπει συναφώς στην απόφαση εγκρίσεως της συγκεντρώσεως].

[...]

- (549) [Από τη νομολογία, και ειδικότερα από την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, T-314/01, Avebe κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. II-3085, απορρέει] ότι η εξουσία διεύθυνσεως την οποία διαθέτει μια εταιρία έναντι άλλης μπορεί να συνιστά περίπτωση που αποδεικνύει την άσκηση καθοριστικής επιρροής επί της άλλης επιχειρήσεως. Εν προκειμένω, η από κοινού εξουσία διεύθυνσεως που διέθεταν η Shell και η RWE εντός του διοικητικού συμβουλίου της κοινής επιχειρήσεως αποδείχθηκε (βλ. αιτιολογική σκέψη 510) βάσει της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου τα επιφορτισμένα με τη διαχείριση των τρεχουσών υποθέσεων της κοινής επιχειρήσεως έπρεπε να διορίζονται ισότιμα από κάθε [εταιρο]. Οι αποφάσεις της συνελεύσεως [των εταίρων] έπρεπε να λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία (δεδομένου ότι κάθε μέρος διέθετε 50 % των δικαιωμάτων ψήφου, η λήψη των αποφάσεων μπορούσε να παρακωλυθεί από εκάτερο των μερών). Κατά την επίμαχη περίοδο, ορισμένες αποφάσεις έπρεπε να λαμβάνονται από μια επιτροπή κοινής επιχειρήσεως, αποτελούμενη από έξι μέλη, διοριζόμενα κατά το ήμισυ από κάθε [εταιρο], για τη λήψη δε των αποφάσεων απαιτούνταν ομοφωνία. Η επιτροπή κοινής επιχειρήσεως είχε απόλυτη ελευθερία και εξουσία να λαμβάνει ορισμένο αριθμό αποφάσεων στρατηγικής σημασίας όπως οι σχετικές με το επιχειρηματικό σχέδιο, τον ετήσιο επιχειρησιακό προϋπολογισμό, τις διαρθρωτικές αλλαγές στο εσωτερικό της κοινής επιχειρήσεως, τις επενδύσεις που υπερβαίνουν συγκεκριμένο όριο και τον διορισμό των μελών του διοικητικού συμβουλίου (τα “δικαιώματα αρνησικυρίας” που απαριθμούνται στη σκέψη 510). Κατά συνέπεια, υπό το πρίσμα των εν λόγω δικαιωμάτων αρνησικυρίας τα οποία διαφυλάσσουν την καθοριστική επιρροή κάθε μέρους επί της κοινής επιχειρήσεως, η Επιτροπή συνάγει ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου της κοινής επιχειρήσεως, η Shell και η RWE ασκούσαν από κοινού έλεγχο στην κοινή επιχείρηση [βλ. υποσημείωση 680 της προσβαλλομένης αποφάσεως και απόφαση εγκρίσεως της συγκεντρώσεως].
- (550) Υπό τις περιστάσεις αυτές, το γεγονός ότι ο διοριζόμενος από τη Shell πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου διέθετε αποφασιστική ψήφο δεν μπορεί να θεωρηθεί σημαντικός ούτε, κατά μείζονα λόγο, καθοριστικός παράγοντας, ικανός να θέσει εν αμφιβόλω την κοινή ευθύνη της Shell και της RWE [...] διότι το σύστημα αυτό δεν επηρεάζει τα δικαιώματα αρνησικυρίας. Δεδομένης της διοικητικής διαρθρώσεως της κοινής επιχειρήσεως, το επιχείρημα που προέβαλε η RWE ότι η εμπορική και τιμολογιακή πολιτική της κοινής επιχειρήσεως ενέπιπτε στις αποφάσεις και στον έλεγχο μόνο της Shell και ότι η διεύθυνση της κοινής επιχειρήσεως εντασσόταν στη διάρθρωση της Shell, δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Ομοίως, το γεγονός ότι είχε προβλεφθεί, ήδη από συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως, ότι η Shell επρόκειτο να αναλάβει τον απόλυτο έλεγχο της δραστηριότητας μετά τη μεταβατική περίοδο σε καμία περίπτωση δεν αναιρεί το ότι, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, η κοινή επιχείρηση παρέμενε, για τους λόγους που εκτίθενται με τις αιτιολογικές σκέψεις 520 και 549, υπό τον από κοινού έλεγχο της Shell και της RWE.
- (551) Κατά συνέπεια, λαμβανομένης υπόψη της από κοινού εξουσίας διεύθυνσεως (και, ειδικότερα, της επιτροπής κοινής επιχειρήσεως) καθώς και της περιστάσεως ότι η Shell και η RWE ήλεγχαν από κοινού το 100 % του κεφαλαίου της κοινής επιχειρήσεως (δεδομένου ότι η καθεμία κατείχε το 50 %), τα συμπεράσματα σχετικά με την ευθύνη κάθε μητρικής εταιρίας στην υπό κρίση υπόθεση συνάδουν με την απόφαση [Avebe κατά Επιτροπής].
- (553) [...] Η RWE AG και η RWE-Dea AG άσκησαν καθοριστική επιρροή και πραγματικό έλεγχο επί [της κοινής επιχειρήσεως] από τις 2 Ιανουαρίου 2002 μέχρι τις 30 Ιουνίου 2002 (από κοινού με τον όμιλο Shell). Κατά συνέπεια, η RWE AG και η RWE-Dea AG πρέπει να κριθούν υπεύθυνες από κοινού και εις ολόκληρον με τον όμιλο Shell για τη συμπεριφορά της [...] Shell & Dea Oil κατά την περίοδο από τις 2 Ιανουαρίου 2002 μέχρι τις 30 Ιουνίου 2002. Για τις δύο αυτές περιόδους, η RWE AG και η RWE-Dea AG αποτελούν τμήμα της επιχειρήσεως που διέπραξε την παράβαση.»

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 76 Πρώτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, αντιθέτως προς τις εκτιμήσεις στις οποίες προέβη η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση, η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, T-314/01, Avebe κατά Επιτροπής (Συλλογή 2006, σ. II-3085) δεν θεσπίζει γενικό τεκμήριο όσον αφορά την άσκηση καθοριστικής επιρροής επί της εμπορικής συμπεριφοράς κοινής επιχειρήσεως ανήκουσας κατά ίσα μέρη σε δύο μητρικές εταιρίες.
- 77 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες φρονούν ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή δεν απέδειξε την εκ μέρους των Shell και RWE «από κοινού διεύθυνση» της κοινής επιχειρήσεως. Υπογραμμίζουν δε ότι με την απόφαση Avebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, η από κοινού διεύθυνση αποδείχθηκε βάσει ενδεικτικών στοιχείων που ελλείπουν εν προκειμένω.
- 78 Πιο συγκεκριμένα, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Avebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, οι μητρικές εταιρίες ήταν «από κοινού υπεύθυνες» για την πολιτική της επιχειρήσεως και αντιπροσωπεύονταν ισότιμα σε όλα τα όργανα, περιλαμβανομένων των διευθυντικών (διευθυνόντων). Αντιθέτως, στην υπό κρίση υπόθεση, μολονότι εξασφαλιζόταν ισότιμη άσκηση της εξουσίας διευθύνσεως, σε περίπτωση ισοψηφίας υπερίσχυε η ψήφος του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου, ο οποίος διοριζόταν από τη Shell.
- 79 Επιπλέον, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Avebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, η κοινή επιχείρηση όφειλε να υποβάλει τακτικά εκθέσεις σε πρόσωπα ειδικώς εξουσιοδοτημένα από τις δύο μητρικές εταιρίες. Στην υπό κρίση υπόθεση, η διεύθυνση ήταν εξαρχής εντεταγμένη στις δομές λήψεως αποφάσεων και υποβολής εκθέσεων του ομίλου Shell.
- 80 Τρίτον, οι προσφεύγουσες φρονούν ότι τα χαρακτηριστικά της διευθύνσεως της Shell & Dea Oil τα απορρέοντα από τον μεταβατικό της χαρακτήρα απέκλειαν τον από κοινού έλεγχο.
- 81 Συναφώς, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως, η πλειοψηφία των μεριδίων της κοινής επιχειρήσεως επρόκειτο να περιέλθει στη Shell μετά την εκπνοή συγκεκριμένης προθεσμίας, ενώ η RWE απέκτησε δικαίωμα προαίρεσης να πωλήσει στη Shell τα μερίδια της κοινής επιχειρήσεως που της ανήκαν. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της διαδικασίας η οποία περατώθηκε με την έκδοση της αποφάσεως εγκρίσεως της συγκεντρώσεως (στην οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή με τις αιτιολογικές σκέψεις 510, 530 και 549 της προσβαλλομένης αποφάσεως), η Επιτροπή εξακρίβωσε και απέδειξε όχι την απόκτηση από κοινού ελέγχου, αλλ' απευθείας την απόκτηση αποκλειστικού ελέγχου από τη Shell.
- 82 Η ένταξη της διευθύνσεως της Shell & Dea Oil στις δομές λήψεως αποφάσεων και υποβολής εκθέσεων του ομίλου Shell απορρέει, μεταξύ άλλων, από τους διαδικαστικούς κανόνες από τους οποίους διέπεται η διεύθυνσή της. Σύμφωνα με το σημείο 1.1 των εν λόγω κανόνων, το διοικητικό συμβούλιο της Shell & Dea Oil επρόκειτο να ενταχθεί στη Shell Europe Oil Products Ltd. Σύμφωνα με το σημείο 1.2 των ίδιων αυτών διαδικαστικών κανόνων, ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της Shell & Dea Oil όφειλε να συγκροτήσει το διοικητικό συμβούλιο σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες της Shell. Δυνάμει του σημείου 3 των κανόνων αυτών, κάθε μέλος του διοικητικού συμβουλίου εντασσόταν στις δομές λήψεως αποφάσεων και υποβολής εκθέσεων της Shell. Δυνάμει του σημείου 4 των ίδιων κανόνων, ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου όφειλε να συνεργάζεται με τον πρόεδρο της Shell Europe Oil Products.
- 83 Οι εν λόγω δομές λήψεως αποφάσεων και υποβολής εκθέσεων επρόκειτο να προβλεφθούν και να τεθούν σε εφαρμογή από τη σύσταση της κοινής επιχειρήσεως. Για παράδειγμα, ο S., ο οποίος, μετά τη σύσταση της κοινής επιχειρήσεως, είχε επιφορτιστεί με τη διεύθυνση πωλήσεων των κηρών παραφίνης, δεν θα λογοδοτούσε στο διοικητικό συμβούλιο της κοινής επιχειρήσεως. Θα υπέβαλε απευθείας την έκθεσή του στον G., διαχειριστή της Shell UK Oil Products Ltd υπεύθυνο κηρών του ομίλου Shell στην Ευρώπη. Όσον αφορά την πολιτική διανομής και την επιχειρησιακή δραστηριότητα

της Shell & Dea Oil στον τομέα των κηρών παραφίνης, δεν προβλεπόταν παρέμβαση οργάνου μέσω του οποίου η RWE Dea θα μπορούσε να ασκήσει επιρροή λόγω της εξουσίας διορισμού που διέθετε ως εταίρος. Από τη σύσταση της κοινής επιχειρήσεως, η πολιτική διανομής και η επιχειρησιακή δραστηριότητα θα διευθύνονταν, στην πράξη, αποκλειστικά από τη Shell.

- 84 Η ένταξη της κοινής επιχειρήσεως στις δομές της Shell εμφανίζεται επίσης και σε άλλους σημαντικούς τομείς της επιχειρήσεως. Συγκεκριμένα, τέθηκε σε εφαρμογή ένα σχέδιο αποκαλούμενο «Απόκτηση χρηματοοικονομικού ελέγχου», με σκοπό να ισχύσουν και για τη Shell & Dea Oil τα συστήματα υποβολής λογαριασμών της Shell και να προετοιμαστεί η εφαρμογή των συστημάτων αυτών στη λογιστική της πρώην Dea Mineraloel. Συναφώς, η Shell & Dea Oil —όπως προκύπτει από έγγραφο τιτλοφορούμενο «Kurzinformationen zum FCP-Projekt» (σύντομο ανακοινωθέν σχετικά με το σχέδιο FCP)— θεωρούνταν ήδη ως τμήμα της ευρωπαϊκής οργάνωσης της Shell. Κατά το προαναφερθέν έγγραφο, «[η] αρχή της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως συνε[παγόταν] ότι η κοινή επιχείρηση [έπρεπε], ως τμήμα της ευρωπαϊκής οργάνωσης της Shell, να υιοθετήσει τους κανόνες, τα συστήματα, τις διαδικασίες και την επιχειρηματική νοοτροπία της Shell» και ότι, «[για] τον λόγο αυτό, στο πλαίσιο λειτουργίας της κοινής επιχειρήσεως Shell [&] Dea Oil, όλες οι επιχειρηματικές διαδικασίες της Shell και της Dea [έπρεπε] να εναρμονιστούν», διευκρινιζόμενου ότι «[οι] επιχειρησιακές διαδικασίες της Shell συνιστ[ούσαν] το επιθυμητό πρότυπο».
- 85 Εν συνεχεία, οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι, κατά τη διάρκεια ζωής της κοινής επιχειρήσεως, οι υπάλληλοι της λογιστικής υπηρεσίας της RWE Dea δεν είχαν δυνατότητα προσβάσεως στους λογαριασμούς της Shell & Dea Oil.
- 86 Ως εκ τούτου, κατά τις προσφεύγουσες, τα στοιχεία που επικαλέστηκε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν αποδεικνύουν την ύπαρξη «από κοινού διευθύνσεως» κατά την έννοια της αποφάσεως Anebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, αλλά το πολύ κοινό έλεγχο κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, και του άρθρου 4, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 139/2004 του Συμβουλίου, της 20ής Ιανουαρίου 2004, για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (ΕΕ L 24, σ. 1). Συγκεκριμένα, η απόδειξη της από κοινού διευθύνσεως υπερακοντίζει ποιοτικώς την απόδειξη του κοινού ελέγχου υπό την έννοια ότι προϋποθέτει ότι οι μητρικές εταιρίες διευθύνουν εμπράκτως και ενεργώς τις υποθέσεις από κοινού.
- 87 Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε στοιχεία που να αποδεικνύουν την εν προκειμένω άσκηση από κοινού διευθύνσεως, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στο μέτρο που η Επιτροπή καταλογίζει στις προσφεύγουσες την ευθύνη για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil.
- 88 Πρώτον, η Επιτροπή εκτιμά ότι υπάρχει τεκμήριο έμπρακτης ασκήσεως καθοριστικής επιρροής από τις μητρικές εταιρίες στην εμπορική συμπεριφορά της κοινής επιχειρήσεως στην περίπτωση που αποδεικνύεται όχι μόνον ο από κοινού έλεγχος του 100 % (σχεδόν) των εταιρικών μεριδίων, αλλά επίσης η εκ μέρους των μητρικών εταιριών από κοινού εξουσία διευθύνσεως της εμπορικής πολιτικής της κοινής επιχειρήσεως.
- 89 Δεύτερον, η Επιτροπή θεωρεί ότι απέδειξε την ύπαρξη από κοινού εξουσίας διευθύνσεως μέσω της παραπομπής στις διατάξεις της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως. Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν ότι οι προβαλλόμενες από την Επιτροπή περιστάσεις αποδεικνύουν την άσκηση καθοριστικής επιρροής από τις δύο μητρικές εταιρίες στις αποφάσεις στρατηγικής σημασίας της Shell & Dea Oil. Δεδομένου ότι οι μητρικές εταιρίες είναι οι καταλληλότερες να εκτιμήσουν πώς θα διαμορφωθούν συγκεκριμένα οι ιεραρχικές σχέσεις στο εσωτερικό της κοινής επιχειρήσεως, σε αυτές απόκειται να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία περί του αντιθέτου όταν η Επιτροπή, βάσει των διαπιστωθέντων πραγματικών περιστατικών, αποδεικνύει την ύπαρξη από κοινού εξουσίας ελέγχου επί της εμπορικής πολιτικής της κοινής επιχειρήσεως, πληρώντας κατά τον τρόπο αυτό το τεκμήριο ασκήσεως καθοριστικής επιρροής από τις δύο μητρικές εταιρίες.

- 90 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν αποκλειστικά και μόνον ότι δεν άσκησαν καμία επιρροή στην πολιτική διανομής και στην τιμολογιακή πολιτική, δηλαδή στη λειτουργική διαχείριση της Shell & Dea Oil. Ισχυρίζονται δε ότι η καθημερινή διαχείριση της κοινής επιχειρήσεως ήταν εντεταγμένη «στις δομές λήψεως αποφάσεων και στην ιεραρχική διάθρωση» του ομίλου Shell. Κατά την Επιτροπή όμως, για να αποδειχθεί η ύπαρξη οικονομικής οντότητας αρκεί η καθοριστική επιρροή που ασκούν οι μητρικές εταιρίες να εκτείνεται στην εν τη ευρεία εννοία εμπορική πολιτική της θυγατρικής, και ειδικότερα στις αποφάσεις στρατηγικής φύσεως. Κατά συνέπεια, το επιχείρημα που αντλείται από προνομιακή θέση του ομίλου Shell όσον αφορά τη δυνατότητα ασκήσεως επιρροής επί της τιμολογιακής πολιτικής της Shell & Dea Oil δεν αρκεί για να αποδείξει ότι οι δύο μητρικές εταιρίες δεν ασκούσαν από κοινού επιρροή.
- 91 Επιπλέον, από τις διατάξεις της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως προκύπτει ότι οι δύο μητρικές εταιρίες ασκούσαν από κοινού τη διεύθυνση της κοινής επιχειρήσεως. Η RWE Dea και η Deutsche Shell εκπροσωπούσαν ισότιμα στη συνέλευση των εταίρων λόγω της εκ μέρους τους κατοχής ίσων μεριδίων του κεφαλαίου της κοινής επιχειρήσεως. Ομοίως, η σύνθεση της επιτροπής της κοινής επιχειρήσεως και του διοικητικού συμβουλίου αντανάκλασε αυτή την ισοτιμία. Οι δύο μητρικές εταιρίες διέθεταν επιπλέον τον ίδιο αριθμό εκπροσώπων στο εποπτικό συμβούλιο.
- 92 Ενώ ο διορισμός των προέδρων της επιτροπής της κοινής επιχειρήσεως και του εποπτικού συμβουλίου απέκειτο στην RWE, ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου θα διοριζόταν από τη Shell με τη συναίνεση της RWE. Σε περίπτωση ισοψηφίας, θα υπερίσχυε η ψήφος του προέδρου, εξυπακουμένου εντούτοις ότι οι εκπρόσωποι εντός του διοικητικού συμβουλίου θα υποχρεούνταν να καταβάλουν κάθε εύλογη προσπάθεια προκειμένου να καταλήξουν σε συμφωνία στο πλαίσιο λήψεως αποφάσεως. Εκτός αυτού, προβλεπόταν ο διορισμός σειράς μελών του διοικητικού συμβουλίου των προσφευγουσών στο εποπτικό συμβούλιο της κοινής επιχειρήσεως.
- 93 Όσον αφορά τον καταμερισμό των αρμοδιοτήτων, το διοικητικό συμβούλιο είχε την αποκλειστική ευθύνη της λειτουργικής διαχείρισεως της κοινής επιχειρήσεως, υποκείμενο εντούτοις στον έλεγχο και στην εξουσία διευθύνσεως της επιτροπής της κοινής επιχειρήσεως και της συνελεύσεως των εταίρων. Η ρύθμιση αυτή συνοδευόταν από υποχρεώσεις ενημερώσεως και υποβολής εκθέσεων καθώς και από δικαίωμα των μητρικών εταιριών για άσκηση λογιστικού ελέγχου. Κατά συνέπεια, αντιθέτως προς την επιχειρηματολογία των προσφευγουσών, οι τελευταίες λάμβαναν πληροφορίες που τις αφορούσαν ενώ μπορούσαν οι ίδιες να διενεργούν έλεγχο.
- 94 Κατά την Επιτροπή, ο χειρισμός των στρατηγικών ζητημάτων απέκειτο αποκλειστικώς στην επιτροπή της κοινής επιχειρήσεως και, σε τελευταία βαθμίδα, στη συνέλευση των εταίρων, οι αποφάσεις δε των ανωτέρω οργάνων λαμβάνονταν με απλή πλειοψηφία. Στο πλαίσιο της συνελεύσεως των εταίρων και της επιτροπής της κοινής επιχειρήσεως, οι δύο μητρικές εταιρίες όφειλαν να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια ώστε να «αποφεύγονται περιπτώσεις ισοψηφίας» ενώ, σε τελευταία βαθμίδα, έπρεπε να εξευρίσκεται λύση από τις μητρικές εταιρίες κάθε ομίλου.
- 95 Κατά την Επιτροπή, η κοινή επιχείρηση δεν αποτελούσε αντικείμενο ανεξάρτητης διαχείρισεως εκ μέρους των μητρικών εταιριών και οι δύο μητρικές εταιρίες έπρεπε να συμφωνούν επί ενός κοινού προσανατολισμού ως προς όλα τα ζητήματα. Επιπλέον, οι δύο μητρικές εταιρίες ενημερώνονταν με τον ίδιο τρόπο σχετικά με τις δραστηριότητες της κοινής επιχειρήσεως και μπορούσαν, βάσει των εκθέσεων που τους κοινοποιούνταν, να ασκήσουν την επιρροή τους στα όργανα της κοινής επιχειρήσεως. Η πραγματική αυτή κατάσταση αποτελεί τη βάση του τεκμηρίου ότι οι δύο μητρικές εταιρίες είχαν εμπράκτως ασκήσει καθοριστική επιρροή στην εμπορική πολιτική της Shell & Dea Oil.
- 96 Οι προσφεύγουσες αντιτείνουν στα ανωτέρω ότι η διεύθυνση της Shell & Dea Oil είχε εξ αρχής «ενταχθεί ολοκληρωτικά στις δομές λήψεως αποφάσεων και στην ιεραρχική διάθρωση του ομίλου Shell». Όσον αφορά τους διαδικαστικούς κανόνες σχετικά με τη λειτουργική διαχείριση, προκύπτει όντως ότι, υπό την προοπτική του ενδεχομένου η Shell να αναλάβει μεταγενέστερα τον αποκλειστικό έλεγχο, είχε εξ αρχής προβλεφθεί η εναρμόνιση μεταξύ των δραστηριοτήτων της κοινής επιχειρήσεως

και του ομίλου Shell. Εντούτοις, κατά την Επιτροπή, επρόκειτο απλώς για πρόωμη οργανωτική ενσωμάτωση στον όμιλο Shell χωρίς να τίθεται εν αμφιβόλω η από κοινού διεύθυνση της κοινής επιχειρήσεως. Επομένως, η Shell έπρεπε να στηρίξει την κοινή επιχείρηση ως στενή συνεργάτιδα και σύμβουλος. Παρά ταύτα, οι διαδικαστικοί κανόνες διευκρινίζουν ότι η λειτουργία αυτή δεν έθιγε την εξουσία διεύθυνσεως της RWE.

97 Εκτός αυτού, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το επιχείρημα των προσφυγουσών ότι ο διευθυντής πωλήσεων της κοινής επιχειρήσεως λογοδοτούσε όχι στους διευθύνοντες αυτήν αλλά αποκλειστικά και μόνον στον διαχειριστή της Shell τον υπεύθυνο για τους κηρούς στην Ευρώπη δεν τεκμηριώνεται από κανένα αποδεικτικό στοιχείο. Το επιχείρημα των προσφυγουσών αφορούσε, εν πάση περιπτώσει, μόνον τη διάρθρωση των δραστηριοτήτων υποβολής εκθέσεων, η οποία ενδεχομένως ήταν οργανωμένη κατά τέτοιο τρόπο ώστε η συλλογή και επεξεργασία των αριθμητικών στοιχείων των πωλήσεων να πραγματοποιούνται στις εγκαταστάσεις της Shell (η οποία εξακολουθούσε να διατηρεί τις δικές της δραστηριότητες «κηροί» ενώ οι παλαιές δραστηριότητες «κηροί» της RWE είχαν συγκεντρωθεί στην κοινή επιχείρηση). Εν πάση περιπτώσει, ο διευθυντής πωλήσεων ήταν μέλος του διοικητικού συμβουλίου ή, οπωσδήποτε, υπό την ιδιότητά του ως «ανώτατου διευθυντικού στελέχους», όφειλε να συνεργάζεται με το διοικητικό συμβούλιο και να το ενημερώνει. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, κατά τον τρόπο αυτό, το διοικητικό συμβούλιο ενημερωνόταν απευθείας από τον διαχειριστή ή μέσω των δραστηριοτήτων υποβολής εκθέσεων της Shell, πράγμα που ήταν άλλωστε αναγκαίο δεδομένου ότι, σύμφωνα με το σημείο 13.4 της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως, ο εν λόγω διαχειριστής όφειλε, με τη σειρά του, να λογοδοτήσει στην επιτροπή της κοινής επιχειρήσεως.

98 Η Επιτροπή προσθέτει ότι ούτε από την προσαρμογή των λογιστικών συστημάτων μπορεί να υποτεθεί η ύπαρξη αποκλειστικής εξουσίας διεύθυνσεως εκ μέρους του ομίλου Shell. Η RWE Dea είχε πρόσβαση στα λογιστικά στοιχεία της Shell & Dea Oil. Το έγγραφο με τίτλο «Σύντομο ανακοινωθέν σχετικά με το σχέδιο FCP» επιβεβαιώνει επίσης ότι η κοινή επιχείρηση χαρακτηριζόταν από ενιαία οργάνωση, προσαρμοσμένη στις «εμπορικές πρακτικές της Shell», και όχι από μεταβίβαση αρμοδιοτήτων λήψεως αποφάσεων στη Shell. Αντιθέτως προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, το εν λόγω έγγραφο επισημαίνει ότι ήταν σκόπιμο «να αποδίδεται λογαριασμός στους δύο εταίρους».

Επί του από κοινού ελέγχου και της από κοινού ασκήσεως καθοριστικής επιρροής στην εμπορική συμπεριφορά της κοινής επιχειρήσεως

99 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν ότι αρκεί να στοιχειοθετηθεί από κοινού έλεγχος προκειμένου να αποδειχθεί η εκ μέρους των δύο μητρικών εταιριών από κοινού άσκηση καθοριστικής επιρροής στην εμπορική συμπεριφορά της κοινής επιχειρήσεως. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η άσκηση τέτοιας επιρροής μπορεί να συναχθεί κατά τεκμήριο στην περίπτωση που οι μητρικές κατέχουν το 100 % του κεφαλαίου της κοινής επιχειρήσεως κατά ίσα μέρη και που υπάρχει από κοινού εξουσία διεύθυνσεως. Επιπλέον, η Επιτροπή εκτιμά ότι η από κοινού εξουσία διεύθυνσεως μπορεί να αποδειχθεί βάσει στοιχείων περιλαμβανομένων στη συμφωνία συστάσεως της επιχειρήσεως.

100 Πρώτον υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 139/2004, «έλεγχος απορρέει από δικαιώματα, συμβάσεις ή άλλα μέσα τα οποία, είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό με άλλα, και λαμβανομένων υπόψη των σχετικών πραγματικών ή νομικών συνθηκών, παρέχουν τη δυνατότητα καθοριστικού επηρεασμού της δραστηριότητας μιας επιχείρησης».

101 Κατά τη νομολογία, η Επιτροπή, για να καταλογίσει σε μια εταιρία την αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορά άλλης εταιρίας κατ' εφαρμογή του άρθρου 81 ΕΚ, δεν μπορεί να στηριχθεί απλώς και μόνον στο γεγονός της ικανότητας ασκήσεως καθοριστικής επιρροής, όπως

νοείται στο πλαίσιο της εφαρμογής του κανονισμού 139/2004 για την απόδειξη του ελέγχου, χωρίς να χρειάζεται να εξακριβώσει αν η εν λόγω επιρροή όντως ασκήθηκε (απόφαση General Technic-Otis κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψη 69).

- 102 Αντιθέτως, στο θεσμικό αυτό όργανο απόκειται καταρχήν να αποδείξει μια τέτοια καθοριστική επιρροή βάσει ενός συνόλου πραγματικών στοιχείων (βλ. απόφαση Anebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, σκέψη 136 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Περιλαμβάνονται δε στα στοιχεία αυτά η εκ μέρους των ίδιων φυσικών προσώπων σωρευτική κατοχή διευθυντικών θέσεων στη μητρική εταιρία και στη θυγατρική ή την κοινή επιχείρηση (απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 2011, T-132/07, Fuji Electric κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. II-4091, σκέψη 184· βλ. επίσης, συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψεις 119 και 120), ή το γεγονός ότι οι εταιρίες αυτές ήταν υποχρεωμένες να τηρούν τις οδηγίες που τους έδινε η ενιαία διεύθυνση, χωρίς να μπορούν να ακολουθήσουν αυτοτελή συμπεριφορά στην αγορά (βλ., συναφώς, απόφαση HFB κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 29 ανωτέρω, σκέψη 527).
- 103 Εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν στηρίχθηκε σε τέτοια άμεση απόδειξη της ασκήσεως καθοριστικής επιρροής από τις RWE και Shell επί της εμπορικής συμπεριφοράς της Shell & Dea Oil.
- 104 Συγκεκριμένα, η διαπίστωση, με την αιτιολογική σκέψη 510 της προσβαλλομένης αποφάσεως ότι, «κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, η Shell και η RWE ασκούσαν από κοινού έλεγχο επί της κοινής επιχειρήσεως» στηρίχθηκε στην απόφαση εγκρίσεως της συγκεντρώσεως, όπως προκύπτει από την υποσημείωση 666 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Εν συνεχεία, με την αιτιολογική σκέψη 549 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι, «εν προκειμένω, η από κοινού εξουσία διευθύνσεως που διέθεταν η Shell και η RWE εντός του διοικητικού συμβουλίου της κοινής επιχειρήσεως αποδείχθηκε (βλ. αιτιολογική σκέψη 510) βάσει της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως». Ομοίως, με την αιτιολογική σκέψη 549 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή εξέτασε τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων στο εσωτερικό των λοιπών οργάνων της κοινής επιχειρήσεως κατά τρόπο αφηρημένο, ήτοι αποκλειστικά και μόνο βάσει της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως. Βάσει ακριβώς της συμφωνίας αυτής συμπέρανε η Επιτροπή, στο τέλος της εν λόγω αιτιολογικής σκέψεως, ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου της κοινής επιχειρήσεως, η Shell και η RWE ασκούσαν από κοινού έλεγχο στην κοινή επιχείρηση ενώ με την υποσημείωση 680 της προσβαλλομένης αποφάσεως παρέπεμψε ρητώς στην απόφαση εγκρίσεως της συγκεντρώσεως.
- 105 Επομένως, εν προκειμένω, η Επιτροπή συνήγαγε την εκ μέρους των Shell και RWE από κοινού άσκηση καθοριστικής επιρροής επί της εμπορικής συμπεριφοράς της Shell & Dea Oil αποκλειστικά και μόνο βάσει αφηρημένης αναλύσεως της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως, η οποία υπεγράφη πριν την έναρξη λειτουργίας της Shell & Dea Oil, κατά το πρότυπο αναλύσεως διεξαγόμενης σύμφωνα με τους κανόνες που διέπουν την έγκριση των συγκεντρώσεων.
- 106 Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο καλείται να εξετάσει το ζήτημα κατά πόσον μια τέτοια αφηρημένη ανάλυση με αναφορά στο μέλλον, πραγματοποιηθείσα στον τομέα των συγκεντρώσεων όπου η έκδοση της αποφάσεως εγκρίσεως της συγκεντρώσεως προηγείται της ενάρξεως λειτουργίας της κοινής επιχειρήσεως, μπορεί επίσης να χρησιμεύσει ως απόδειξη της έμπρακτης ασκήσεως καθοριστικής επιρροής επί της εμπορικής συμπεριφοράς της κοινής επιχειρήσεως στο πλαίσιο αποφάσεως η οποία καταλογίζει στις μητρικές εταιρίες την ευθύνη για παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ διαπραχθείσα κατά το παρελθόν από την εν λόγω κοινή επιχείρηση.
- 107 Συναφώς, από τη νομολογία προκύπτει ότι, ακόμα και αν η εξουσία ή η δυνατότητα διαμορφώσεως του περιεχομένου των εμπορικών αποφάσεων της κοινής επιχειρήσεως εμπίπτει, αυτή καθαυτή, στην απλή ικανότητα ασκήσεως καθοριστικής επιρροής επί της εμπορικής συμπεριφοράς της και, επομένως, στην έννοια του «ελέγχου» κατά την έννοια του κανονισμού 139/2004, η Επιτροπή και ο δικαστής της Ένωσης μπορούν να θεωρήσουν κατά τεκμήριο ότι οι νομοθετικές διατάξεις και οι όροι των συμφωνιών των σχετικών με τη λειτουργία της εν λόγω επιχειρήσεως, ειδικότερα δε εκείνοι της

συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως και της σχετικής με τα δικαιώματα ψήφου συμφωνίας των μετόχων, εφαρμόστηκαν και τηρήθηκαν. Στο μέτρο αυτό, η εξέταση της έμπρακτης ασκήσεως καθοριστικής επιρροής επί της εμπορικής συμπεριφοράς της κοινής επιχειρήσεως ενδέχεται να συνίσταται σε αφηρημένη ανάλυση των εγγράφων τα οποία υπεγράφησαν πριν την έναρξη λειτουργίας της, κατά το πρότυπο αναλύσεως που αφορά τον έλεγχο. Ειδικότερα, όταν οι εν λόγω διατάξεις και όροι προβλέπουν ότι απαιτούνταν οι ψήφοι κάθε μητρικής εταιρίας για την έκδοση αποφάσεως στο εσωτερικό οργάνου της κοινής επιχειρήσεως, η Επιτροπή και ο δικαστής της Ένωσης μπορούν να θεωρήσουν αποδεδειγμένο, ελλείψει αποδείξεως περί του αντιθέτου, ότι το περιεχόμενο των αποφάσεων αυτών διαμορφώθηκε από κοινού από τις μητρικές εταιρίες (βλ., συναφώς, αποφάσεις Avebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, σκέψεις 137 έως 139, Fuji Electric κατά Επιτροπής, σκέψη 102 ανωτέρω, σκέψεις 186 έως 193, και General Technic-Otis κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψεις 112 και 113).

- 108 Εντούτοις, δεδομένου ότι η εξέταση σχετικά με την έμπρακτη άσκηση καθοριστικής επιρροής είναι αναδρομική οπότε μπορεί να στηριχθεί σε συγκεκριμένα στοιχεία, τόσο η Επιτροπή όσο και τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να προσκομίσουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι οι εμπορικές αποφάσεις της κοινής επιχειρήσεως καθορίστηκαν με διαφορετικό τρόπο από εκείνον στον οποίο καταλήγει μια αφηρημένη απλώς εξέταση των συμφωνιών των σχετικών με τη λειτουργία της κοινής επιχειρήσεως (βλ., συναφώς, αποφάσεις Fuji Electric κατά Επιτροπής, σκέψη 102 ανωτέρω, σκέψεις 194 και 195, και General Technic-Otis κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψεις 115 έως 117). Ειδικότερα, η Επιτροπή ή τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να προσκομίσουν στοιχεία τα οποία να αποδεικνύουν ότι, παρά την εξουσία που διαθέτει μία και μόνη μητρική εταιρία να εκδίδει τις επίμαχες αποφάσεις μέσω των εκπροσώπων της στα όργανα της κοινής επιχειρήσεως, εντούτοις οι αποφάσεις αυτές ελήφθησαν στην πράξη ομόφωνα από διάφορες ή από όλες τις μητρικές εταιρίες.

Επί του βασίμου της διαπιστώσεως της Επιτροπής όσον αφορά τον καταλογισμό στις RWE και Shell της ευθύνης για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil

- 109 Πρέπει επομένως να εξεταστεί, λαμβανομένων υπόψη των εκτιμήσεων που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 99 έως 108 ανωτέρω, κατά πόσον η Επιτροπή παρέθεσε με την προσβαλλόμενη απόφαση επαρκή στοιχεία από τα οποία να καθίσταται δυνατός ο καταλογισμός στις προσφεύγουσες της ευθύνης για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil.
- 110 Από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι η Επιτροπή στήριξε σε δύο στοιχεία τη διαπίστωσή της ως προς την εις ολόκληρον ευθύνη των προσφευγουσών και του ομίλου Shell για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil. Το πρώτο στοιχείο είναι η ύπαρξη από κοινού εξουσίας διεύθυνσεως, την οποία το θεσμικό αυτό όργανο απέδιδε βάσει της εξετάσεως της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχειρήσεως, παραπέμποντας στην απόφαση εγκρίσεως της συγκεντρώσεως, στο πλαίσιο της οποίας η Shell και η RWE απέκτησαν καταρχάς τον από κοινού έλεγχο της Shell & Dea Oil, και εν συνεχεία, μετά την παρέλευση μεταβατικής περιόδου, η Shell απέκτησε αποκλειστικό έλεγχο της κοινής επιχειρήσεως. Το δεύτερο στοιχείο στο οποίο στηρίχθηκε η Επιτροπή είναι το γεγονός ότι οι δύο μητρικές εταιρίες κατείχαν από κοινού και κατά ίσα μέρη το σύνολο του κεφαλαίου της κοινής επιχειρήσεως.
- 111 Πρώτον, όσον αφορά την παρατήρηση των προσφευγουσών ότι η «από κοινού εξουσία διεύθυνσεως» εμπίπτει απλώς στην απλή δυνατότητα ασκήσεως καθοριστικής επιρροής, δηλαδή στον «έλεγχο» κατά την έννοια του κανονισμού 139/2004, και όχι στην έμπρακτη άσκηση τέτοιου ελέγχου, αρκεί η υπόμνηση ότι η από κοινού διεύθυνση μπορεί στην πράξη να συναχθεί από την από κοινού εξουσία διεύθυνσεως όπως προκύπτει από τις συμφωνίες που διέπουν τη λειτουργία της κοινής επιχειρήσεως, ελλείψει αποδείξεως περί του αντιθέτου (βλ. σκέψεις 107 και 108 ανωτέρω).

- 112 Δεύτερον, όσον αφορά τη φύση της από κοινού διευθύνσεως, το Γενικό Δικαστήριο, με την απόφασή του Avebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω (σκέψεις 136 έως 138), έκρινε λυσιτελή τα ενδεικτικά στοιχεία σύμφωνα με τα οποία, αφενός, τα μέλη των οργάνων της κοινής επιχειρήσεως τα οποία διόριζε καθεμία από τις μητρικές εταιρίες, και τα οποία εκπροσωπούσαν τα αντίστοιχα εμπορικά τους συμφέροντα, όφειλαν να συνεργάζονται στενά στο πλαίσιο χάραξης και υλοποίησης της εμπορικής πολιτικής της κοινής επιχειρήσεως και, αφετέρου, οι αποφάσεις τις οποίες τα εν λόγω όργανα εξέδιδαν έπρεπε κατ' ανάγκη να αντανakλούν τη σύμπτωση βουλήσεων όλων των μητρικών εταιριών τις οποίες έκρινε υπεύθυνες η Επιτροπή. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο παρέθεσε στοιχεία προς απόδειξη τακτικών επαφών, σχετικών με την εμπορική πολιτική της κοινής επιχειρήσεως, μεταξύ των μητρικών εταιριών και των μελών των οργάνων της κοινής επιχειρήσεως που διόριζε καθεμία από αυτές. Το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε όχι μόνον τη λήψη των αποφάσεων στρατηγικής σημασίας στο εσωτερικό της κοινής επιχειρήσεως, αλλά επίσης τη διαχείριση των τρεχουσών υποθέσεων και επισήμανε ότι οι δύο διευθυντές που είχαν διοριστεί από τις μητρικές εταιρίες έπρεπε να συνεργάζονται στενά και ως προς το ζήτημα αυτό (απόφαση Avebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, σκέψεις 136 έως 138).
- 113 Εκτός αυτού, το Γενικό Δικαστήριο, με την απόφασή του General Technic-Otis κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, σκέψεις 112 και 118), υπογράμμισε ότι η κοινή επιχείρηση ανήκε κατά 75 % στην Otis Belgique και κατά το υπόλοιπο 25 % στην General Technic, και ότι, δυνάμει του καταστατικού της κοινής επιχειρήσεως, κάθε εταίρος εκπροσωπούσαν στο διοικητικό συμβούλιο της κοινής επιχείρησης κατ' αναλογία της συμμετοχής του στο κεφάλαιο. Δεδομένου ότι για τη λήψη των αποφάσεων του διοικητικού συμβουλίου απαιτούνταν πλειοψηφία του 80 % των ψήφων, η Otis είχε κατ' ανάγκη συναινέσει, μέσω των εκπροσώπων της στο διοικητικό συμβούλιο, στο σύνολο των εν λόγω αποφάσεων, τούτο δε καθ' όλη την παραβατική περίοδο.
- 114 Τρίτον, εν προκειμένω, μολονότι αληθεύει ότι η RWE είχε δικαίωμα αρνησικυρίας εντός της επιτροπής της κοινής επιχείρησης και της συνελεύσεως των εταίρων, τούτο δεν αφορούσε το σύνολο των αποφάσεων των σχετικών με τη διεύθυνση της κοινής επιχείρησης. Αντιθέτως, η αποφασιστική ψήφος του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου, ο οποίος διοριζόταν από τη Shell, σημαίνει ότι τα μέλη που διοριζόνταν από την εταιρία αυτή μπορούσαν να λαμβάνουν αποφάσεις στο εσωτερικό του διοικητικού συμβουλίου παρά την ενδεχόμενη αντίθεση των διοριζόμενων από την RWE μελών. Ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να αποδειχθεί, βάσει των όρων της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχείρησης που παρατίθενται στην προσβαλλόμενη απόφαση, ότι οι δύο μητρικές εταιρίες είχαν διευθύνει την κοινή επιχείρηση συνεργαζόμενες στενά και ότι η έκδοση των αποφάσεων του διοικητικού συμβουλίου της κοινής επιχείρησης αντανakλούσε κατ' ανάγκη τη βούληση καθεμίας από τις μητρικές εταιρίες οι οποίες κρίθηκαν υπεύθυνες.
- 115 Τέλος, επισημαίνεται ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε κανένα συγκεκριμένο πραγματικό στοιχείο, όπως, για παράδειγμα, τα πρακτικά των συναντήσεων του διοικητικού συμβουλίου, προκειμένου να αποδείξει ότι οι δύο μητρικές εταιρίες είχαν διευθύνει την κοινή επιχείρηση συνεργαζόμενες στενά και ότι η έκδοση των αποφάσεων του εν λόγω διοικητικού συμβουλίου αντανakλούσε τη βούληση καθεμίας από τις μητρικές εταιρίες οι οποίες κρίθηκαν υπεύθυνες.
- 116 Επομένως, τα ενδεικτικά στοιχεία βάσει των οποίων το Γενικό Δικαστήριο απέδειξε την από κοινού διεύθυνση με τις αποφάσεις Avebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, και General Technic-Otis κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 26 ανωτέρω, ελλείπουν εν προκειμένω.
- 117 Τρίτον, η Επιτροπή υποστηρίζει παρά ταύτα ότι για να αποδειχθεί η ύπαρξη οικονομικής οντότητας αρκεί η καθοριστική επιρροή που ασκούν οι μητρικές εταιρίες να εκτείνεται στην εν τη ευρεία εννοία εμπορική πολιτική της θυγατρικής, και ειδικότερα στις αποφάσεις στρατηγικής φύσεως.
- 118 Πρώτον, συναφώς, τονίζεται ότι το διοικητικό συμβούλιο συνέβαλλε αποφασιστικά στη χάραξη της εμπορικής πολιτικής της Shell & Dea Oil. Κατά το σημείο 13.2 της συμφωνίας συστάσεως της κοινής επιχείρησης, το εν λόγω συμβούλιο είχε την αποκλειστική ευθύνη της διευθύνσεως των

δραστηριοτήτων της κοινής επιχειρήσεως και ήταν εξουσιοδοτημένο να υλοποιεί τους σκοπούς αυτής, δίχως να θίγονται οι αποκλειστικές αρμοδιότητες στρατηγικής φύσεως της επιτροπής της κοινής επιχειρήσεως. Κατά το σημείο 12.5 της εν λόγω συμφωνίας, οι εν λόγω αποκλειστικές αρμοδιότητες περιορίζονταν, κατ' ουσίαν, στην έγκριση του προϋπολογισμού και του επιχειρηματικού σχεδίου, στις αποφάσεις που αφορούσαν επενδύσεις και συμβάσεις με τρίτους αξίας μεγαλύτερης από ορισμένο ανώτατο όριο, στον διορισμό των μελών του διοικητικού συμβουλίου καθώς και στην αναδιάρθρωση.

- 119 Δεύτερον, από τη νομολογία που παρατίθεται με τις σκέψεις 112 και 113 ανωτέρω προκύπτει ότι η επιρροή των μητρικών εταιριών στη λειτουργική διαχείριση της κοινής επιχειρήσεως, η οποία ασκούνταν μέσω των διοριζόμενων από τις εν λόγω μητρικές μελών του διοικητικού συμβουλίου της, είναι απολύτως κρίσιμη για την εκτίμηση του ζητήματος αν υφίσταται οικονομική ενότητα μεταξύ των μητρικών εταιριών και της κοινής επιχειρήσεως.
- 120 Τρίτον, είναι αληθές ότι το ζήτημα της λειτουργικής διαχείρισεως ενδέχεται να στερείται λυσιτέλειας στο μέτρο που η υπό κρίση υπόθεση αφορά θυγατρική ανήκουσα κατά ποσοστό 100 % σε μία και μόνη μητρική εταιρία, δεδομένου ότι η απόδειξη της επιχειρησιακής αυτοτέλειας της θυγατρικής δεν είναι ικανή, αυτή καθαυτή, να ανατρέψει το τεκμήριο ασκήσεως καθοριστικής επιρροής (βλ. νομολογία παρατιθέμενη στη σκέψη 49 ανωτέρω).
- 121 Εντούτοις, στην περίπτωση ενός και μόνου μετόχου, όλες οι αποφάσεις —περιλαμβανομένων των σχετικών με τη λειτουργική διαχείριση της θυγατρικής— λαμβάνονται από τους διαχειριστές που επιλέγονται και διορίζονται, άμεσα ή έμμεσα (από τα όργανα των οποίων τα μέλη έχουν διοριστεί από τη μητρική εταιρία), από τη μία και μοναδική μητρική εταιρία. Ομοίως, ελλείψει άλλου μετόχου, τα μόνα εμπορικά συμφέροντα που εκδηλώνονται στο εσωτερικό της θυγατρικής είναι καταρχήν εκείνα του μοναδικού μετόχου. Επομένως, η Επιτροπή μπορεί να συναγάγει κατά τεκμήριο την έμπρακτη άσκηση καθοριστικής επιρροής ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία η λειτουργική διαχείριση πραγματοποιείται αυτοτελώς από τους διαχειριστές της θυγατρικής.
- 122 Στην περίπτωση των κοινών επιχειρήσεων, υπάρχει πληθώρα μετόχων, οι δε αποφάσεις των οργάνων της κοινής επιχειρήσεως λαμβάνονται από τα μέλη που εκπροσωπούν τα εμπορικά συμφέροντα των διαφόρων μητρικών εταιριών, τα οποία ενδέχεται να συμπίπτουν αλλά και να αποκλίνουν. Ως εκ τούτου, παραμένει κρίσιμο το ζήτημα αν η μητρική εταιρία άσκησε πράγματι καθοριστική επιρροή στη λειτουργική διαχείριση της κοινής επιχειρήσεως, μεταξύ άλλων μέσω διευθυντικών στελεχών διορισθέντων από αυτήν.
- 123 Τέταρτον, υπενθυμίζεται ότι οι προσφεύγουσες είχαν προσκομίσει ήδη με την απάντησή τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων στοιχεία κρίσιμα όσον αφορά την εκτίμηση της υπάρξεως από κοινού διευθύνσεως. Είχαν δε υποστηρίξει ότι η εμπορική και τιμολογιακή πολιτική της κοινής επιχειρήσεως, δηλαδή, κατ' ουσίαν, η λειτουργική της διαχείριση, ενέπιπτε στις αποφάσεις και στον έλεγχο μόνο της Shell και ότι η διεύθυνση της κοινής επιχειρήσεως εντασσόταν στη διάρθρωση της Shell. Εντούτοις, τα μόνα επιχειρήματα τα οποία προέβαλε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση προς αντίκρουση των εν λόγω στοιχείων αντλούνται από τα δικαιώματα αρνησικυρίας που διέθετε η RWE εντός της επιτροπής της κοινής επιχειρήσεως και της συνελεύσεως των εταιρών. Όπως όμως προκύπτει από τη σκέψη 118 ανωτέρω, η λειτουργική διαχείριση της κοινής επιχειρήσεως δεν ενέπιπτε στις αρμοδιότητες των οργάνων αυτών. Αντιθέτως, η λήψη των αποφάσεων που θεωρούνται κρίσιμες από πλευράς εκτίμησης της από κοινού διευθύνσεως απέκειτο κατ' ουσίαν στο διοικητικό συμβούλιο.
- 124 Επομένως, η Επιτροπή δεν απέδειξε με την προσβαλλόμενη απόφαση την από κοινού διεύθυνση της κοινής επιχειρήσεως.
- 125 Κατά τα λοιπά, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, πέραν της από κοινού διευθύνσεως, η Επιτροπή δεν επικαλέστηκε κανένα ενδεικτικό στοιχείο το οποίο να αφορά τους οικονομικούς, οργανωτικούς και νομικούς δεσμούς και να αποδεικνύει την εκ μέρους της RWE έμπρακτη άσκηση καθοριστικής επιρροής επί της εμπορικής συμπεριφοράς της κοινής επιχειρήσεως.

- 126 Το γεγονός ότι η RWE και η Shell κατείχαν ομού το 100 % του κεφαλαίου της Shell & Dea Oil δεν είναι αρκετό προς εξομοίωση των περιστάσεων της υπό κρίση υποθέσεως προς εκείνες της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Anebe κατά Επιτροπής, σκέψη 76 ανωτέρω, δεδομένου ότι, με την απόφαση εκείνη, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε την από κοινού διεύθυνση της κοινής επιχειρήσεως και στήριξε το συμπέρασμά του όσον αφορά την έμπρακτη άσκηση καθοριστικής επιρροής και σε άλλα κρίσιμα ενδεικτικά στοιχεία, τα οποία ελλείπουν εν προκειμένω.
- 127 Με το υπόμνημά της αντικρούσεως, η Επιτροπή προσκόμισε έναν κατάλογο σχετικά με τη σωρευτική κατοχή θέσεων στην Dea Mineraloel, στη Shell & Dea Oil και στις προσφεύγουσες, από τον οποίο προκύπτει ότι τρία διευθυντικά στελέχη της RWE Dea κατείχαν ταυτοχρόνως, μεταξύ 2 Ιανουαρίου και 30 Ιουνίου 2002, θέση μέλους του εποπτικού συμβουλίου της Shell & Dea Oil. Επισημαίνεται συναφώς ότι, πριν γίνουν μέλη του εποπτικού συμβουλίου της Shell & Dea Oil, τα ίδια αυτά πρόσωπα ήταν μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Dea Mineraloel. Εντούτοις, κατά τη διάρκεια της κοινής επιχειρήσεως, δεν υπήρξε καμία περίπτωση σωρεύσεως στο ίδιο πρόσωπο της ιδιότητας του μέλους του διοικητικού συμβουλίου ή της επιτροπής της κοινής επιχειρήσεως, αφενός, και του μέλους των οργάνων των προσφευγουσών, αφετέρου.
- 128 Ακόμα και αν υποτεθεί ότι η σώρευση θέσεων την οποία επισημαίνει εν προκειμένω η Επιτροπή ενδέχεται να επηρεάσει την εκτίμηση όσον αφορά την έμπρακτη άσκηση καθοριστικής επιρροής, το στοιχείο αυτό δεν είναι ικανό προς στήριξη του συμπεράσματος στο οποίο κατέληξε συναφώς η προσβαλλόμενη απόφαση. Ειδικότερα, η αιτιολογία πρέπει, κατ' αρχήν, να ανακοινώνεται στον ενδιαφερόμενο ταυτοχρόνως με την απόφαση που τον θίγει. Η έλλειψη αιτιολογίας δεν μπορεί να θεραπευθεί από το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος πληροφορείται την αιτιολογία της αποφάσεως κατά τη διαδικασία ενώπιον του δικαστή της Ένωσης (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 1981, 195/80, Michel κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1981, σ. 2861, σκέψη 22, και Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, σκέψη 41 ανωτέρω, σκέψη 149).
- 129 Κατόπιν των προεκτεθέντων, συνάγεται ότι τα στοιχεία που παρέθεσε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν αρκούν για να αποδειχθεί ότι οι προσφεύγουσες και η Shell καθόριζαν από κοινού τον τρόπο δράσης της Shell & Dea Oil στην αγορά, οπότε η Επιτροπή δεν μπορούσε εγκύρως να συναγάγει ότι οι προσφεύγουσες και η Shell & Dea Oil συνιστούσαν οικονομική ενότητα. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 81 ΕΚ καθόσον διαπίστωσε, στηριζόμενη αποκλειστικά και μόνο στα στοιχεία που επικαλέστηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση, την εις ολόκληρον ευθύνη των προσφευγουσών για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil.
- 130 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου και να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη απόφαση στο μέτρο που η Επιτροπή διαπίστωσε τη συμμετοχή των προσφευγουσών στη σύμπραξη κατά τη διάρκεια της περιόδου από τις 2 Ιανουαρίου μέχρι τις 30 Ιουνίου 2002. Οι συνέπειες της διαπιστωθείσας παρανομίας στο ύψος του προστίμου εξετάζονται κατωτέρω με τις σκέψεις 260 επ.

2. Επί του δευτέρου λόγου, που αντλείται από μη εφαρμογή στις προσφεύγουσες της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία

- 131 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, επικουρικώς, ότι η Επιτροπή προέβη σε εσφαλμένη εφαρμογή της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία καθώς και ότι παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, στο μέτρο που δεν απάλλαξε τις προσφεύγουσες από το επιβληθέν πρόστιμο ούτε μείωσε το ποσό του, λαμβάνοντας υπόψη την αίτηση συνεργασίας την οποία υπέβαλε η Shell Deutschland Schmierstoff εν ονόματι, μεταξύ άλλων, της Shell Deutschland Oil. Κατά συνέπεια, το πρόστιμο που επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες πρέπει «να ακυρωθεί ή, τουλάχιστον, να μειωθεί σημαντικά», σύμφωνα τόσο με το πνεύμα της εν λόγω ανακοινώσεως όσο και με την πρόθεση που εξέφρασε η Shell με την αίτησή της συνεργασίας.

Επί του πρώτου σκέλους, που αντλείται από τη μη επέκταση στις προσφεύγουσες του πλεονεκτήματος της αίτησης συνεργασίας της Shell

Επί της προσβαλλομένης απόφασης

132 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή διαπιστώνει τα εξής:

«(732) Η Shell [υπήρξε] η πρώτη επιχείρηση η οποία προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την παράβαση την οποία αφορά η παρούσα απόφαση. Τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία κατέστησαν εφικτό στην Επιτροπή να εκδώσει απόφαση διατάσσοντας τη διενέργεια ερευνών σε σχέση με τη φερόμενη παράβαση στον τομέα αυτόν [...]

(736) Κατά συνέπεια, στη Shell χορηγείται απαλλαγή από την επιβολή προστίμων, σύμφωνα με [την παράγραφο] 8 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Ως εκ τούτου, το πρόστιμο της Shell μειώνεται κατά 100%. Η μείωση αυτή εφαρμόζεται επίσης στην από κοινού και εις ολόκληρον ευθύνη της Shell ως προς τη συμπεριφορά της Shell Deutschland Oil GmbH/Shell & Dea Oil. Συνεπώς, η RWE είναι η μόνη υπεύθυνη για το τμήμα του προστίμου που οφείλεται στη συμπεριφορά της.»

133 Όσον αφορά τη μη εφαρμογή στις προσφεύγουσες της αιτήσεως συνεργασίας της Shell Deutschland Schmierstoff, με την προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή προέβη στις ακόλουθες εκτιμήσεις:

«[...]

(524) Η Shell υποστηρίζει ότι κατά το χρονικό διάστημα που η Dea Mineraloel αποτελούσε τμήμα της επιχειρήσεως RWE (δηλαδή από την έναρξη της παραβάσεως, στις 3 Σεπτεμβρίου 1992, μέχρι τις 30 Ιουνίου 2002), η υπό όρους απαλλαγής της Shell πρέπει να ισχύσει και για την RWE.

(525) Η Shell δηλώνει ότι δεν μπορεί ούτε πρέπει να θεωρηθεί από κοινού και εις ολόκληρον υπεύθυνη με τη RWE για την περίοδο μεταξύ 2 Ιανουαρίου και 30 Ιανουαρίου 2002 αν η Επιτροπή αποφασίσει να επιβάλει πρόστιμο στην τελευταία αυτή εταιρία. Στην περίπτωση αυτή, η ευθύνη της Shell και η ευθύνη της RWE πρέπει να εκτιμηθούν χωριστά [...]

(527) [Η] Επιτροπή δεν μπορεί να δεχτεί μια γενική δήλωση ως λόγο για να συμπεριλάβει την RWE στις επιχειρήσεις που επωφελούνται από την υπό όρους απαλλαγής της Shell. Το άρθρο 81 [ΕΚ] αφορά την αντίθετη προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορά στην αγορά κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου, ενώ η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία αφορά τις αιτήσεις συνεργασίας κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Κατά συνέπεια, ως προς τις εν λόγω αιτήσεις, η Επιτροπή πρέπει να εκτιμήσει σε ποια επιχείρηση ανήκε η αιτούσα εταιρία κατά τον χρόνο υποβολής της οικείας αιτήσεως. Κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως της Shell για απαλλαγή από το πρόστιμο, η Shell και η RWE δεν ανήκαν στην ίδια επιχείρηση. Ως εκ τούτου, η Shell είναι η μόνη επιχείρηση που πληροί τις απαιτήσεις της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία οπότε μπορεί να επωφεληθεί από την απαλλαγή.»

Επί της πρώτης αιτιάσεως, που αντλείται από τη μη επέκταση της χορηγηθείσας στη Shell απαλλαγής από το πρόστιμο όσον αφορά την παράβαση που διέπραξε η Dea Mineraloel

134 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι οι Επιτροπή δεν επέκτεινε τις συνέπειες της αιτήσεως συνεργασίας που υπέβαλε η Shell όσον αφορά την παράβαση την οποία διέπραξε η Dea Mineraloel μεταξύ του 1992 και της 1ης Ιανουαρίου 2002, όταν η τελευταία αυτή εταιρία ανήκε στις προσφεύγουσες κατά 100%. Υπογραμμίζουν δε ότι η Dea Mineraloel είναι η εταιρία την οποία

διαδέχθηκε η Shell Deutschland Oil μετά την εξαγορά της από τη Shell. Επιπλέον, η εταιρία η οποία υπέβαλε την αίτηση συνεργασίας, η Shell Deutschland Schmierstoff, είναι η θυγατρική της Shell Deutschland Oil.

- 135 Κατά τις προσφεύγουσες, στο πλαίσιο εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, η επιχείρηση η επωφελούμενη της απαλλαγής από το πρόστιμο έπρεπε να ληφθεί υπόψη υπό τη μορφή που είχε κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως, οπότε η Επιτροπή παρέβη την εν λόγω ανακοίνωση στο μέτρο που αρνήθηκε να επεκτείνει στις προσφεύγουσες το πλεονέκτημα της αιτήσεως συνεργασίας που υπέβαλε η Shell Deutschland Schmierstoff. Τούτο προκύπτει μεταξύ άλλων από το άρθρο 23, παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2003, το οποίο προβλέπει ότι ο καθορισμός του ύψους του προστίμου που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις για τις παραβάσεις του άρθρου 81 ΕΚ γίνεται με βάση τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της οικείας παραβάσεως. Κατά τις προσφεύγουσες, δεδομένου ότι η σοβαρότητα και η διάρκεια της παραβάσεως σχετίζονται με την κατάσταση της επιχείρησης υπό τη μορφή που είχε κατά τον χρόνο συμμετοχής στην παράβαση, στο πλαίσιο εφαρμογής της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία πρέπει να χρησιμοποιηθεί ο ίδιος ορισμός της επιχείρησης.
- 136 Πρώτον, επισημαίνεται ότι, κατά τη νομολογία, η δυνατότητα επιβολής κυρώσεων στη μητρική εταιρία για τη συμπεριφορά μιας θυγατρικής δεν έχει επίπτωση επί της νομιμότητας μιας αποφάσεως που απευθύνεται μόνο στη θυγατρική που συμμετείχε στην παράβαση. Επομένως, η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να επιλέξει την επιβολή κυρώσεων είτε στη θυγατρική που συμμετείχε στην παράβαση είτε στη μητρική εταιρία που την ήλεγχε κατά την περίοδο συμμετοχής στην παράβαση. Η Επιτροπή έχει επίσης την ως άνω δυνατότητα επιλογής στην περίπτωση οικονομικής διαδοχής ως προς τον έλεγχο της θυγατρικής, οπότε μπορεί να καταλογίσει τη συμπεριφορά της θυγατρικής στην πρώην μητρική εταιρία για τον προ της μεταβιβάσεως χρόνο και στη νέα μητρική εταιρία για τον κατόπιν της μεταβιβάσεως χρόνο (βλ. απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 14ης Δεκεμβρίου 2006, T-259/02 έως T-264/02 και T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. II-5169, σκέψεις 331 και 332 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 137 Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι η Επιτροπή βασίμως εξετάζει και στοιχειοθετεί χωριστά την ευθύνη της παλαιάς και της νέας μητρικής εταιρίας της άμεσα εμπλεκόμενης στην παράβαση θυγατρικής.
- 138 Ως εκ τούτου, εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως καθόσον θεμελίωσε χωριστά την ευθύνη της RWE για την παράβαση που διέπραξε η Dea Mineraloel (μεταξύ του 1992 και της 2ας Ιανουαρίου 2002) και την ευθύνη της Shell για την παράβαση που διέπραξαν οι διαδεχθείσες την Dea Mineraloel εταιρίες, δηλαδή η Shell Deutschland Oil και η θυγατρική της τελευταίας, η Shell Deutschland Schmierstoff (από τις 30 Ιουνίου 2002).
- 139 Δεύτερον, πρέπει να εξεταστεί ο σκοπός του προγράμματος επιείκειας της Επιτροπής.
- 140 Συναφώς, έχει ήδη κριθεί ότι η μείωση των προστίμων σε περίπτωση συνεργασίας των επιχειρήσεων που μετείχαν σε παραβιάσεις του δικαιού ανταγωνισμού της Ένωσης θεμελιώνεται στην εκτίμηση ότι η συνεργασία αυτή διευκολύνει την Επιτροπή στη διαπίστωση της παραβάσεως και, ενδεχομένως, στον τερματισμό της (απόφαση Dansk Røringindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 102 ανωτέρω, σκέψη 399, και απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 8ης Οκτωβρίου 2008, T-69/04, Schunk και Schunk Kohlenstoff-Technik κατά Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. II-2567, σκέψη 225).
- 141 Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία προβλέπει τα ακόλουθα στις παραγράφους της 3 και 4:

«Η Επιτροπή έχει επίγνωση του γεγονότος ότι ορισμένες επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε [παράνομες συμφωνίες] είναι διατεθειμένες να θέσουν τέρμα στη συμμετοχή τους και να την ενημερώσουν για την ύπαρξή τους, αλλά τις αποτρέπουν τα υψηλά πρόστιμα που κινδυνεύουν να τους επιβληθούν. [...] Η

Επιτροπή έκρινε ότι είναι προς το συμφέρον της [Ένωσης] να αντιμετωπίσει ευνοϊκά επιχειρήσεις που συνεργάζονται μαζί της. Το όφελος που προκύπτει για τους καταναλωτές και τους πολίτες από τον εντοπισμό και την τιμωρία αυτών των μυστικών συμπράξεων (καρτέλ) [είναι σημαντικότερο από] το συμφέρον της επιβολής χρηματικών ποινών στις επιχειρήσεις εκείνες που τη βοηθούν να εντοπίσει και να απαγορεύσει πρακτικές της μορφής αυτής.»

- 142 Επομένως, από την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία προκύπτει ότι η εφαρμογή της εν λόγω ανακοινώσεως δεν θίγει την ενοχή και την ευθύνη των επιχειρήσεων για την παράβαση αλλ' απλώς εξαλείφει ή μετριάξει τις οικονομικές επιπτώσεις της ευθύνης αυτής προκειμένου να παρακινούνται οι επιχειρήσεις να αποκαλύπτουν τις μυστικές συμπράξεις.
- 143 Κατά συνέπεια, ο μόνος σκοπός του προγράμματος επιείκειας είναι να διευκολύνει τον εντοπισμό τέτοιων πρακτικών, προς το συμφέρον των Ευρωπαίων καταναλωτών και πολιτών, παρακινώντας τους μετέχοντες στις συμπράξεις να τις αποκαλύπτουν. Ως εκ τούτου, τα πλεονεκτήματα που μπορούν να προκύψουν για τις επιχειρήσεις που μετέχουν σε τέτοιες πρακτικές δεν μπορούν να υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο για την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας του προγράμματος επιείκειας.
- 144 Τρίτον, κατά την παράγραφο 8 της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, η Επιτροπή χορηγεί σε μια επιχείρηση απαλλαγή από επιβολή οποιουδήποτε προστίμου, το οποίο σε άλλη περίπτωση θα της επιβαλλόταν, εάν, αφενός, η εν λόγω επιχείρηση παρουσιάσει πρώτη αποδεικτικά στοιχεία τα οποία καθιστούν δυνατό στην Επιτροπή να λάβει απόφαση για την έναρξη της διαδικασίας έρευνας όσον αφορά πιθανολογούμενη σύμπραξη ή, αφετέρου, η επιχείρηση παρουσιάσει πρώτη αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία δύναται να διαπιστωθεί παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ όσον αφορά πιθανολογούμενη σύμπραξη.
- 145 Επομένως, αντιθέτως προς το άρθρο 23, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1/2003, το οποίο παραπέμπει στη διάρκεια της παραβάσεως και, κατά συνέπεια, στις διάφορες ενδεχόμενες συνθέσεις της επιχειρήσεως που ενσωματώνει την άμεσα υπεύθυνη εταιρία ή την πληττόμενη από τη σύμπραξη δραστηριότητα καθ' όλη τη διάρκεια της παραβάσεως, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία εστιάζει στο συγκεκριμένο χρονικό σημείο κατά το οποίο υποβλήθηκε η αίτηση συνεργασίας, με αποτέλεσμα η έννοια «επιχείρηση» να προσδιορίζει, καταρχήν, την οικονομική οντότητα υπό τη μορφή που υφίσταται κατά τον χρόνο υποβολής της εν λόγω αιτήσεως.
- 146 Η ανωτέρω ερμηνεία συνάδει κατά τα λοιπά και με τον σκοπό της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, ο οποίος έγκειται στη διευκόλυνση του εντοπισμού των συμπράξεων και στην παρακίνηση των συμμετεχόντων να τις αποκαλύπτουν. Συγκεκριμένα, δεδομένης της δυνατότητας να καταλογιστεί η ευθύνη εταιρίας μετέχουσας άμεσα στη σύμπραξη στις λοιπές εταιρίες με τις οποίες αποτελεί ενιαία οικονομική οντότητα, είναι αναγκαίο, προκειμένου να διατηρηθεί το κίνητρο για την αποκάλυψη πληροφοριών που ενεργοποιούν την ευθύνη και της εν λόγω εταιρίας, να παρασχεθεί η δυνατότητα σε όλες τις εταιρίες οι οποίες ανήκουν στην οικεία επιχείρηση κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως συνεργασίας να τύχουν απαλλαγής από τις κυρώσεις που θα τους επιβάλλονταν σε περίπτωση μη υποβολής της αιτήσεως αυτής.
- 147 Αντιθέτως, η επέκταση του πλεονεκτήματος της αιτήσεως συνεργασίας στις επιχειρήσεις στις οποίες ανήκε η άμεσα εμπλεκόμενη στην παράβαση εταιρία ή η πληττόμενη από τη σύμπραξη δραστηριότητα δεν επηρεάζει, υπό κανονικές συνθήκες, τη νομική κατάσταση των εταιριών που αποτελούν μία και μόνη επιχείρηση με την εταιρία η οποία υποβάλλει την αίτηση κατά τον χρόνο της εν λόγω υποβολής. Επομένως, μια τέτοια επέκταση δεν μπορεί καταρχήν να εξυπηρετήσει τον μοναδικό σκοπό της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία, ο οποίος συνίσταται στην παρακίνηση των εταιριών να αποκαλύπτουν τις μυστικές συμπράξεις προς το συμφέρον του καταναλωτή της Ένωσης.

- 148 Επομένως, η Επιτροπή δεν παρέβη την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία εκτιμώντας, με την αιτιολογική σκέψη 527 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι τα όρια της επιχειρήσεως στην οποία επρόκειτο να χορηγηθεί απαλλαγή έπρεπε να προσδιοριστούν βάσει των πραγματικών περιστατικών ως είχαν κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως συνεργασίας.
- 149 Τέταρτον, επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο του παρόντος σκέλους, οι προσφεύγουσες προβάλλουν το μοναδικό επιχείρημα ότι πρέπει να τους χορηγηθεί η απαλλαγή από το πρόστιμο της οποίας έτυχε η Shell λόγω των πληροφοριών τις οποίες είχε προσκομίσει ενώπιον της Επιτροπής η Shell Deutschland Schmierstoff, εταιρία ανήκουσα στον όμιλο Shell κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως συνεργασίας.
- 150 Πρέπει να γίνει δεκτό ότι, όσον αφορά την περίοδο πριν τις 2 Ιανουαρίου 2002, η επέκταση του πλεονεκτήματος της απαλλαγής από το πρόστιμο στις προσφεύγουσες δεν θα μπορούσε να έχει ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής του προγράμματος επιείκειας της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, να προσπορίσει σχετικό όφελος στους Ευρωπαίους καταναλωτές. Συγκεκριμένα, η ευθύνη των προσφευγουσών στοιχειοθετήθηκε χωριστά από την αντίστοιχη της Shell. Ως εκ τούτου, το πρόστιμο που τους επιβλήθηκε δεν μπορούσε να προκαλέσει κανένα οικονομικό μειονέκτημα στη Shell αποθαρρύνοντάς την επομένως από το να προσκομίσει το σύνολο των πληροφοριών που επιθυμούσε να καταστήσει γνωστές στην Επιτροπή προκειμένου να τύχει απαλλαγής από το πρόστιμο δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.
- 151 Επιπλέον, όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, δεν είναι ανεπιεικές να επιβραβεύεται, με χορήγηση απαλλαγής από το πρόστιμο, η νέα μητρική εταιρία θυγατρικής η οποία αποκαλύπτει παράβαση κατόπιν εσωτερικών ερευνών και αποφασίζει εν συνεχεία να συνεργαστεί με την Επιτροπή, και να μην τυγχάνει του ευνοϊκού αυτού μέτρου ο πρώην ιδιοκτήτης της επιχειρήσεως ο οποίος δεν κατέβαλε ανάλογες προσπάθειες και δεν συνέβαλε στη διαλεύκανση της παραβάσεως.
- 152 Επομένως, εν προκειμένω, η Επιτροπή εφάρμοσε την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία σε συμφωνία με τον σκοπό της ανακοινώσεως αυτής.
- 153 Πέμπτον, τέλος, υπενθυμίζεται ότι, κατά τη νομολογία, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία επιβάλλει να μην αντιμετωπίζονται διαφορετικά παρόμοιες καταστάσεις και να μην αντιμετωπίζονται κατά τον ίδιο τρόπο διαφορετικές καταστάσεις, εκτός αν η αντιμετώπιση αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά, αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, την οποία καθιερώνουν τα άρθρα 20 και 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Σεπτεμβρίου 2010, C-550/07 P, Akzo Nobel Chemicals και Akcros Chemicals κατά Επιτροπής κ.λπ., Συλλογή 2010, σ. I-8301, σκέψεις 54 και 55).
- 154 Εν προκειμένω, υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ της καταστάσεως των προσφευγουσών και εκείνης των εταιριών του ομίλου Shell οι οποίες έτυχαν της απαλλαγής από το πρόστιμο που χορηγήθηκε κατόπιν της υποβληθείσας από τη Shell Deutschland Schmierstoff αιτήσεως συνεργασίας, διαφορά συνιστάμενη στο ότι, κατά τον χρόνο υποβολής της εν λόγω αιτήσεως, οι τελευταίες αυτές εταιρίες αποτελούσαν, αντιθέτως προς τις προσφεύγουσες, μία επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ με τη Shell Deutschland Schmierstoff. Η διαφορά αυτή είναι κρίσιμη για το ζήτημα της επεκτάσεως του πλεονεκτήματος της απαλλαγής από το πρόστιμο, όπως προκύπτει από την ανάλυση που περιέχεται στις σκέψεις 145 έως 148 ανωτέρω.
- 155 Επομένως, η Επιτροπή αντιμετώπισε διαφορετικές καταστάσεις με διαφορετικό τρόπο, οπότε δεν παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.
- 156 Από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι πρέπει να επικυρωθεί η διαπίστωση της Επιτροπής ότι οι προσφεύγουσες δεν μπορούσαν να τύχουν της απαλλαγής από το πρόστιμο η οποία χορηγήθηκε στη Shell όσον αφορά την παράβαση που διέπραξε η Dea Mineraloel.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, που αντλείται από τη μη επέκταση της απαλλαγής από το πρόστιμο η οποία χορηγήθηκε στη Shell όσον αφορά την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil

- 157 Με τη δεύτερη αιτίαση, οι προσφεύγουσες επικρίνουν το γεγονός ότι η απαλλαγή από το πρόστιμο της οποίας έτυχε ο όμιλος Shell δεν επεκτάθηκε όσον αφορά το επιβληθέν σε αυτές πρόστιμο λόγω της παραβάσεως που διέπραξε η Shell & Dea Oil, η κοινή επιχείρηση η οποία ανήκε από κοινού στις Shell και RWE κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ της 2ας Ιανουαρίου και της 30ής Ιουνίου 2002.
- 158 Συναφώς, αρκεί η υπόμνηση ότι, κατόπιν της αναλύσεως του δεύτερου σκέλους του πρώτου λόγου ακυρώσεως, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στο μέτρο που η Επιτροπή επέβαλε κυρώσεις στις προσφεύγουσες για την παράβαση την οποία διέπραξε η Shell & Dea Oil. Κατά συνέπεια, παρέλκει η εξέταση της παρούσας αιτιάσεως.
- 159 Κατόπιν των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθεί η αιτίαση που αντλείται από μη επέκταση της απαλλαγής από το πρόστιμο η οποία χορηγήθηκε στη Shell για την παράβαση που διέπραξε η Dea Mineraloel, δεν συντρέχει δε λόγος να αποφανθεί το Γενικό Δικαστήριο επί της μη επέκτασης της απαλλαγής από το πρόστιμο η οποία χορηγήθηκε στη Shell για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil.

Επί του δεύτερου σκέλους, που αντλείται από το δικαίωμα των προσφευγουσών να τύχουν πλήρους απαλλαγής από το πρόστιμο ή σημαντικής μείωσης του ποσού του δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία

- 160 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι έπρεπε να έχουν τύχει απαλλαγής από το πρόστιμο ή σημαντικής μείωσης του ποσού του δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία. Συγκεκριμένα, οι πληροφορίες που παρέσχε η Shell προέρχονταν από πρώην μισθωτούς υπαλλήλους των Dea Mineraloel και Shell & Dea Oil, vuv Shell Deutschland Oil, μητρικής εταιρίας της Shell Deutschland Schmierstoff.
- 161 Εν πάση περιπτώσει, οι προσφεύγουσες προσκόμισαν επίσης σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία κατά τη διοικητική διαδικασία και ο μοναδικός λόγος για τον οποίο δεν κατέστη δυνατό να τα καταθέσουν νωρίτερα ήταν ότι η Επιτροπή τις ενημέρωσε με μεγάλη καθυστέρηση για το γεγονός ότι είχε διεξαχθεί και έρευνα εις βάρος τους.
- 162 Καταρχάς, υπενθυμίζεται ότι, κατά τη νομολογία, η Επιτροπή διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως για να αξιολογήσει αν οι πληροφορίες ή τα έγγραφα που προσκόμισαν οικειοθελώς οι επιχειρήσεις διευκόλυναν το έργο της και αν μπορεί να χορηγήσει στις επιχειρήσεις αυτές απαλλαγή από το πρόστιμο ή μείωση του ποσού του βάσει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 102 ανωτέρω, σκέψη 394, και της 24ης Σεπτεμβρίου 2009, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P και C-137/07 P, Erste Group Bank κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-8681, σκέψη 248). Παρά ταύτα, γεγονός παραμένει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορεί να στηριχθεί στο εν λόγω περιθώριο εκτιμήσεως για να μην ασκήσει εμπεριστατωμένο έλεγχο της σχετικής εκτιμήσεως της Επιτροπής, τόσο από νομικής απόψεως όσο και από απόψεως πραγματικών περιστατικών (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Δεκεμβρίου 2011, C-386/10 P, Χαλκόρ κατά Επιτροπής, σκέψη 62).
- 163 Εν συνεχεία, κατά την παρατιθέμενη στη σκέψη 140 ανωτέρω νομολογία, η μείωση του ποσού των προστίμων, σε περίπτωση συνεργασίας των επιχειρήσεων που μετείχαν σε παραβιάσεις του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, θεμελιώνεται στην εκτίμηση ότι η συνεργασία αυτή διευκολύνει την Επιτροπή στη διαπίστωση της παραβάσεως και, ενδεχομένως, στον τερματισμό της.

- 164 Εκτός αυτού, όπως διαπιστώθηκε με τη σκέψη 143 ανωτέρω, ο μόνος σκοπός του προγράμματος επιείκειας είναι να διευκολύνει τον εντοπισμό των μυστικών συμπράξεων, προς το συμφέρον των Ευρωπαίων καταναλωτών και πολιτών, παρακινώντας τους μετέχοντες να τις αποκαλύπτουν. Ως εκ τούτου, τα πλεονεκτήματα που μπορούν να προκύψουν για τις επιχειρήσεις που μετέχουν σε τέτοιες πρακτικές δεν μπορούν να υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο για την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας του προγράμματος επιείκειας.
- 165 Τέλος, υπενθυμίζεται ότι, αντιθέτως προς το άρθρο 23, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1/2003, το οποίο παραπέμπει στη διάρκεια της παραβάσεως και, κατά συνέπεια, στις διάφορες ενδεχόμενες συνθέσεις της επιχειρήσεως που ενσωματώνει την άμεσα υπεύθυνη εταιρία ή την πληττόμενη από τη σύμπραξη δραστηριότητα καθ' όλη τη διάρκεια της παραβάσεως, η ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία εστιάζει στο συγκεκριμένο χρονικό σημείο κατά το οποίο υποβλήθηκε η αίτηση συνεργασίας, με αποτέλεσμα η έννοια «επιχείρηση» να προσδιορίζει, καταρχήν, την οικονομική οντότητα υπό τη μορφή που υφίσταται κατά τον χρόνο υποβολής της εν λόγω αιτήσεως.
- 166 Από τις ανωτέρω εκτιμήσεις προκύπτει ότι το γεγονός ότι οι πληροφορίες οι οποίες παρέχουν στη Shell τη δυνατότητα να τύχει εφαρμογής του προγράμματος επιείκειας προσκομίστηκαν από τους μισθωτούς υπαλλήλους οι οποίοι, πριν την εξαγορά της Dea Mineraloel από τη Shell, απασχολούνταν στον όμιλο RWE, δεν ασκεί επιρροή στο πλαίσιο εκτιμήσεως του ζητήματος αν οι προσφεύγουσες δικαιούνται απαλλαγής από το πρόστιμο ή μείωσης του ποσού του.
- 167 Συγκεκριμένα, οι προσφεύγουσες δεν επικαλούνται κανένα κανόνα δικαίου ο οποίος να υποχρεώνει την Επιτροπή να τις απαλλάξει από την καταβολή του προστίμου λόγω του ότι οι μισθωτοί που συνέβαλαν στο να αποκαλυφθεί η σύμπραξη, ή η επηρεαζόμενη από τη σύμπραξη δραστηριότητα της εταιρίας που υπέβαλε την αίτηση συνεργασίας, εντάσσονταν κατά το παρελθόν στο δυναμικό εταιρίας ανήκουσας σε αυτές.
- 168 Αντιθέτως, από την ανακοίνωση του 2002 για τη συνεργασία, η οποία εστιάζει στο συγκεκριμένο χρονικό σημείο κατά το οποίο υποβλήθηκε η αίτηση συνεργασίας, προκύπτει ότι οι αποκαλύψεις των μισθωτών υπαλλήλων της εταιρίας που υπέβαλε την αίτηση συνεργασίας μπορούν να ευνοήσουν μόνον την επιχείρηση στην οποία ανήκε η εταιρία αυτή κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως συνεργασίας. Μόνον αυτή η ερμηνεία εξασφαλίζει ότι η απαλλαγή από το πρόστιμο ή η μείωση του ποσού του που χορηγούνται δυνάμει του προγράμματος επιείκειας δεν υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του σκοπού του εν λόγω προγράμματος, ο οποίος έγκειται στην παρακίνηση των μετεχόντων στις μυστικές συμπράξεις να αποκαλύπτουν τις συμπράξεις αυτές.
- 169 Επομένως, η πρώτη αιτίαση των προσφευγουσών πρέπει να απορριφθεί.
- 170 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή όφειλε να τους έχει χορηγήσει σημαντική μείωση του ποσού του προστίμου λόγω των αποδεικτικών στοιχείων τα οποία αυτές προσκόμισαν κατά τη διοικητική διαδικασία.
- 171 Συναφώς, αρκεί η επισήμανση ότι οι προσφεύγουσες μνημονεύουν απλώς και μόνον την αντίκρουση ενός επιχειρήματος της MOL που περιλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 222 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ως προς το οποίο αυτές προσκόμισαν πρόσθετα στοιχεία. Όπως όμως επισημαίνει η Επιτροπή, η συμμετοχή της MOL στη σύμπραξη διαπιστώθηκε βάσει πληθώρας αποδεικτικών στοιχείων. Επιπλέον, επισημαίνεται ότι οι προσφεύγουσες προσκόμισαν τις πληροφορίες αυτές απαντώντας σε αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής σε χρόνο κατά τον οποίο ήδη τουλάχιστον άλλες τρεις επιχειρήσεις είχαν παράσχει οικειοθελώς αποδεικτικά και πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τη λειτουργία της συμπράξεως. Επομένως, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη ούτε ενήργησε παράνομα καθόσον αρνήθηκε να χορηγήσει στις προσφεύγουσες απαλλαγή από το πρόστιμο ή μείωση του ποσού του δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία.

172 Εν πάση περιπτώσει, στο πλαίσιο ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των πραγματικών περιστατικών και του νομικού πλαισίου της υπό κρίση υποθέσεως, τα στοιχεία που προσκόμισαν οι προσφεύγουσες δεν δικαιολογούν τέτοια μείωση.

173 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει να απορριφθεί το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου.

Επί του τρίτου σκέλους, που αντλείται από προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας

174 Στο πλαίσιο του τρίτου σκέλους του δεύτερου λόγου, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν κατ' ουσίαν ότι η δυνατότητά τους να υποβάλουν αίτηση συνεργασίας ήταν περιορισμένη εξ αρχής, καθόσον η επηρεαζόμενη από την επίμαχη σύμπραξη δραστηριότητα είχε μεταβιβασθεί στη Shell. Το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν τις ενημέρωσε πριν την αποστολή της ανακοίνωσης των αιτιάσεων σχετικά με το ότι η έρευνα διεξαγόταν επίσης εις βάρος τους είχε ως συνέπεια να καταστεί ανέφικτη η εκ μέρους τους έγκαιρη υποβολή αιτήσεως συνεργασίας. Πράττοντας τούτο, η Επιτροπή προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας των προσφευγουσών.

175 Κατά πάγια νομολογία, ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας επιβάλλει να παρέχεται στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση, κατά τη διοικητική διαδικασία, η δυνατότητα να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή της σχετικά με το υποστατό και την κρισιμότητα των προβαλλόμενων πραγματικών περιστατικών και των περιστάσεων, καθώς και σχετικά με τα έγγραφα που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή για να στηρίξει τον ισχυρισμό της ότι συντρέχει παραβίαση της Συνθήκης (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 10, και της 6ης Απριλίου 1995, C-310/93 P, BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. I-865, σκέψη 21).

176 Το άρθρο 27, παράγραφος 1, του κανονισμού 1/2003 αντανακλά την αρχή αυτή στο μέτρο που προβλέπει ότι στους εμπλεκόμενους αποστέλλεται ανακοίνωση των αιτιάσεων η οποία πρέπει να αναφέρει σαφώς όλα τα ουσιώδη στοιχεία επί των οποίων στηρίζεται η Επιτροπή σ' αυτό το στάδιο της διαδικασίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψη 67), ώστε οι ενδιαφερόμενοι να είναι σε θέση να αντιληφθούν ποιες ενέργειες τους προσάπτει η Επιτροπή και να αμυνθούν λυσιτελώς πριν αυτή εκδώσει οριστική απόφαση. Η ανωτέρω επιταγή πληρούται οσάκις η συγκεκριμένη απόφαση δεν προσάπτει στους ενδιαφερομένους παραβάσεις διαφορετικές από εκείνες που παρατίθενται στην ανακοίνωση αιτιάσεων και λαμβάνει υπόψη μόνον τα πραγματικά περιστατικά για τα οποία οι ενδιαφερόμενοι είχαν την ευκαιρία να παράσχουν εξηγήσεις (βλ., συναφώς, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 19ης Μαρτίου 2003, T-213/00, CMA CGM κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-913, σκέψη 109 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

177 Εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες δεν υποστηρίζουν ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων που τους απευθύνθηκε δεν περιείχε το σύνολο των στοιχείων τα οποία ελήφθησαν υπόψη εις βάρος τους με την προσβαλλόμενη απόφαση. Αρκούνταν απλώς να υποστηρίξουν ότι η έλλειψη ενημέρωσης από την Επιτροπή για την κίνηση της διοικητικής διαδικασίας τις περιήγαγε σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τις επιχειρήσεις οι οποίες είχαν αποτελέσει αντικείμενο ελέγχων από την Επιτροπή.

178 Πάντως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, στον βαθμό που στον αποδέκτη ανακοίνωσης αιτιάσεων δόθηκε η δυνατότητα να προβάλει λυσιτελώς την άποψή του κατά το στάδιο της κατ' αντιπαράθεση διοικητικής διαδικασίας σχετικά με το υποστατό και το λυσιτελές των πραγματικών περιστατικών και των περιστάσεων που προβάλλει η Επιτροπή, το θεσμικό αυτό όργανο δεν υποχρεούται καταρχήν να προβεί σε έρευνα κατά του αποδέκτη αυτού πριν από την αποστολή της ανακοίνωσης των αιτιάσεων (απόφαση Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, σκέψη 41 ανωτέρω, σκέψη 122).

- 179 Επομένως, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν εγκύρως να επικαλούνται προσβολή των δικαιωμάτων τους άμυνας.
- 180 Η διαπίστωση αυτή δεν μπορεί να αναιρεθεί από την εκ μέρους των προσφυγουσών επίκληση της αποφάσεως της 3ης Σεπτεμβρίου 2004 σχετικά με διαδικασία του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/E-1/38.069 — Χαλκοσωλήνες υδραυλικών εγκαταστάσεων). Υπενθυμίζεται ότι οι αποφάσεις που αφορούν άλλες υποθέσεις μπορούν να έχουν μόνον ενδεικτικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι τα πραγματικά στοιχεία των υποθέσεων δεν είναι πανομοιότυπα (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Σεπτεμβρίου 2006, C-167/21 P, JCB Service κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-8935, σκέψεις 201 και 205, και της 7ης Ιουνίου 2007, C-76/205 P, Britannia Alloys & Chemicals κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-4405, σκέψη 60).
- 181 Ομοίως, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν εγκύρως να επικαλούνται το γεγονός ότι η μεταβίβαση της επηρεαζόμενης από τη σύμπραξη δραστηριότητας στη Shell κατέστησε δυσχερέστερη γι' αυτούς τη συνεργασία με την Επιτροπή.
- 182 Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, τίποτε δεν εμπόδιζε στην πράξη τις προσφεύγουσες να υποβάλουν αίτηση συνεργασίας την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας η Dea Mineraloel αποτελούσε οικονομική οντότητα με αυτές.
- 183 Ομοίως, υπενθυμίζεται ότι σκοπός του προγράμματος επιείκειας δεν είναι να εξασφαλίσει στις επιχειρήσεις που μετέχουν σε μυστικές συμπράξεις, και οι οποίες προειδοποιούνται για την κίνηση της διαδικασίας της Επιτροπής, τη δυνατότητα να αποφύγουν τις οικονομικές επιπτώσεις της ευθύνης τους, αλλά να διευκολύνει τον εντοπισμό των εν λόγω πρακτικών, προς το συμφέρον των Ευρωπαίων καταναλωτών και πολιτών, παρακινώντας τους μετέχοντες να τις αποκαλύπτουν. Ως εκ τούτου, τα πλεονεκτήματα που μπορούν να προκύψουν για τις επιχειρήσεις που μετέχουν σε τέτοιες πρακτικές δεν μπορούν να υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο για την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας του προγράμματος επιείκειας.
- 184 Όμως, κανένα συμφέρον των Ευρωπαίων καταναλωτών δεν επιβάλλει στην Επιτροπή την υποχρέωση να χορηγεί απαλλαγή από το πρόστιμο ή μείωση του ποσού του σε μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων από τον αναγκαίο για την εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας του προγράμματος επιείκειας, παρέχοντας το πλεονέκτημα τέτοιας απαλλαγής ή μειώσεως σε επιχειρήσεις πλην εκείνων οι οποίες πρώτες προσκόμισαν αποδεικτικά στοιχεία που καθιστούν εφικτό στο θεσμικό αυτό όργανο να διατάξει τη διενέργεια ελέγχων ή να διαπιστώσει τη διάπραξη παραβάσεως.
- 185 Επομένως, πρέπει να απορριφθεί το τρίτο σκέλος του δεύτερου λόγου ακυρώσεως και, κατά συνέπεια, ο δεύτερος λόγος στο σύνολό του.

3. Επί του τρίτου λόγου, που αφορά τον καθορισμό του συνεκτιμηθέντος κύκλου εργασιών για τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου το οποίο επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες

- 186 Κατά τις προσφεύγουσες, στο πλαίσιο καθορισμού του κύκλου εργασιών που έπρεπε να ληφθεί ως βάση για τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου το οποίο επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες, η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 23, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 1/2003, λόγω φερόμενης παραβίασης των θεμελιωδών αρχών που διέπουν τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, ειδικότερα δε των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως και της αναλογικότητας. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν κατ' ουσίαν ότι η Επιτροπή έλαβε ως βάση τον μέσο όρο των κύκλων εργασιών που πραγματοποιήθηκαν στις αγορές της συμπράξεως κατά τη διάρκεια των ετών 1999 έως 2001, τον οποίο υπολόγισε βάσει των στοιχείων των παρασχεθέντων από τη Shell, και όχι των προσκομισθέντων από τις ίδιες. Τέλος, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή αθέτησε την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει συναφώς.

Επί του πρώτου σκέλους, που αντλείται από ανεπαρκή αιτιολογία της προσβαλλομένης απόφασης όσον αφορά τον υπολογισμό της αξίας των πωλήσεων των προσφευγουσών

- 187 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει όσον αφορά τον υπολογισμό της αξίας των πωλήσεών τους. Αφενός, από την προσβαλλόμενη απόφαση δεν προκύπτει ο λόγος για τον οποίο το θεσμικό αυτό όργανο επέλεξε ως περίοδο αναφοράς τα τρία τελευταία έτη συμμετοχής στην παράβαση. Αφετέρου, η Επιτροπή δεν αιτιολογεί επαρκώς τη συνεκτίμηση των στοιχείων που προσκόμισε η Shell όσον αφορά τον υπολογισμό της αξίας των πωλήσεων των προσφευγουσών.
- 188 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται συναφώς ότι η επιβαλλόμενη από το άρθρο 253 ΕΚ αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική του θεσμικού οργάνου το οποίο εκδίδει την προσβαλλόμενη πράξη, κατά τρόπο που να καθιστά δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και στο αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκεί τον έλεγχό του (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 22ας Μαρτίου 2001, C-17/99, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-2481, και Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, σκέψη 41 ανωτέρω, σκέψη 146).
- 189 Επομένως, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των ατομικών αποφάσεων έχει ως σκοπό να καθιστά δυνατό τον δικαστικό τους έλεγχο και επιπλέον να παρέχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση ενέχει ενδεχομένως ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-199/99 P, Corus UK κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-11177, σκέψη 145, και Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 102 ανωτέρω, σκέψη 462).
- 190 Η αιτιολογία πρέπει, καταρχήν, να ανακοινώνεται στον ενδιαφερόμενο ταυτοχρόνως με την απόφαση που τον βλάπτει. Η έλλειψη αιτιολογίας δεν δύναται να καλυφθεί επειδή ο ενδιαφερόμενος πληροφορείται την αιτιολογία της απόφασης κατά τη διαδικασία ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης (αποφάσεις Michel κατά Κοινοβουλίου, σκέψη 128 ανωτέρω, σκέψη 22· Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 102 ανωτέρω, σκέψη 463, και Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, σκέψη 41 ανωτέρω, σκέψη 149).
- 191 Κατά πάγια νομολογία, η απαίτηση περί αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα κρίσιμα πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει του περιεχομένου της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (βλ. αποφάσεις της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 63, και της 10ης Ιουλίου 2008, C-413/06 P, Bertelsmann και Sony Corporation of America κατά Impala, Συλλογή 2008, σ. I-4951, σκέψεις 166 και 178).
- 192 Όταν, όπως εν προκειμένω, μια απόφαση εφαρμογής των κανόνων του δικαίου της Ένωσης στον τομέα του ανταγωνισμού αφορά πολλούς αποδέκτες και τίθεται το ζήτημα της δυνατότητας καταλογισμού της παραβάσεως, η εν λόγω απόφαση πρέπει να περιέχει επαρκή αιτιολογία ως προς καθέναν των αποδεκτών της, ειδικότερα ως προς εκείνους οι οποίοι, κατά το γράμμα της ως άνω απόφασης, πρέπει να υποστούν τις συνέπειες της οικείας παραβάσεως. Έτσι, έναντι μιας μητρικής εταιρίας στην οποία καταλογίζεται ευθύνη για την παραβατική συμπεριφορά θυγατρικής της, μια τέτοια απόφαση πρέπει καταρχήν να εκθέτει εμπεριστατωμένα λόγους ικανούς να δικαιολογήσουν τον καταλογισμό της παραβάσεως στην εταιρία αυτή (βλ., απόφαση Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, σκέψη 41 ανωτέρω, σκέψη 152 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

Επί της πρώτης αιτιάσεως, που αντλείται από ανεπαρκή αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά την επιλογή της μέσης αξίας πωλήσεων των τριών τελευταίων ετών συμμετοχής στην παράβαση

193 Πρώτον, οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι, κατά τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006, η περίοδος αναφοράς για τον καθορισμό του κρίσιμου κύκλου εργασιών είναι το τελευταίο έτος συμμετοχής στην παράβαση. Σύμφωνα τις αιτιολογικές σκέψεις 629 και 631 της προσβαλλομένης αποφάσεως, για τον όμιλο RWE το έτος αυτό είναι το 2001. Κατά τις προσφεύγουσες, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν καθιστά σαφείς τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή επέλεξε, ως γενική μέθοδο, να συνεκτιμήσει τη μέση αξία των πωλήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια τριών ετών, αντί για τη μέση αξία των πωλήσεων ενός και μόνου έτους.

194 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει της παραγράφου 13 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006, η Επιτροπή επισήμανε, με την αιτιολογική σκέψη 629 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι, για να καθορίσει το βασικό ποσό του προς επιβολή προστίμου, το θεσμικό αυτό όργανο στηρίζεται υπό κανονικές συνθήκες στην αξία των πωλήσεων που πραγματοποίησε η ενδιαφερόμενη επιχείρηση στην αγορά της συμπράξεως κατά το τελευταίο έτος της συμμετοχής της στην παράβαση.

195 Με τις αιτιολογικές σκέψεις 632 και 633 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή υπενθυμίζει τα επιχειρήματα της ExxonMobil και της MOL που αντλούνται από το γεγονός ότι οι διευρύνσεις της Ένωσης, και ειδικότερα αυτή του 2004, επηρέασαν σημαντικά την αξία των πωλήσεων πολλών μετεχόντων. Πρέπει δε να προστεθεί ότι, επί του ζητήματος αυτού, ακόμα και οι προσφεύγουσες επισήμαναν με την απάντησή τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ότι, κατά τη γνώμη τους, έπρεπε να ληφθεί υπόψη μόνον η αξία των πωλήσεων που πραγματοποίησε η Dea Mineraloel στα δεκαπέντε κράτη μέλη τα οποία αποτελούσαν την Ευρωπαϊκή Ένωση πριν την 1η Μαΐου 2004. Με την αιτιολογική σκέψη 634 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή απάντησε στα επιχειρήματα αυτά ως ακολούθως:

«[H] Επιτροπή αναγνωρίζει ότι το έτος 2004 αποτελεί ιδιαίτερο έτος, λόγω της διευρύνσεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έλαβε χώρα τον Μάιο του έτους αυτού. Θεωρεί δε σκόπιμο να μη χρησιμοποιηθεί ως ενιαία βάση υπολογισμού του προστίμου η αξία των πωλήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2004 αλλά η αξία των πωλήσεων των τελευταίων τριών οικονομικών ετών συμμετοχής της οντότητας στην παράβαση.»

196 Επομένως, από την προσβαλλόμενη απόφαση καθίσταται πρόδηλος ο λόγος για τον οποίο η Επιτροπή επέλεξε να συνεκτιμήσει τη μέση αξία των πωλήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων ετών συμμετοχής στην παράβαση, αντί για τη μέση αξία των πωλήσεων του τελευταίου πλήρους έτους συμμετοχής.

197 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν παρά ταύτα ότι η Επιτροπή δεν αιτιολόγησε την επιλογή της να λάβει υπόψη την αξία των πωλήσεων που αυτές πραγματοποίησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ του 1999 και του 2001, αντί για την αξία των πωλήσεων αποκλειστικά και μόνον του έτους 2001. Επιπλέον, η Επιτροπή απέρριψε το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι η οικονομική χρήση 2001-2002 αποτελούσε ιδιαίτερο έτος και ότι έπρεπε, αντιθέτως, να στηριχθεί στον μέσο κύκλο εργασιών που πραγματοποίησε η Dea Mineraloel καθ' όλη τη διάρκεια της παραβάσεως, δηλαδή κατά τη διάρκεια των ετών 1992-1993 έως 2000-2001 (αιτιολογική σκέψη 639 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Εντούτοις, η Επιτροπή ουδώς εξήγησε τον λόγο για τον οποίο, αντί να επιλέξει αυτή την περίοδο αναφοράς, βασίστηκε στον μέσο κύκλο εργασιών των ετών 1999 έως 2001.

198 Συναφώς, υπενθυμίζεται η παρατιθέμενη στη σκέψη 191 ανωτέρω νομολογία, κατά την οποία η υποχρέωση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Δεν απαιτείται η αιτιολογία να προσδιορίζει όλα τα

κρίσιμα πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως τηρεί τις απαιτήσεις του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα όχι μόνον το περιεχόμενο της πράξεως αυτής, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται καθώς και το σύνολο των νομικών κανόνων που διέπουν το σχετικό θέμα.

199 Εκτός αυτού, πρώτον, υπενθυμίζεται ότι, κατά τη νομολογία, η Επιτροπή υποχρεούται να οριοθετήσει την περίοδο που πρέπει να ληφθεί υπόψη ούτως ώστε τα αριθμητικά μεγέθη που προκύπτουν να είναι όσο το δυνατόν συγκρίσιμα (απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 14ης Μαΐου 1998, T-319/94, Fiskeby Board κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1331, σκέψη 42). Δεύτερον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή χρησιμοποίησε συστηματικά την αξία των πωλήσεων που πραγματοποίησε καθεμία από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριών ετών συμμετοχής στη σύμπραξη, σύμφωνα με τη μέθοδο την οποία εξέθεσε στην αιτιολογική σκέψη 634 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

200 Κατά συνέπεια, η προσβαλλόμενη απόφαση, ερμηνευόμενη στο σύνολό της και στο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και συνεκτιμώμενων όλων των νομικών κανόνων που διέπουν το σχετικό θέμα, αποσαφήνισε τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή έκρινε ότι η περίοδος αναφοράς που έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τις προσφεύγουσες ήταν η εκτεινόμενη από το 1999 έως το 2001, και όχι μόνον το 2001. Επομένως, η αιτίαση που αντλείται από ανεπαρκή αιτιολογία πρέπει να απορριφθεί.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, που αντλείται από ανεπαρκή αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων

201 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν τους παρέσχε τη δυνατότητα να ελέγξουν αν ο εκ μέρους της Επιτροπής καθορισμός της αξίας των πωλήσεών τους για την περίοδο από το 1999 έως το 2001 ήταν ακριβής.

202 Οι προσφεύγουσες δεν ήταν σε θέση να εξακριβώσουν, εξετάζοντας την αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως, αν ο εκ μέρους της Επιτροπής καθορισμός των μέσων κύκλων εργασιών για την περίοδο από το 1999 έως το 2001 ήταν ορθός. Είναι προφανές ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε στις ενδείξεις της Shell, λόγω της θέσης της ότι η RWE δεν μπορούσε να παράσχει στοιχεία σχετικά με τον κύκλο εργασιών για το έτος 2001 ταξινομημένα στις κατηγορίες των κηρών παραφίνης και του κηρού ακατέργαστης παραφίνης. Κατά την αιτιολογική σκέψη 628 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα αριθμητικά στοιχεία τα οποία προσκόμισε ο όμιλος Shell αντιστοιχούσαν στα αριθμητικά στοιχεία των συνολικών πωλήσεων που μνημονεύουν οι προσφεύγουσες. Εντούτοις, οι προσφεύγουσες δεν ήταν σε θέση να εξακριβώσουν την ορθότητα του στοιχείου αυτού, δεδομένου ότι, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, δεν τους παρασχέθηκε η δυνατότητα προσβάσεως στα σχετικά με τους κύκλους εργασιών στοιχεία που προσκόμισε η Shell. Εν πάση περιπτώσει, σύμφωνα με τα δικά τους στοιχεία, κατά τη διάρκεια των οικονομικών ετών 1998-1999 έως 2000-2001 η δραστηριότητα «κηροί παραφίνης» της πρώην Dea Mineraloel απέφερε κατά μέσο όρο έσοδα πωλήσεων ανερχόμενα σε περίπου 18,2 εκατομμύρια ευρώ. Ο εν λόγω κύκλος εργασιών υπολείπεται κατά σχεδόν 280 000 ευρώ του εκτιμώμενου από την Επιτροπή.

203 Υπενθυμίζεται ότι, όπως ορίζει η αιτιολογική σκέψη 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως:

«[Η] μέση ετήσια αξία των πωλήσεων [του ομίλου RWE] όσον αφορά τους κηρούς παραφίνης στον EOX ανερχόταν, κατά τη Shell, σε 13 785 353 ευρώ κατά τα έτη [από το] 1999 έως το 2001. Η μέση ετήσια αξία των πωλήσεων κηρού ακατέργαστης παραφίνης στον EOX ανερχόταν, κατά τη Shell, σε 4 670 083 ευρώ κατά τα έτη [από το] 1999 έως το 2001.»

204 Η αιτιολογική σκέψη 628 της προσβαλλομένης αποφάσεως έχει ως εξής:

«[Η] Επιτροπή χρησιμοποίησε τα αριθμητικά στοιχεία που προσκόμισαν οι επιχειρήσεις για τον σκοπό του υπολογισμού. Δεδομένου ότι η RWE δεν ήταν σε θέση να ανακοινώσει την αξία των πωλήσεων της ανά προϊόν για το έτος 2001, η Επιτροπή χρησιμοποίησε για τον σκοπό αυτό τις πληροφορίες που διαβίβασε η Shell, οι οποίες φαίνεται να συμπίπτουν με τα αριθμητικά στοιχεία συνολικών πωλήσεων τα οποία μπόρεσε να προσκομίσει η RWE.»

205 Συναφώς, έχει κριθεί ότι, όσον αφορά τον καθορισμό των προστίμων που επιβάλλονται λόγω παραβιάσεως του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, η Επιτροπή τηρεί την υποχρέωση αιτιολογήσεως εφόσον παραθέτει στην απόφασή της τα στοιχεία εκτιμήσεως βάσει των οποίων προσμέτρησε τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της διαπραχθείσας παραβάσεως, χωρίς να οφείλει να παραθέσει αναλυτικότερη αιτιολογία ή αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του ποσού του προστίμου (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-279/98 P, Cascades κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-9693, σκέψεις 38 έως 47, και απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, T-191/98, T-212/98 έως T-214/98, Atlantic Container Line κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-3275, σκέψη 1532). Η παράθεση αριθμητικών στοιχείων σχετικών με τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων, ακόμη και αν τα στοιχεία αυτά είναι χρήσιμα, δεν είναι απαραίτητη για την τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-182/99 P, Salzgitter κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-10761, σκέψη 75 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 8ης Οκτωβρίου 2008, T-68/04, SGL Carbon κατά Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. II-2511, σκέψη 31).

206 Επιπλέον, επισημαίνεται ότι, με την από 31 Ιανουαρίου 2008 απάντησή τους στην αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής, οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι δεν μπορούσαν να παράσχουν αριθμητικά στοιχεία για τα έτη 2001-2002. Ελλείψει όμως τέτοιων στοιχείων, δεν ήταν δυνατόν να καθοριστεί η αξία των πωλήσεων για το ημερολογιακό έτος 2001, που έλαβε συστηματικά υπόψη η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση. Ομοίως, με το ίδιο έγγραφο απαντήσεως, οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι δεν ήταν σε θέση να προσκομίσουν χωριστά αριθμητικά στοιχεία για τους κηρούς παραφίνης και για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης ως προς τις προγενέστερες οικονομικές χρήσεις. Για τον υπολογισμό όμως του προστίμου χρειάζονται αριθμητικά στοιχεία ταξινομημένα κατ' αυτόν τον τρόπο, λαμβανομένου υπόψη ότι ο εφαρμοσθείς συντελεστής λόγω βαρύτητας της παραβάσεως ήταν διαφορετικός για τις δύο αυτές κατηγορίες προϊόντων, δηλαδή 18 % για τους κηρούς παραφίνης και 15 % για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης.

207 Τέλος, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με την από 5 Μαρτίου 2008 απάντησή τους στην αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής, οι προσφεύγουσες επισήμαναν ότι είχαν επικοινωνήσει με τη Shell προκειμένου να ενημερωθούν για τα διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τους κύκλους πωλήσεων της τελευταίας καθώς και ότι γνώριζαν ότι η Shell είχε ήδη προσκομίσει στην Επιτροπή τα στοιχεία σχετικά με τους κύκλους πωλήσεων της για την οικονομική χρήση 2001-2002. Παρέπεμψαν δε στα αριθμητικά στοιχεία της Shell για τη χρήση αυτή, παραδεχόμενες ότι ο όμιλος RWE δεν διέθετε τέτοια αξιόπιστα στοιχεία.

208 Επομένως, πρέπει να επισημανθεί ότι, στο πλαίσιο της αλληλογραφίας που ακολούθησε το έγγραφο απαντήσεως στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, οι προσφεύγουσες όχι μόνο δεν αμφισβήτησαν την εκ μέρους της Επιτροπής χρήση των σχετικών με τις πωλήσεις αριθμητικών στοιχείων που προσκόμισε η Shell, αλλ' αντιθέτως ενθάρρυναν την Επιτροπή να τα χρησιμοποιήσει ως προς την οικονομική χρήση 2001-2002.

209 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, διαπιστώνεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση, ερμηνευόμενη στο σύνολό της και στο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, ιδίως δε υπό το πρίσμα της ανταλλαγείσας αλληλογραφίας μεταξύ των προσφευγουσών και της Επιτροπής και συνεκτιμώμενων όλων των νομικών κανόνων που διέπουν το σχετικό θέμα, αποσαφήνισε τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή χρησιμοποίησε τα αριθμητικά στοιχεία που προσκόμισε η Shell.

- 210 Όσον αφορά το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι από την προσβαλλόμενη απόφαση δεν προκύπτει με σαφήνεια η μέθοδος που ακολούθησε η Shell στο πλαίσιο ταξινομήσεως των αριθμητικών στοιχείων πωλήσεων μεταξύ των κηρών παραφίνης και του κηρού ακατέργαστης παραφίνης, επισημαίνεται ότι η Επιτροπή τήρησε την υποχρέωση αιτιολογήσεως καθόσον παρέθεσε στην απόφασή της τα στοιχεία εκτιμήσεως βάσει των οποίων προσμέτρησε τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της διαπραχθείσας παραβάσεως, χωρίς να οφείλει να παραθέσει αναλυτικότερη αιτιολογία ή αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του ποσού του προστίμου (βλ. νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 205 ανωτέρω).
- 211 Επιπλέον, η Επιτροπή ευλόγως μπορούσε να υποθέσει, βάσει των ενδεικτικών στοιχείων που προσκόμισαν οι προσφεύγουσες κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, ότι οι τελευταίες δεν έθεσαν εν αμφιβόλω τα παρασχεθέντα από τη Shell αριθμητικά στοιχεία, δεδομένων των στοιχείων περί επαφών μεταξύ των δύο ομίλων και του γεγονότος ότι οι προσφεύγουσες παρέπεμψαν μάλιστα στα αριθμητικά στοιχεία που παρέσχε η Shell. Λαμβανομένου όμως υπόψη ότι δεν υφίσταται γενική υποχρέωση προσδιορισμού όλων των πραγματικών και νομικών στοιχείων που ασκούν επιρροή και ότι η έκταση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως εξαρτάται μεταξύ άλλων από το πλαίσιο εκδόσεως της προσβαλλομένης πράξεως, η Επιτροπή βασίμως δεν περιέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφαση λεπτομερή ανάλυση σχετικά με τα αριθμητικά στοιχεία που παρέσχε η Shell, υπό το πρίσμα ειδικότερα των επισημάνσεων των προσφευγουσών όσον αφορά την επικοινωνία τους με τη Shell ως προς το ζήτημα αυτό και της παραπομπής τους σε τμήμα των ευρισκόμενων στην κατοχή της Shell στοιχείων.
- 212 Κατά τα λοιπά, οι προσφεύγουσες υποστήριξαν, απαντώντας σε γραπτή ερώτηση του Γενικού Δικαστηρίου, ότι στις 25 Ιανουαρίου 2008 η Shell όντως έθεσε στη διάθεσή τους στοιχεία σχετικά με τον κύκλο εργασιών, προερχόμενα από την ίδια βάση δεδομένων με αυτήν από την οποία είχαν αντληθεί τα δεδομένα που γνωστοποίησε η Shell στην Επιτροπή. Το γεγονός και μόνον ότι τα στοιχεία της Shell δεν αναφέρονται σε ημερολογιακά έτη αλλά σε οικονομικές χρήσεις εκτεινόμενες από την αρχή Ιουλίου μέχρι το τέλος Ιουνίου κάθε έτους δεν ήταν σε θέση να εμποδίσει τις προσφεύγουσες να κατανοήσουν τη μέθοδο υπολογισμού της Επιτροπής, δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση διευκρίνιζε ότι η αξία των πωλήσεων είχε υπολογιστεί βάσει στοιχείων σχετικών με τα ημερολογιακά έτη. Επομένως, οι προσφεύγουσες ήταν σε θέση να κατανοήσουν, βάσει της προσβαλλομένης αποφάσεως και του πλαισίου εκδόσεώς της, ότι η Επιτροπή είχε προσαρμόσει τα σχετικά με τις οικονομικές χρήσεις δεδομένα στη μεθόδό της, η οποία στηρίζεται στη συνεκτίμηση των ημερολογιακών ετών.
- 213 Επομένως, το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δεύτερου σκέλους, το οποίο αντλείται από παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας και από παραβίαση του κανονισμού 1/2003 κατά τον καθορισμό του επιβληθέντος στις προσφεύγουσες προστίμου

Επί της επιλογής της περιόδου αναφοράς (ημερολογιακά έτη 1999 έως 2001)

- 214 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι το ποσό του προστίμου που τους επιβλήθηκε είναι δυσανάλογο σε σχέση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως, καθόσον η αξία των πωλήσεών τους υπήρξε σημαντικά υψηλότερη κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς την οποία επέλεξε η Επιτροπή (1999 έως 2001) σε σύγκριση τόσο με την προγενέστερη (1992 έως 1998) όσο και με τη μεταγενέστερη περίοδο (2002 έως 2004). Το ποσό του προστίμου που υπολογίστηκε βάσει της ανωτέρω αξίας πωλήσεων δεν αντικατοπτρίζει τη σοβαρότητα της παραβάσεως την οποία διέπραξαν οι προσφεύγουσες, διότι η αξία των πωλήσεων που πραγματοποίησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς δεν είναι αντιπροσωπευτική του συνόλου της παραβατικής περιόδου. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 23 του κανονισμού 1/2003 και παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας.

- 215 Κατά τις προσφεύγουσες, για να εκφράσει καλύτερα τη σοβαρότητα της παραβάσεως, η Επιτροπή όφειλε να έχει συνεκτιμήσει τη μέση αξία των πωλήσεων που πραγματοποιήσαν οι προσφεύγουσες στις αγορές της συμπράξεως καθ' όλη τη διάρκεια της συμμετοχής τους στην παράβαση. Αν η Επιτροπή είχε στηριχθεί στον κύκλο εργασιών ο οποίος πραγματοποιήθηκε κατά μέσο όρο κατά τη διάρκεια των οικονομικών χρήσεων 1992-1993 έως 2000-2001, θα είχε καταλήξει, εφόσον όλες οι άλλες παράμετροι παρέμεναν αμετάβλητες, σε ποσό ύψους 30,95 εκατομμυρίων ευρώ, αντί για το ποσό των 37 440 000 ευρώ που τελικώς επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες.
- 216 Κατά τη νομολογία, η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει οι πράξεις των θεσμικών οργάνων να μην υπερβαίνουν τα όρια του καταλλήλου και αναγκαίου μέτρου για την επίτευξη των θεμιτών σκοπών που επιδιώκει η επίμαχη ρύθμιση, εξυπακουμένου ότι, οσάκις υφίσταται επιλογή μεταξύ περισσοτέρων πρόσφορων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο καταναγκαστικό και τα προξενούμενα μειονεκτήματα να μην είναι δυσανάλογα προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Νοεμβρίου 1990, C-331/88, Fedesa κ.λπ., Συλλογή 1990, σ. I-4023, σκέψη 13, και της 5ης Μαΐου 1998, C-180/96, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-2265, σκέψη 96· απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 12ης Σεπτεμβρίου 2007, T-30/05, Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 223).
- 217 Στο πλαίσιο των διαδικασιών που κινεί η Επιτροπή για την επιβολή κυρώσεων λόγω παραβάσεων των κανόνων του ανταγωνισμού, η εφαρμογή της αρχής αυτής συνεπάγεται ότι τα πρόστιμα δεν πρέπει να είναι υπέρμετρα σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς, ήτοι σε σχέση με την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού, και ότι το ποσό του επιβαλλόμενου σε μία επιχείρηση προστίμου για παράβαση σε υπόθεση ανταγωνισμού πρέπει να είναι ανάλογο με την παράβαση, εκτιμώμενη στο σύνολό της, λαμβανομένης ειδικότερα υπόψη της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως (βλ., συναφώς, απόφαση Prym και Prym Consumer κατά Επιτροπής, σκέψη 216 ανωτέρω, σκέψεις 223 και 224 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Ειδικότερα, η αρχή της αναλογικότητας σημαίνει ότι η Επιτροπή οφείλει να καθορίζει το ποσό του προστίμου κατ' αναλογίαν προς τα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη για την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως και να εφαρμόζει συναφώς τα εν λόγω στοιχεία κατά τρόπο συνεπή και αντικειμενικώς δικαιολογημένο (αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, T-43/02, Jungbunzlauer κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. II-3435, σκέψεις 226 έως 228, και της 28ης Απριλίου 2010, T-446/05, Amann & Söhne και Cousin Filterie κατά Επιτροπής, Συλλογή 2010, σ. II-1255, σκέψη 171).
- 218 Επιπλέον, όσον αφορά την επιλογή της περιόδου αναφοράς, από τη νομολογία προκύπτει ότι η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να επιλέγει μέθοδο υπολογισμού που να της παρέχει τη δυνατότητα να λάβει υπόψη το μέγεθος και την οικονομική ισχύ κάθε ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως, καθώς και την έκταση της παραβάσεως που διέπραξε καθεμία από αυτές, ανάλογα με την οικονομική πραγματικότητα όπως αυτή εμφανιζόταν κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως. Επιπλέον, πρέπει να οριοθετείται η χρονική περίοδος που πρόκειται να ληφθεί υπόψη κατά τρόπον ώστε οι προκύπτοντες κύκλοι εργασιών, δηλαδή τα μερίδια αγοράς, να είναι κατά το δυνατόν συγκρίσιμοι. Επομένως, το έτος αναφοράς δεν πρέπει, οπωσδήποτε, να είναι το τελευταίο πλήρες έτος κατά το οποίο διήρκεσε η παράβαση (απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 5ης Οκτωβρίου 2011, T-11/06, Romana Tabacchi κατά Επιτροπής, Συλλογή 2011, σ. II-6681, σκέψη 177· βλ. επίσης, συναφώς, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 13ης Σεπτεμβρίου 2010, T-26/06, Trioplast Wittenheim κατά Επιτροπής, που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψεις 81 και 82 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 219 Επομένως, μια συγκεκριμένη επιχείρηση δεν μπορεί να αξιώσει από την Επιτροπή να στηριχθεί, ως προς αυτήν, σε χρονικό διάστημα διαφορετικό από εκείνο που εν γένει λαμβάνεται υπόψη, εκτός αν αποδείξει ότι ο κύκλος εργασιών τον οποίο πραγματοποίησε κατά το διάστημα αυτό δεν αποτελεί, για συγκεκριμένους λόγους, ένδειξη του αληθούς της οικονομικού μεγέθους και της οικονομικής της ισχύος, ούτε της εκτάσεως της παραβάσεως που διέπραξε (αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου Fiskeby Board κατά Επιτροπής, σκέψη 199 ανωτέρω, σκέψη 42, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2009, T-175/05, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 142).

- 220 Πρώτον, επισημαίνεται ότι, επιλέγοντας τον μέσο όρο των τριών τελευταίων ετών συμμετοχής κάθε εμπλεκόμενης επιχειρήσεως στην παράβαση, η Επιτροπή επέλεξε περίοδο αναφοράς η οποία γενικώς ικανοποιεί την απαίτηση που έχει καθιερώσει η παρατιθέμενη στη σκέψη 261 ανωτέρω νομολογία και σύμφωνα με την οποία είναι αναγκαίο να οριοθετείται η προς συνεκτίμηση χρονική περίοδος κατά τρόπον ώστε τα προκύπτοντα αριθμητικά μεγέθη να είναι κατά το δυνατόν συγκρίσιμα.
- 221 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν ότι ο κύκλος εργασιών που πραγματοποίησαν κατά τη διάρκεια της τελευταίας αυτής περιόδου δεν αποτελούσε, για λόγους που τις αφορούν, ένδειξη του αληθούς τους οικονομικού μεγέθους και της οικονομικής τους ισχύος ή της εκτάσεως της παραβάσεως που διέπραξαν.
- 222 Συγκεκριμένα, μολοντί αληθεύει ότι η κρίσιμη εν προκειμένω μέση αξία των πωλήσεων για τα έτη από το 1999 έως το 2001 ήταν υψηλότερη από τα ετήσια αριθμητικά στοιχεία των προγενέστερων ετών συμμετοχής, από το σημείο 130 του δικογράφου της προσφυγής προκύπτει ότι τούτο οφειλόταν κατ' ουσίαν στο γεγονός ότι ο κύκλος εργασιών των προσφευγουσών στις αγορές της συμπράξεως σημείωνε συνεχή αύξηση κατά τη διάρκεια της περιόδου συμμετοχής στην παράβαση. Η αύξηση όμως αυτή ενδέχεται να συνιστά τυπικό επακόλουθο συμπράξεως της οποίας ένας από τους πρωταρχικούς σκοπούς είναι η αύξηση των τιμών των οικείων προϊόντων. Ομοίως, η αύξηση αυτή μπορεί επίσης, τουλάχιστον εν μέρει, να απορρέει από γενικούς παράγοντες όπως είναι ο πληθωρισμός ή το γεγονός ότι η τιμή των οικείων πρώτων υλών εμφάνιζε επίσης αυξητικές τάσεις στην παγκόσμια αγορά, πράγμα το οποίο ίσχυε εν προκειμένω, δεδομένου ότι, βάσει των στοιχείων που παρέσχε η Επιτροπή, η τιμή του αργού πετρελαίου αυξήθηκε σημαντικά μεταξύ των ετών 1992 και 2001.
- 223 Κατά τα λοιπά, οι προσφεύγουσες δεν επικαλούνται καμία εξαιρετική περίπτωση προς δικαιολόγηση της αυξήσεως της αξίας των πωλήσεών τους για την περίοδο από το 1999 έως το 2001. Εκτός αυτού, παρατηρείται ότι η αύξηση αυτή αποτελεί ένδειξη συγκεκριμένης τάσης και επηρεάζεται έντονα από την τιμή του αργού πετρελαίου.
- 224 Ομοίως, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν εγκύρως να στηρίζονται στο γεγονός ότι ο ετήσιος μέσος όρος της αξίας των πωλήσεων που πραγματοποίησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς ήταν υψηλότερος από τον αντίστοιχο της περιόδου μεταξύ 2002 και 2004. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της τελευταίας αυτής περιόδου, εξαιρουμένου του πρώτου εξαμήνου του 2002, η άμεσα εμπλεκόμενη στην παράβαση εταιρία είχε παύσει να ανήκει στις προσφεύγουσες. Κατά συνέπεια, η μείωση της αξίας των πωλήσεων της Shell Deutschland Oil σε σχέση με εκείνη της Dea Mineraloel ουδόλως σχετιζόταν με την εμπορική πολιτική των προσφευγουσών, οπότε δεν μπορεί να προβληθεί προς όφελός τους.
- 225 Συνεπώς, οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν ότι η αξία των πωλήσεων που πραγματοποίησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς δεν αποτελούσε, για λόγους που τις αφορούν, ένδειξη του αληθούς τους οικονομικού μεγέθους και της οικονομικής τους ισχύος ή της εκτάσεως της παραβάσεως που διέπραξαν.
- 226 Δεδομένου ότι η εκ μέρους της Επιτροπής επιλογή της περιόδου αναφοράς πληροί τις απαιτήσεις της νομολογίας, τα επιχειρήματα των προσφευγουσών σχετικά με τη δυνατότητα ανασύστασης των στοιχείων για την οικονομική χρήση 1993-1994 πρέπει να απορριφθούν ως αλυσιτελή.
- 227 Κατόπιν των προεκτεθέντων, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή, στο μέτρο που έλαβε ως βάση υπολογισμού τη μέση ετήσια αξία των πωλήσεων που πραγματοποίησαν οι προσφεύγουσες κατά την περίοδο από το 1999 έως το 2001, δεν παρέβη το άρθρο 23, παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2003 ούτε παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας.

228 Εν πάση περιπτώσει, στο πλαίσιο ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των πραγματικών περιστατικών και του νομικού πλαισίου της υπό κρίση υποθέσεως, η επιλογή της περιόδου αναφοράς ως προς τις προσφεύγουσες είναι δικαιολογημένη.

Επί της συνεκτιμήσεως των αριθμητικών στοιχείων που προσκόμισε η Shell

229 Με τη δεύτερη αιτίαση, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε στα σχετικά με την αξία των πωλήσεων αριθμητικά στοιχεία που προσκόμισε η Shell και όχι σε εκείνα που προσκόμισαν οι ίδιες.

230 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά τις παραγράφους 15 και 16 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006, για τον υπολογισμό της αξίας των πωλήσεων μιας επιχειρήσεως, η Επιτροπή χρησιμοποιεί τα καλύτερα διαθέσιμα στοιχεία της εν λόγω επιχειρήσεως. Όταν τα στοιχεία που διατέθηκαν από μια επιχείρηση είναι ελλιπή ή αναξιόπιστα, η Επιτροπή μπορεί να υπολογίσει την αξία των πωλήσεων της εν λόγω επιχειρήσεως βάσει των επιμέρους στοιχείων τα οποία έχει αποκτήσει ή και οποιασδήποτε άλλης πληροφορίας θεωρεί σχετική και κατάλληλη.

231 Συναφώς, πρώτον, τονίζεται ότι οι προσφεύγουσες επισήμαναν επανειλημμένως κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ότι δεν ήταν σε θέση να προσκομίσουν στοιχεία για την οικονομική χρήση 2001-2002. Όμως, το πρώτο ήμισυ της οικονομικής αυτής χρήσεως αφορούσε το ημερολογιακό έτος 2001, το οποίο περιλαμβανόταν στην περίοδο αναφοράς που έλαβε υπόψη η Επιτροπή (ημερολογιακά έτη 1999 έως 2001).

232 Εν συνεχεία, οι προσφεύγουσες επισήμαναν επανειλημμένως, απαντώντας σε αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής, ότι δεν ήταν σε θέση να παράσχουν στοιχεία σχετικά με κύκλους εργασιών ταξινομημένα ανά κατηγορίες προϊόντων. Λαμβανομένου όμως υπόψη ότι οι συντελεστές λόγω βαρύτητας που εφάρμοσε η Επιτροπή ήταν διαφορετικοί για τους κηρούς παραφίνης και για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης, για τον υπολογισμό του ποσού των προστίμων χρειάζονταν αριθμητικά στοιχεία ταξινομημένα κατ' αυτόν τον τρόπο (βλ. σκέψη 206 ανωτέρω).

233 Επομένως, τα στοιχεία που προσκόμισαν οι προσφεύγουσες ήταν ελλιπή, οπότε η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να χρησιμοποιήσει άλλα δεδομένα ώστε να μπορέσει να υπολογίσει το ποσό του προστίμου το οποίο επρόκειτο να τους επιβάλει.

234 Δεύτερον, από την από 31 Ιανουαρίου 2008 απάντηση της Shell στην αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής προκύπτει ότι τα στοιχεία που παρέσχε η Shell ήταν συνεκτικά και πλήρη, επαρκούσαν δε, αυτά καθαυτά, για τον υπολογισμό στον οποίο έπρεπε να προβεί η Επιτροπή.

235 Τρίτον, υπενθυμίζεται (βλ. σκέψεις 207 και 208 ανωτέρω) ότι, με την από 5 Μαρτίου 2008 απάντησή τους στην αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής, οι προσφεύγουσες επισήμαναν ότι είχαν επικοινωνήσει με τη Shell προκειμένου να ενημερωθούν για τα διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τις πωλήσεις της τελευταίας καθώς και ότι γνώριζαν ότι η Shell είχε ήδη προσκομίσει στην Επιτροπή τα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τις πωλήσεις της για την οικονομική χρήση 2001-2002. Παρέπεμψαν δε στα αριθμητικά στοιχεία της Shell για τη χρήση αυτή, παραδεχόμενες ότι ο όμιλος RWE δεν διέθετε τέτοια αξιόπιστα στοιχεία.

236 Τέταρτον, οι προσφεύγουσες δεν υποστηρίζουν ρητώς ότι η αξία των πωλήσεων που χρησιμοποίησε η Επιτροπή για τα ημερολογιακά έτη 1999 έως 2001 όσον αφορά τους κηρούς παραφίνης και την ακατέργαστη παραφίνη είναι εσφαλμένη. Αρκούνται στην επισήμανση ότι, κατά τη διάρκεια των οικονομικών χρήσεων 1998-1999 και 2000-2001, η δραστηριότητα «κηροί παραφίνης» της πρώην Dea Mineraloel απέφερε κατά μέσο όρο έσοδα πωλήσεων ανερχόμενα σε περίπου 18,2 εκατομμύρια ευρώ καθώς και ότι ο εν λόγω κύκλος εργασιών υπολείπεται κατά σχεδόν 280 000 ευρώ του εκτιμώμενου

από την Επιτροπή. Το επιχείρημα όμως αυτό δεν είναι ικανό να αποδείξει τη διάπραξη σφάλματος εκ μέρους της Επιτροπής, δεδομένου ότι τα στοιχεία που γνωστοποίησαν οι προσφεύγουσες αφορούν τις οικονομικές χρήσεις 1998-1999 έως 2000-2001, και όχι τα ημερολογιακά έτη τα οποία έλαβε συστηματικά υπόψη η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση. Εκτός αυτού, από τα αριθμητικά στοιχεία που περιέλαβαν οι προσφεύγουσες στο σημείο 130 του δικογράφου της προσφυγής προκύπτει ότι η αξία των πωλήσεων για τους κηρούς παραφίνης κατά τη διάρκεια της οικονομικής χρήσεως 1998-1999 ανερχόταν σε 16 304 000 ευρώ, ενώ, για την οικονομική χρήση 1999-2000, η αξία αυτή ήταν 19 543 000 ευρώ. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής χρήσεως 2000-2001, η αξία των πωλήσεων για τους κηρούς παραφίνης ανερχόταν σε 18 677 000 ευρώ. Κατά συνέπεια, είναι πιθανό η διαφορά των 280 000 ευρώ να οφειλόταν στο γεγονός ότι η επιλεγείσα από τις προσφεύγουσες περίοδος περιλάμβανε το δεύτερο ήμισυ του 1998, όταν η αξία των πωλήσεων ήταν μικρότερη από την πραγματοποιηθείσα κατά το δεύτερο ήμισυ του 2001, το οποίο ωστόσο δεν περιελήφθη στον υπολογισμό των προσφευγουσών.

- 237 Πέμπτον, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν εγκύρως να προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν συμπλήρωσε τα στοιχεία που προσκόμισε η Shell με τα δικά τους αποσπασματικά στοιχεία και τις δικές τους εκτιμήσεις. Συγκεκριμένα, όταν η Επιτροπή διαθέτει πλήρη, συνεκτικά και αξιόπιστα στοιχεία, προερχόμενα από πηγή στην οποία παραπέμπουν οι ίδιες οι προσφεύγουσες όσον αφορά ορισμένο τμήμα των δεδομένων, δεν μπορεί να θεωρείται ότι το θεσμικό αυτό όργανο υποχρεούται να συνδυάζει τα εν λόγω στοιχεία με τα στοιχεία άλλης πηγής τα οποία έχουν υπολογιστεί βάσει διαφορετικής μεθόδου, και επομένως χωρίς να εξασφαλίζεται η συμβατότητά τους με αυτά που έχει στην κατοχή της η Επιτροπή.
- 238 Κατά συνέπεια, η αιτίαση των προσφευγουσών η οποία αντλείται από τη συνεκτίμηση αριθμητικών στοιχείων σχετικών με την αξία των πωλήσεων που παρέσχε η Shell πρέπει να απορριφθεί.
- 239 Ως εκ τούτου, το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου πρέπει να απορριφθεί.

Επί του τρίτου σκέλους, που αντλείται από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισεως και από παράβαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006

- 240 Οι προσφεύγουσες παρατηρούν ότι, κατά τον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου που τους επιβλήθηκε, η Επιτροπή στηρίχθηκε στον μέσο κύκλο εργασιών των ετών 1999 έως 2001, ενώ, όσον αφορά τη Shell, ελήφθη υπόψη ο μέσος κύκλος εργασιών των ετών 2002 έως 2004 (για τους κηρούς παραφίνης) και 2001 έως 2003 (για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης). Η διαφορά αυτή στη μέθοδο υπολογισμού συνεπάγεται διττή παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισεως.
- 241 Αφενός, οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι τους καταλογίστηκε ευθύνη για την παράβαση που διέπραξαν η Dea Mineraloel και η Shell & Dea Oil κατά τη διάρκεια της περιόδου από 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως 30 Ιουνίου 2002. Η Shell θεωρήθηκε υπεύθυνη τόσο για την εν λόγω παράβαση κατά την ίδια περίοδο όσο και, επιπλέον, για την παράβαση που διέπραξαν οι διάδοχες εταιρίες της Shell & Dea Oil, για συνολική περίοδο εκτεινόμενη από τις 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως τις 17 Μαρτίου 2005. Εντούτοις, λόγω των διαφορετικών περιόδων αναφοράς, το βασικό ποσό του προστίμου της Shell ήταν πολύ χαμηλότερο από το καθορισθέν για τη RWE, έστω και αν, στην περίπτωση της Shell, η περίοδος συμμετοχής στη σύμπραξη ήταν μεγαλύτερη κατά τρία σχεδόν έτη. Κατά τις προσφεύγουσες, ο κατά τα ανωτέρω καθορισμός του βασικού ποσού του προστίμου συνεπάγεται «δυσμενή διάκριση».
- 242 Αφετέρου, είναι επίσης πρόδηλη η άνιση μεταχείριση των προσφευγουσών και της Shell κατά τη διάρκεια της περιόδου που οι ανωτέρω ασκούσαν από κοινού τον έλεγχο της Shell & Dea Oil, δηλαδή κατά τη διάρκεια της περιόδου από 2 Ιανουαρίου έως 30 Ιουνίου 2002. Το βασικό ποσό του προστίμου το οποίο εφαρμόστηκε κατά χρονική αναλογία στις προσφεύγουσες για την περίοδο αυτή ανέρχεται σε 1,6 εκατομμύρια ευρώ. Για τη Shell, το αντίστοιχο ποσό είναι λιγότερο από 1,2 εκατομμύρια ευρώ,

παρά το γεγονός ότι στην εταιρία αυτή επιβλήθηκε αλληλεγγύως πρόστιμο λόγω της ίδιας παραβάσεως που διέπραξε η Shell & Dea Oil, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 530 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

- 243 Κατά τις προσφεύγουσες, αν η Επιτροπή είχε καθορίσει το βασικό ποσό του προστίμου τους —όπως το έπραξε στην περίπτωση της Shell— βασιζόμενη στον μέσο κύκλο εργασιών των ετών 2002 έως 2004 για τους κηρούς παραφίνης και των ετών 2001 έως 2003 για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης, θα είχε καταλήξει σε ποσό περίπου 24,93 εκατομμυρίων ευρώ και, εφόσον όλες οι άλλες παράμετροι παρέμεναν αμετάβλητες, σε ποσό προστίμου ανερχόμενο σε 29,92 εκατομμύρια ευρώ. Τούτο αντιστοιχεί περίπου στο ποσό του προστίμου που προκύπτει από τον υπολογισμό τον πραγματοποιούμενο βάσει του μέσου κύκλου εργασιών των οικονομικών χρήσεων 1992-1993 έως 2000-2001. Επομένως, μόνον ο καθορισμός του κρίσιμου κύκλου εργασιών ο πραγματοποιούμενος βάσει του μέσου κύκλου εργασιών των ετών εκμεταλλεύσεως 1992-1993 έως 2000-2001 είναι σύμφωνος με τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 και με την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.
- 244 Πρώτον, όσον αφορά τη γενική αιτίαση των προσφευγουσών που αντλείται από την εφαρμογή περιόδου αναφοράς αντί υπολογισμού του βασικού ποσού πραγματοποιούμενου βάσει αξιών πωλήσεων σχετικών με κάθε έτος παραβάσεως, το Δικαστήριο παραπέμπει στις εκτιμήσεις των σκέψεων 216 έως 225 ανωτέρω. Από τις εν λόγω εκτιμήσεις συνάγεται ότι η Επιτροπή βασίμως καθόρισε την αξία των πωλήσεων στηριζόμενη σε περίοδο αναφοράς που καθιστά κατά το δυνατόν συγκρίσιμα τα αριθμητικά μεγέθη τα σχετικά με όλες τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, εκτός αν μια επιχείρηση αποδείξει ότι η αξία πωλήσεων τις οποίες πραγματοποίησε κατά την ίδια περίοδο αναφοράς δεν αποτελεί, για συγκεκριμένους λόγους, ένδειξη του αληθούς της οικονομικού μεγέθους και της αληθούς οικονομικής της ισχύος, ούτε της εκτάσεως της παραβάσεως που διέπραξε. Όμως οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν ότι αυτό συνέβαινε εν προκειμένω.
- 245 Δεύτερον, παρέλκει η εξέταση του ζητήματος αν συντρέχει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά την περίοδο της κοινής επιχειρήσεως Shell & Dea Oil, δεδομένου ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή δεν συγκέντρωσε αρκετά στοιχεία ώστε να καταλογίσει στις προσφεύγουσες την ευθύνη για τις ενέργειες της επιχειρήσεως αυτής (βλ. σκέψη 130 ανωτέρω).
- 246 Τρίτον, πρέπει να εξεταστεί η αιτίαση των προσφευγουσών που αντλείται από το γεγονός ότι, μολονότι το βασικό ποσό του προστίμου που υπολογίστηκε για τη Shell στηρίχθηκε στην ίδια παράβαση η οποία διαπράχθηκε από την ίδια επιχείρηση με αυτήν της δικής τους περιπτώσεως και μολονότι η διάρκεια συμμετοχής της Shell στην παράβαση ήταν μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των προσφευγουσών, εντούτοις, το βασικό ποσό του προστίμου της εταιρίας αυτής ήταν χαμηλότερο (30 εκατομμύρια ευρώ) από το αντίστοιχο των προσφευγουσών (31,2 εκατομμύρια ευρώ).
- 247 Υπενθυμίζεται ότι το γεγονός ότι το βασικό ποσό του προστίμου των προσφευγουσών ήταν υψηλότερο από εκείνο της Shell οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στη διαφορετική περίοδο αναφοράς. Η ετήσια μέση αξία των πωλήσεων της Shell Deutschland Oil κατά τη διάρκεια της περιόδου από το 2002 έως το 2004 για τους κηρούς παραφίνης και κατά τη διάρκεια της περιόδου από το 2001 έως το 2003 για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης ήταν μικρότερη από την αντίστοιχη της Dea Mineraloel κατά τη διάρκεια της περιόδου από το 1999 έως το 2001.
- 248 Κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο καθορισμού του ποσού των προστίμων, η Επιτροπή πρέπει να τηρεί την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο παρόμοιες καταστάσεις και με όμοιο τρόπο διαφορετικές καταστάσεις, εκτός αν η μεταχείριση αυτή δικαιολογείται αντικειμενικώς (απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 29ης Απριλίου 2004, T-236/01, T-239/01, T-244/01 έως T-246/01, T-251/01 και T-252/01, Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-1181, σκέψη 219).

- 249 Βεβαίως, το Δικαστήριο έχει κρίνει, αφενός, ότι η χρήση κοινού έτους αναφοράς για όλες τις επιχειρήσεις που είχαν συμμετοχή στην ίδια παράβαση παρέχει σε κάθε επιχείρηση την εγγύηση ότι τυγχάνει της ίδιας μεταχειρίσεως με τις υπόλοιπες, δεδομένου ότι οι κυρώσεις προσδιορίζονται κατά τρόπο ομοιόμορφο και, αφετέρου, ότι η επιλογή έτους αναφοράς το οποίο περιλαμβάνεται στην περίοδο διαπράξεως των παραβάσεων παρέχει τη δυνατότητα εκτιμήσεως του εύρους της διαπραχθείσας παραβάσεως με γνώμονα την οικονομική πραγματικότητα όπως παρίστατο κατά την ως άνω περίοδο (απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-196/99 P, *Aristrain* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-11005, σκέψη 129).
- 250 Εντούτοις, από τα ανωτέρω δεν προκύπτει ότι η επιλογή κοινής περιόδου αναφοράς συνιστά το μοναδικό μέσο προσδιορισμού των κυρώσεων κατά τρόπο σύμφωνο με την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως. Ειδικότερα, η Επιτροπή μπορεί νομίμως να λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι, για μια συγκεκριμένη επιχείρηση, το κοινό έτος αναφοράς δεν περιλαμβάνεται στην περίοδο διαπράξεως των παραβάσεων που ελήφθη υπόψη ως προς την επιχείρηση αυτή και, επομένως, δεν αποτελεί λυσιτελή ένδειξη ως προς το ατομικό ειδικό βάρος της εν λόγω επιχειρήσεως στο πλαίσιο της παραβάσεως και, ως εκ τούτου, μπορεί να λαμβάνει υπόψη κύκλο εργασιών της εν λόγω επιχειρήσεως ο οποίος αφορά έτος διαφορετικό από το κοινό έτος αναφοράς, υπό τον όρο ότι ο υπολογισμός του ποσού του προστίμου έναντι των διαφόρων μελών της συμπράξεως παραμένει συνεπής και αντικειμενικός δικαιολογημένος.
- 251 Εν προκειμένω, η Επιτροπή, λαμβάνοντας υπόψη την ετήσια μέση αξία των πωλήσεων των τριών τελευταίων ετών συμμετοχής στη σύμπραξη, εφάρμοσε ομοιόμορφο κριτήριο ως προς όλα τα μέλη της συμπράξεως κατά τρόπο αντικειμενικό, αποβλέποντας ακριβώς στην τήρηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως όλων των μετεχόντων.
- 252 Επιπλέον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η μείωση της αξίας των πωλήσεων που είχε ως αποτέλεσμα το βασικό ποσό του προστίμου της Shell να είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο της RWE σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου από το 2002 έως το 2004. Όσον αφορά το πρώτο εξάμηνο της εν λόγω περιόδου, δεν αποδείχθηκε έμπρακτη άσκηση καθοριστικής επιρροής επί της Shell & Dea Oil εκ μέρους της RWE. Για το εναπομένον διάστημα των δύο ετών και εννέα μηνών, δεν αμφισβητείται ότι η Shell Deutschland Oil και η Shell Deutschland Schmierstoff λειτουργούσαν εντελώς αυτόνομα σε σχέση με τη RWE. Κατά συνέπεια, ορθώς εκτίμησε η Επιτροπή ότι οι προσφεύγουσες δεν έπρεπε να επωφεληθούν από το γεγονός ότι η συμβολή της Shell στη σύμπραξη έχει απολέσει την οικονομική της σημασία προς το τέλος, όταν δηλαδή οι προσφεύγουσες είχαν ήδη παύσει να μετέχουν, ιδίως λαμβανομένου υπόψη ότι η αξία των πωλήσεων των προσφευγουσών στις αγορές της συμπράξεως σημείωνε συνεχή αύξηση κατά τη διάρκεια της περιόδου συμμετοχής τους στην παράβαση.
- 253 Επομένως, συνάγεται το συμπέρασμα ότι το γεγονός ότι το βασικό ποσό του προστίμου των προσφευγουσών είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο του ομίλου Shell οφείλεται αποκλειστικά και μόνον στο ότι η αξία των πωλήσεων που πραγματοποιήθηκαν στις αγορές της συμπράξεως μειώθηκε σημαντικά μετά την εξαγορά της Dea Mineraloel από τη Shell. Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι οι προσφεύγουσες βρίσκονταν σε διαφορετική κατάσταση από εκείνη της Shell όσον αφορά μια εκ των κρίσιμων παραμέτρων για τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, η αιτίασή τους η αντλούμενη από άνιση μεταχείριση πρέπει να απορριφθεί.
- 254 Εν πάση περιπτώσει, στο πλαίσιο ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των πραγματικών περιστατικών και του νομικού πλαισίου της υπό κρίση υποθέσεως, το βασικό ποσό που καθόρισε η Επιτροπή εκφράζει δεόντως τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως που διέπραξε η Dea Mineraloel.
- 255 Κατόπιν του συνόλου των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθεί και το τρίτο σκέλος του τρίτου λόγου και, ως εκ τούτου, ο τρίτος λόγος στο σύνολό του.

4. *Επί της ασκήσεως πλήρους δικαιοδοσίας και επί του καθορισμού του τελικού ποσού του προστίμου*

- 256 Υπενθυμίζεται ότι τον έλεγχο νομιμότητας των αποφάσεων που λαμβάνει η Επιτροπή συμπληρώνει η πλήρης δικαιοδοσία που αναγνωρίζεται στον δικαστή της Ένωσης με το άρθρο 31 του κανονισμού 1/2003, συμφώνως προς το άρθρο 229 ΕΚ. Η εν λόγω πλήρης δικαιοδοσία παρέχει στον δικαστή την εξουσία, πέραν του απλού ελέγχου νομιμότητας της κυρώσεως, να υποκαθιστά την Επιτροπή προβαίνοντας στη δική του εκτίμηση και, κατά συνέπεια, να εξαλείφει, να μειώνει ή να αυξάνει το πρόστιμο ή τη χρηματική ποινή που επιβλήθηκαν. Επομένως, ο έλεγχος που προβλέπουν οι Συνθήκες συνεπάγεται, σύμφωνα με τις επιταγές της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, όπως αυτή κατοχυρώνεται με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ότι ο δικαστής της Ένωσης διενεργεί έλεγχο τόσο των νομικών όσο και των πραγματικών ζητημάτων και ότι έχει εξουσία να εκτιμά τα αποδεικτικά στοιχεία, να ακυρώνει την προσβαλλόμενη απόφαση και να τροποποιεί το ποσό των προστίμων (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Φεβρουαρίου 2007, C-3/06 P, *Groupo Danone κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2007, σ. I-1331, σκέψεις 60 έως 62, και απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 21ης Οκτωβρίου 2003, T-368/00, *General Motors Nederland και Opel Nederland κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2003, σ. II-4491, σκέψη 181).
- 257 Απόκειται επομένως στο Γενικό Δικαστήριο, στο πλαίσιο ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, να εκτιμήσει, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεώς του, αν στην προσφεύγουσα επιχείρηση επιβλήθηκε πρόστιμο το ποσό του οποίου εκφράζει δεόντως τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της οικείας παραβάσεως, ούτως ώστε τα εν λόγω πρόστιμα να είναι ανάλογα σε σχέση με τα κριτήρια που προβλέπει το άρθρο 23, παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2003 (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου της 11ης Μαρτίου 1999, T-156/94, *Aristrain κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1999, σ. II-645, σκέψεις 584 έως 586, και της 9ης Ιουλίου 2003, T-220/00, *Cheil Jedang κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2003, σ. II-2473, σκέψη 93).
- 258 Εντούτοις, τονίζεται ότι η άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας δεν ισοδυναμεί με αυτεπάγγελτο έλεγχο και υπενθυμίζεται ότι η διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων της Ένωσης διεξάγεται κατ' αντιμωλία (απόφαση *Χαλκόρ κατά Επιτροπής*, σκέψη 162 ανωτέρω, σκέψη 64).
- 259 Εν προκειμένω, για τον υπολογισμό του ύψους του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα, η Επιτροπή έλαβε υπόψη, στο πλαίσιο εκτιμήσεως της σοβαρότητας της παραβάσεως, το 18 % της ετήσιας αξίας των πωλήσεων κηρών παραφίνης και το 15 % της ετήσιας αξίας των πωλήσεων κηρού ακατέργαστης παραφίνης. Τα ούτω υπολογισθέντα ποσά πολλαπλασιάστηκαν, λόγω της διάρκειας της παραβάσεως, με συντελεστή 10 για τους κηρούς παραφίνης και 5 για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης. Εν συνόλω, περιλαμβανομένου του «δικαιώματος εισόδου» που εφαρμόστηκε λόγω σοβαρότητας της παραβάσεως, και του οποίου ο συντελεστής ήταν επίσης 18 % της αξίας των πωλήσεων κηρών παραφίνης και 15 % της αξίας των πωλήσεων κηρού ακατέργαστης παραφίνης, η Επιτροπή χρησιμοποίησε ως πολλαπλασιαστές το 11 για τους κηρούς παραφίνης και το 6 για τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης.
- 260 Υπενθυμίζεται ότι η συμμετοχή των προσφευγουσών στην παράβαση δεν αποδείχθηκε όσον αφορά την περίοδο από 2 Ιανουαρίου μέχρι 30 Ιουνίου 2002 και ότι η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί ως προς την περίοδο αυτή καθόσον αφορά τις προσφεύγουσες (βλ. σκέψη 130 ανωτέρω). Επομένως, μετά την αφαίρεση της περιόδου αυτής από τη διάρκεια συμμετοχής των προσφευγουσών στην παράβαση, οι χρησιμοποιηθέντες από την Επιτροπή πολλαπλασιαστές πρέπει να μειωθούν στο 10,5 από 11 όσον αφορά τους κηρούς παραφίνης και στο 5,5 από 6 όσον αφορά τον κηρό ακατέργαστης παραφίνης.
- 261 Ο συντελεστής που προκύπτει με τον υπολογισμό αυτό δεν προεξοφλεί την έκβαση νέας αναλύσεως την οποία ενδέχεται να πραγματοποιήσει η Επιτροπή μετά την έκδοση της παρούσας αποφάσεως όσον αφορά τη δυνατότητα καταλογισμού στις προσφεύγουσες της παραβάσεως που διέπραξε η Shell & Dea Oil.

²⁶² Κατά τα λοιπά, όσον αφορά το τμήμα του προστίμου που επιβλήθηκε για την περίοδο από τις 3 Σεπτεμβρίου 1992 έως τις 2 Ιανουαρίου 2002, το Γενικό Δικαστήριο κρίνει, στο πλαίσιο ασκήσεως της πλήρους δικαιοδοσίας του, ότι το επιβληθέν ποσό του προστίμου είναι ενδεδειγμένο, λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας και της διάρκειας της διαπραχθείσας παραβάσεως.

²⁶³ Κατόπιν των προεκτεθέντων, το ποσό του προστίμου ορίζεται στα 35 888 562 ευρώ.

Επί των δικαστικών εξόδων

²⁶⁴ Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, το Γενικό Δικαστήριο μπορεί να κατανείμει τα έξοδα ή να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων.

²⁶⁵ Εν προκειμένω, το Γενικό Δικαστήριο δέχτηκε μόνον το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλαν οι προσφεύγουσες. Κατά συνέπεια, το ποσό του επιβληθέντος σε αυτές προστίμου μειώθηκε κατά 4,1 %. Ως εκ τούτου, κατά δίκαιη εκτίμηση των εν λόγω περιστάσεων, κρίνεται ότι οι προσφεύγουσες θα φέρουν τα τέσσερα πέμπτα των δικαστικών τους εξόδων και τα τέσσερα πέμπτα των εξόδων της Επιτροπής. Η Επιτροπή θα φέρει το ένα τέταρτο των δικαστικών της εξόδων και το ένα τέταρτο των εξόδων των προσφευγουσών.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Ακυρώνει το άρθρο 1 της αποφάσεως C(2008) 5476 τελικό της Επιτροπής, της 1ης Οκτωβρίου 2008, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/39.181 — Κηροί κηροποιίας), καθόσον με αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι RWE AG και RWE Dea AG μετείχαν στη σύμπραξη μετά τις 2 Ιανουαρίου 2002.
- 2) Το ποσό του επιβληθέντος στις RWE και RWE Dea προστίμου ορίζεται στα 35 888 562 ευρώ.
- 3) Απορρίπτει κατά τα λοιπά την προσφυγή.
- 4) Η Επιτροπή φέρει το ένα πέμπτο των δικαστικών της εξόδων και το ένα πέμπτο των εξόδων των RWE και RWE Dea. Οι RWE και RWE Dea φέρουν τα τέσσερα πέμπτα των δικαστικών τους εξόδων και τα τέσσερα πέμπτα των εξόδων της Επιτροπής.

Czúcz

Labucka

Γρατσίας

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Ιουλίου 2014.

(υπογραφές)

Περιεχόμενα

1. Διοικητική διαδικασία και έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως	2
2. Διάρθρωση του ομίλου RWE και της κοινής επιχειρήσεως Shell & Dea Oil	4
Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων	5
Σκεπτικό	6
1. Επί του πρώτου λόγου, που αντλείται από τη φερόμενη ως εσφαλμένη διαπίστωση ότι οι προσφεύγουσες, αφενός, και η Dea Mineraloel ή η Shell & Dea Oil, αφετέρου, συνιστούν ενιαία οικονομική ενότητα	6
Προκαταρκτικές παρατηρήσεις	6
Επί του πρώτου σκέλους, που αφορά τον καταλογισμό στις προσφεύγουσες της ευθύνης για την παράβαση την οποία διέπραξε η Dea Mineraloel (περίοδος πριν τις 2 Ιανουαρίου 2002)	8
Επί της προσβαλλομένης αποφάσεως	8
Επί του τεκμηρίου υπάρξεως οικονομικής ενότητας μεταξύ της θυγατρικής και της μίας και μόνης μητρικής της εταιρίας	9
Επί των επιχειρημάτων των προσφευγουσών όσον αφορά την ανατροπή του τεκμηρίου	11
– Επί της επιχειρησιακής αυτοτέλειας της Dea Mineraloel	11
– Επί της απουσίας επιρροής στις δραστηριότητες σχετικά με τους κηρούς παραφίνης και στο μικρό ποσοστό πωλήσεων των προϊόντων αυτών στον κύκλο εργασιών της Dea Mineraloel	12
Επί της φερόμενης αντικειμενικής ευθύνης των προσφευγουσών	14
Επί του δεύτερου σκέλους, που αφορά τον καταλογισμό στις προσφεύγουσες της ευθύνης για την παράβαση την οποία διέπραξε η Shell & Dea Oil (περίοδος από τις 2 Ιανουαρίου έως τις 30 Ιουνίου 2002)	15
Επιχειρήματα των διαδίκων	
Επί του από κοινού ελέγχου και της από κοινού ασκήσεως καθοριστικής επιρροής στην εμπορική συμπεριφορά της κοινής επιχειρήσεως	20
Επί του βασίμου της διαπιστώσεως της Επιτροπής όσον αφορά τον καταλογισμό στις RWE και Shell της ευθύνης για την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil	22
2. Επί του δευτέρου λόγου, που αντλείται από μη εφαρμογή στις προσφεύγουσες της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία	25
Επί του πρώτου σκέλους, που αντλείται από τη μη επέκταση στις προσφεύγουσες του πλεονεκτήματος της αίτησης συνεργασίας της Shell	26
Επί της προσβαλλομένης αποφάσεως	26
Επί της πρώτης αιτιάσεως, που αντλείται από τη μη επέκταση της χορηγηθείσας στη Shell απαλλαγής από το πρόστιμο όσον αφορά την παράβαση που διέπραξε η Dea Mineraloel	26

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, που αντλείται από τη μη επέκταση της απαλλαγής από το πρόστιμο η οποία χορηγήθηκε στη Shell όσον αφορά την παράβαση που διέπραξε η Shell & Dea Oil	30
Επί του δεύτερου σκέλους, που αντλείται από το δικαίωμα των προσφευγουσών να τύχουν πλήρους απαλλαγής από το πρόστιμο ή σημαντικής μείωσης του ποσού του δυνάμει της ανακοινώσεως του 2002 για τη συνεργασία	30
Επί του τρίτου σκέλους, που αντλείται από προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας	32
3. Επί του τρίτου λόγου, που αφορά τον καθορισμό του συνεκτιμηθέντος κύκλου εργασιών για τον υπολογισμό του ποσού του προστίμου το οποίο επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες	33
Επί του πρώτου σκέλους, που αντλείται από ανεπαρκή αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τον υπολογισμό της αξίας των πωλήσεων των προσφευγουσών	34
Επί της πρώτης αιτιάσεως, που αντλείται από ανεπαρκή αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά την επιλογή της μέσης αξίας πωλήσεων των τριών τελευταίων ετών συμμετοχής στην παράβαση	35
Επί της δεύτερης αιτιάσεως, που αντλείται από ανεπαρκή αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων	36
Επί του δεύτερου σκέλους, το οποίο αντλείται από παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας και από παραβίαση του κανονισμού 1/2003 κατά τον καθορισμό του επιβληθέντος στις προσφεύγουσες προστίμου	38
Επί της επιλογής της περιόδου αναφοράς (ημερολογιακά έτη 1999 έως 2001)	38
Επί της συνεκτιμήσεως των αριθμητικών στοιχείων που προσκόμισε η Shell	41
Επί του τρίτου σκέλους, που αντλείται από παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως και από παράβαση των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006	42
4. Επί της ασκήσεως πλήρους δικαιοδοσίας και επί του καθορισμού του τελικού ποσού του προστίμου	45
Επί των δικαστικών εξόδων	46